

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

007 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

MIKULČICE - SÍDLIŠTĚ NA "KLÁŠTEŘISKU"

MIKULČICE - DIE SIEDLUNG "KLÁŠTEŘISKO"

Blanka Kavánová
AÚ AV ČR Brno

1. Úvod.

Terénní výzkum lokality "Klášteřisko" severovýchodně od hradiště v Mikulčicích byl především zaměřen na zkoumání pohřebiště a s ním bezprostředně souvisejících nálezových situací a jako takový byl se všemi detaily publikován (Klanica 1985). Na ploše pohřebiště byly objeveny žlábký, z nichž některé ohraničovaly uzavřený obdélný půdorys, posléze vyhodnocený jako dřevěná palisádová ohrada, která byla zjištěnou částí stavby zřejmě kultovního účelu (Klanica 1985, 488). Podle poměru k této stavbě byly volně definovány skupiny hrobů dvou horizontů, z nichž starší respektují stavbu a jejich horizont je rámcově datován do 9.století, hroby druhé skupiny mají odlišnou orientaci, nezávislou na průběhu a směru žlábků stavby a jsou zařazeny do závěrečného stadia rozvoje velkomoravské kultury, na přelom 9. a 10.století (Klanica 1985, 484). Většinu hrobů však nelze jednoznačně chronologicky určit.

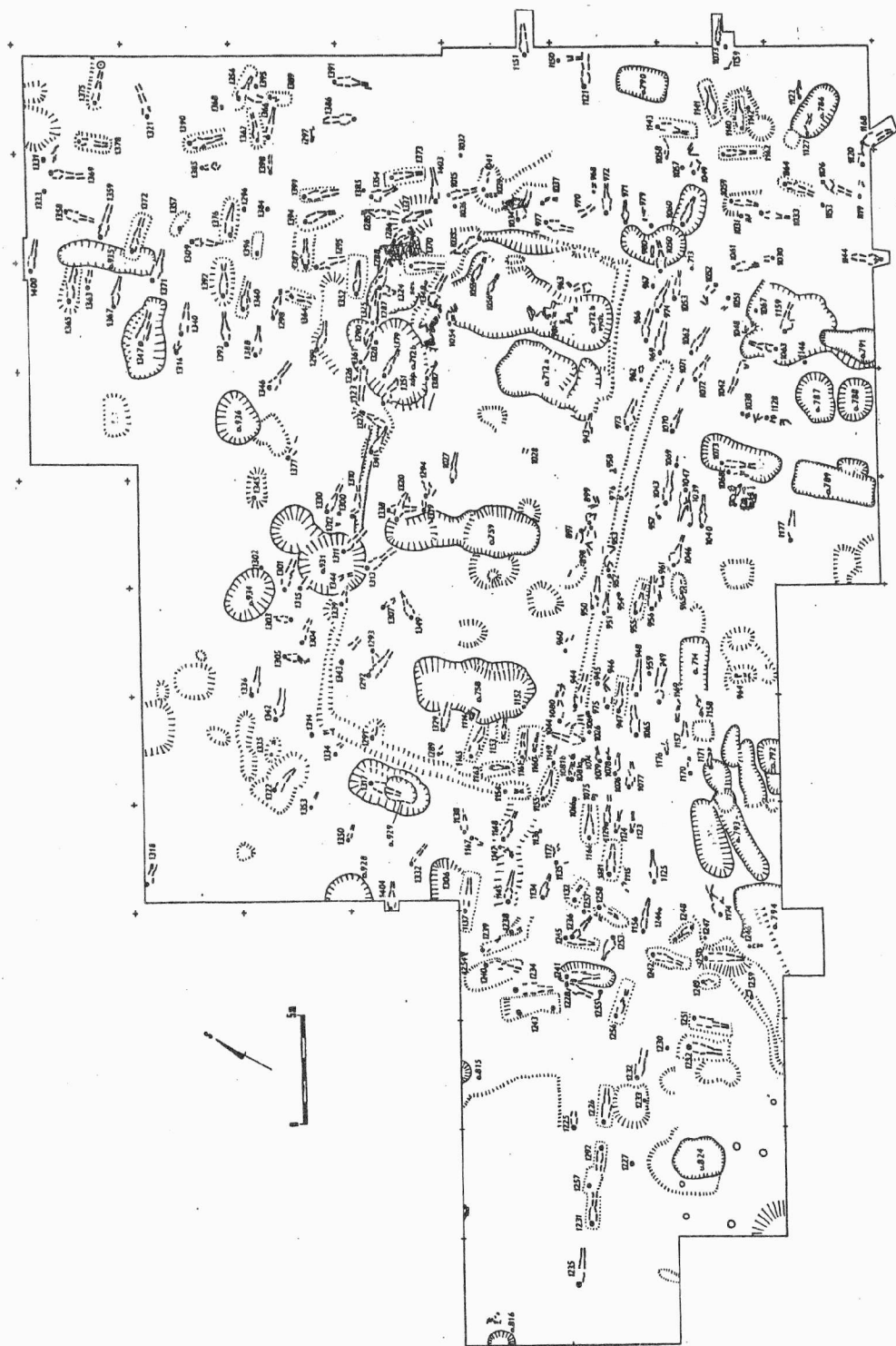
Kromě pohřebiště a dřevěné stavby byly již předběžně analyzovány v uvedené práci jámy ve vnitřním prostoru palisádové ohrady z pohledu jejich umístění, nebyly proto brány v úvahu ve stejné míře všechny stránky nálezové situace. Na zkoumané ploše se však vyskytovaly i přímé doklady osídlení této polohy nezávisle na funerální aktivitě. Jestliže byl terénní výzkum orientován především na zkoumání pohřebiště jako celku, pak se tento přístup projevil v případě sídliště např. v tom, že nebyl zjištěn jeho celkový rozsah. O tom, že osídlení pokračuje mimo hranice terénního systematického výzkumu, svědčí jednotlivé objekty, zabíhající pod okrajové profily zkoumané plochy i nálezy v sondách v nejbližším okolí, dokreslující v omezených možnostech přibližný rozsah sídliště.

Charakteristika kulturní vrstvy byla vystižena již autorem terénního výzkumu (Klanica 1985, 477-478). Přestože nadložní kulturní vrstva je značně rozrušená, jsou sídlištní objekty situovány i v prostoru pohřebiště a podrobným rozбором jednotlivých objektů, jejich nálezových situací a s nimi souvisejících nálezů je možné dospět k základním stratigrafickým vztahům na lokalitě.

Všechny drobné nálezy z objektů mají obecně sídlištní charakter s širokým časovým zařazením (nože, šídla, přesleny apod.). Pokud se v kulturní vrstvě vyskytly předměty chronologicky výraznější, jsou prokazatelně v sekundárním uložení (bronzové lité ozdoby, nášivka se skleněnými výplněmi, bronzové náramky). O značném promísení materiálu v některých místech svědčí např. společný výskyt mladohradištních a pravěkých střepů ve vrstvách od povrchu až do podloží. Mezi stratigraficky vyčleněnými, časově oddělenými horizonty sídliště se rozdílily jejich materiální náplně projevily především v keramice, složení spektra drobných nálezů se ukázalo jako druhořadé.

---

* odevzdáno původně v r.1994 v grantu 1106, v r.1998 podstatně přepracováno a rozšířeno v grantu 0429

Obr. 1. Mikulčice - Klášterisko. Plán situace.
 Mikulčice - Klášterisko. Ausgrabungsplan.

								90	89	88	87
				86	85	84	83	82	81	80	79
			78	77	76	75	74	73	72	71	
			70	69	68	67	66	65	64	63	
41	40	39	38	56	34	35	36	37	19	20	45
42	43	44	59	57	25	27	28	29	30	31	46
	62	61	60	58	55	26	24	23	22	21	47
				54	53	52	51	50	49	48	

Obr. 2. Číslování čtvercové sítě výzkumu.

Schema der Zifferbezeichnung des Quadratnetzes der Ausgrabung.

2. Popisy objektů.

Objekt 712.

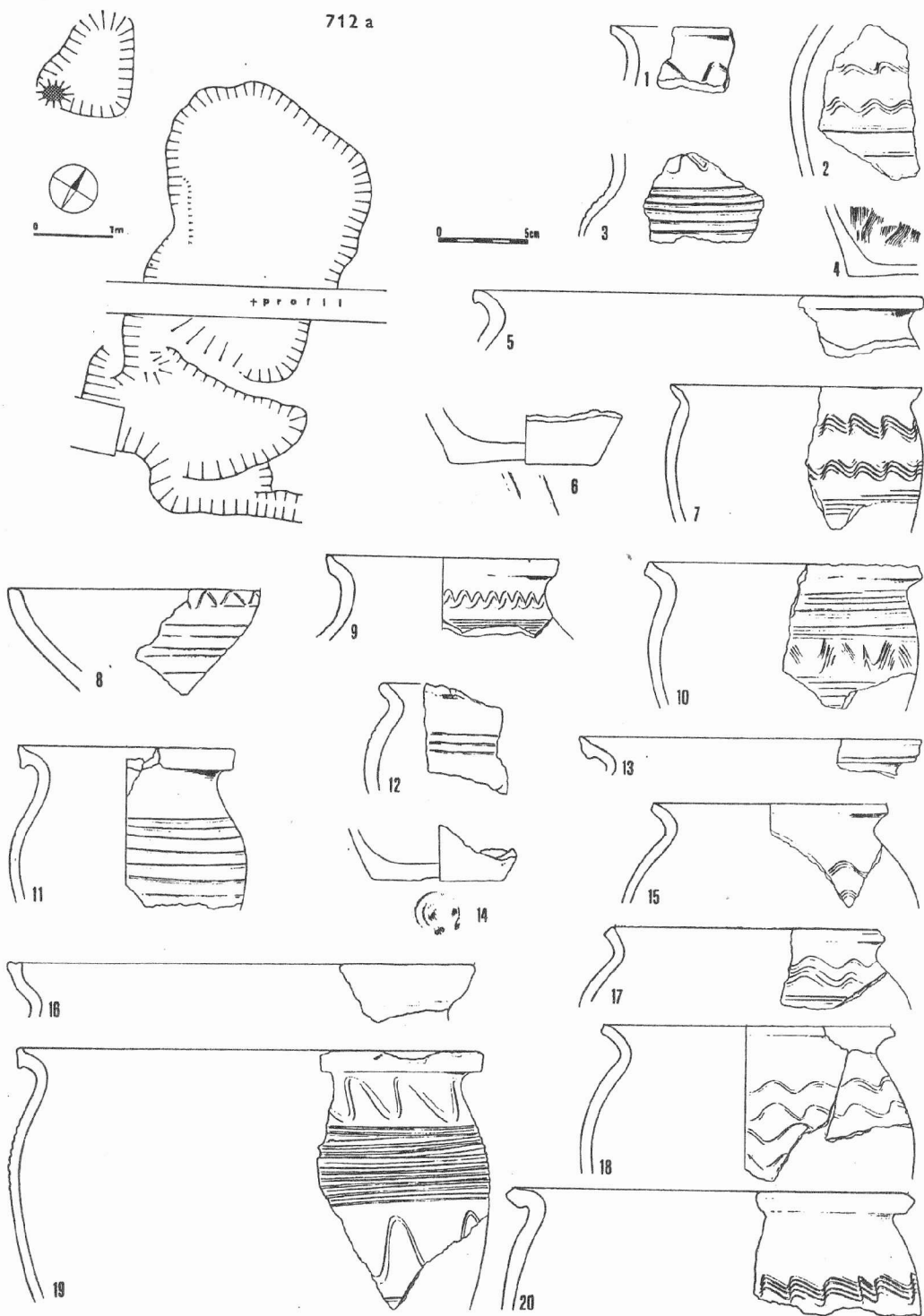
Pod tímto označením byl zdokumentován komplex jam, vyplňující východní část prostoru, ohraničeného žlábků. Dělí se proto detailněji na objekt 712a, objekt 712b a tento na jámy východní, západní a severní, z nichž každá má odlišné postavení v nálezové situaci.

Objekt 712a, čtv. 19, 29, 30, 37 (obr. 3).

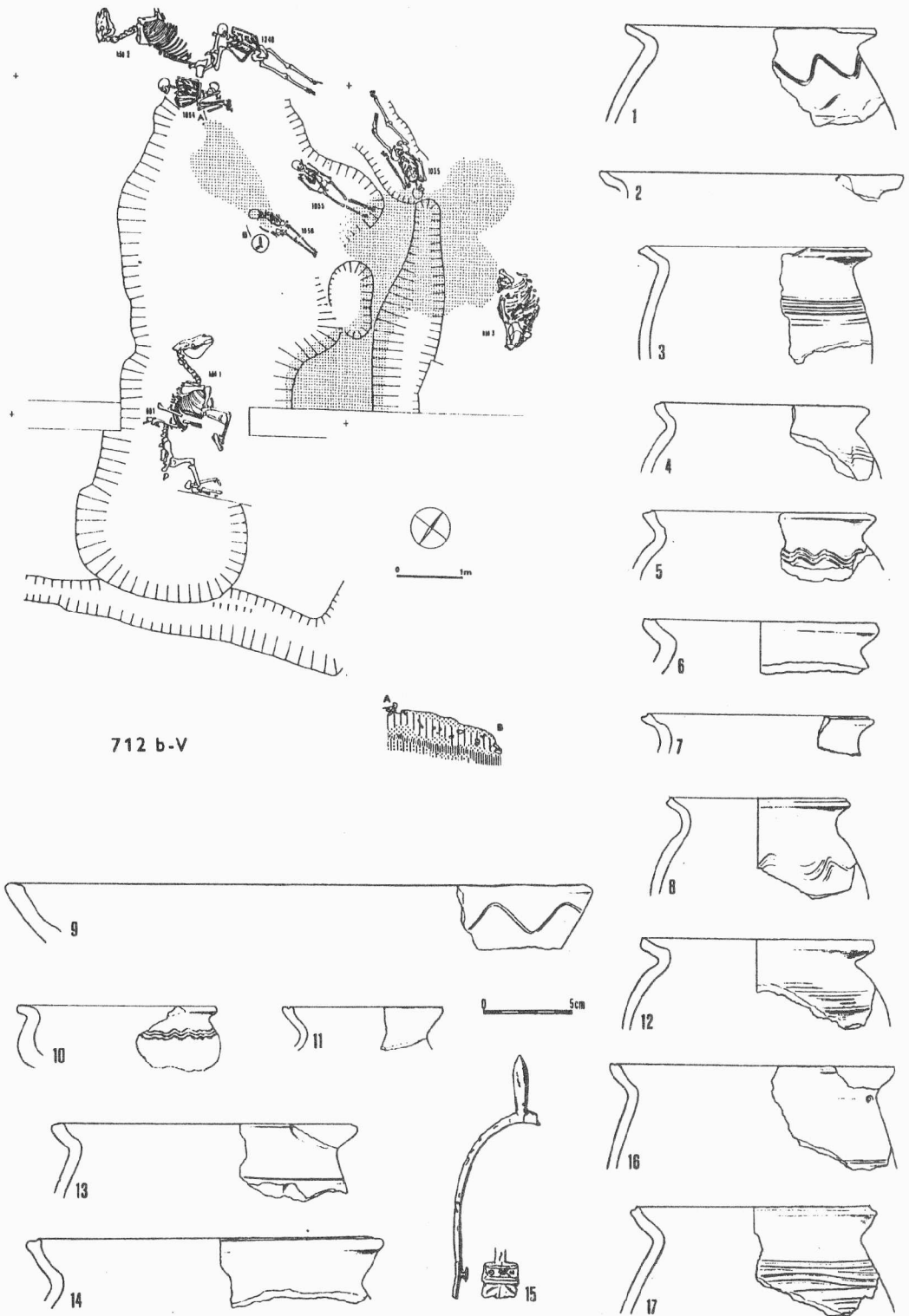
Zásypy jam překrývala vrstva odpadu spolu s tmavou hlinitou vrstvou. Objekt se rýsoval na úrovni podloží v hloubce 55-60 cm tmavší barvou. Nepravidelně obdélná jáma o rozměrech max. 550x250 cm byla delší osou orientována přibližně SSZ-JJV souhlasně s orientací dřevěné stavby, má strmé stěny a v hloubce 30 cm pod úrovní podloží ploché dno. Oddělená jižní část je členitější, směrem ke žlábků dřevěné stavby více zahloubená, zásyp žlábků splývá se zásypem jámy (obr.27:4). V této části přesahují dolní končetiny rozrušené kostry hr.943 nad zásyp jámy, ale nepropadají se, hrob byl bez nálezů.

Zásyp objektu obsahoval zlomek lidské lebky, střepey, zvířecí kosti, nůž a bruslovité hladidlo. Zajímavé byly nálezy okrouhlých kamenných valounů.

Ve vrstvě odpadu a tmavé hlinité se vyskytují nálezové celky keramiky, kterou je možné přiřadit k mikulčickému typu 3 v klasické formě. Ojedinelé střepey této keramiky se objevily jako příměs v celcích i ze spodních vrstev zásypu (obr.3:16). Ty jsou charakterizovány střepey typu 2 a 3/2, méně typu 1, s okraji jednoduše profilovanými, oble i ostřeji vyhnutými. Vyskytl se i střepe ručně tvarované nádoby (obr.3:12) a střepe z misky s plochým rovným okrajem, uvnitř s příškvarý (obr.3:8).

Obr. 3. Objekt 712a.
Befund 712a.

712 b-v

Obr. 4. Objekt 712b - východní jáma. Keramika ze zásypu objektu: 9 miskovitý tvar; 10 miniaturní nádobka; 1-8,12-14,16, 17 krátké kalichovité okraje. Velkomoravská ostruha z horní části zásypu. Befund 712b - Ostgrube. Keramik aus dem Befundeinfüllung: 9. Schallenform; 10. Kleingefäß; 1 - 8, 12 - 14, 16, 17 kurze kelchförmige Ränder. Großmährischer Sporn aus der Oberschicht der Einfüllung.

Objekt 712b.

Pod toto označení spadá několik jam, neboť horní vrstva zásypu splývala na poměrně rozsáhlé ploše v jeden půdorys, přesahující severní stěnu dřevěné konstrukce. Po vyhodnocení situace můžeme pomocně rozlišit jámu východní, vyplňující okrajovou východní část dřevěné stavby, jámu západní, přesahující severní stěnu dřevěné stavby a jámu severní, ležící vně severní stěny stavby.

Východní jáma, čtv. 19, 30 (obr.4).

Od objektu 712a ji odděluje tenký písčité hřbet podloží. Odpadová vrstva, v jižní části v hloubce 30-40 cm, se podle úrovně podloží zvedá a nad severní částí jámy se objevila již v hloubce 10-20 cm. V těchto místech přesahuje půdorys jámy a rozšiřuje se severozápadním směrem, kde překrývá hrob koně 2, hrob 1370 a žlábek severní stěny dřevěné stavby.

Velká jáma tvaru nepravidelného obdélníka, orientovaná souhlasně s východní stěnou dřevěné stavby, o rozměrech přibližně 770x250-300 cm, má strmé stěny a ploché dno v hloubce 110 cm pod povrchem, tedy asi 50 cm pod úrovní podloží. Severozápadní a severní okraj jámy jsou deformovány terénními zásahy. Šedý hlinitopísčité zásyp je narušen několika faktory.

Nejvýraznějším narušením je zásah destruktivního charakteru u severozápadního okraje, tato část zásypu obsahuje kamenný a kostěný odpad, překrytý sypkou písčitou úpravou (obr.23:1). Písek pravděpodobně souvisí s písčitou úpravou stejné konsistence na severovýchodním okraji jámy, zatímco mezivrstva s odpadem navazuje na porušení severozápadního profilu čtv.19, odpovídající jámě hrobu s koněm 2. Tento zásah překrývá okraj tmavého zásypu východní jámy a písčité destruktivní vrstvy jejich stěn.

Do mezivrstvy s odpadem zasahuje kostra hr.1056, uložená v zásypu objektu, sypká písčité úprava na povrchu nebyla tímto hrobem porušena (obr.23:1), východní část hrobové jámy poněkud zdeformovala okraj objektu. Výraznější deformaci znamenalo zahloubení hrobové jámy 1055 u severovýchodního okraje objektu, tento hrob je spolu se zásypem jámy překryt neporušeným výběžkem písčité úpravy. Sypký písek na povrchu mezivrstvy s odpadem byl porušen u severozápadního okraje objektu pouze hrobem 1054.

Hroby 1055 a 1056 byly uloženy přibližně 15 cm nade dnem jámy, pod nimi je tmavý zásyp objektu a písčité destruktivní vrstvy okrajů; hrobová jáma je patrná pouze u hr.1055, tento hrob obsahoval bronzovou hrozníčkovitou náušnici. Ostatní hroby byly bez nálezů.

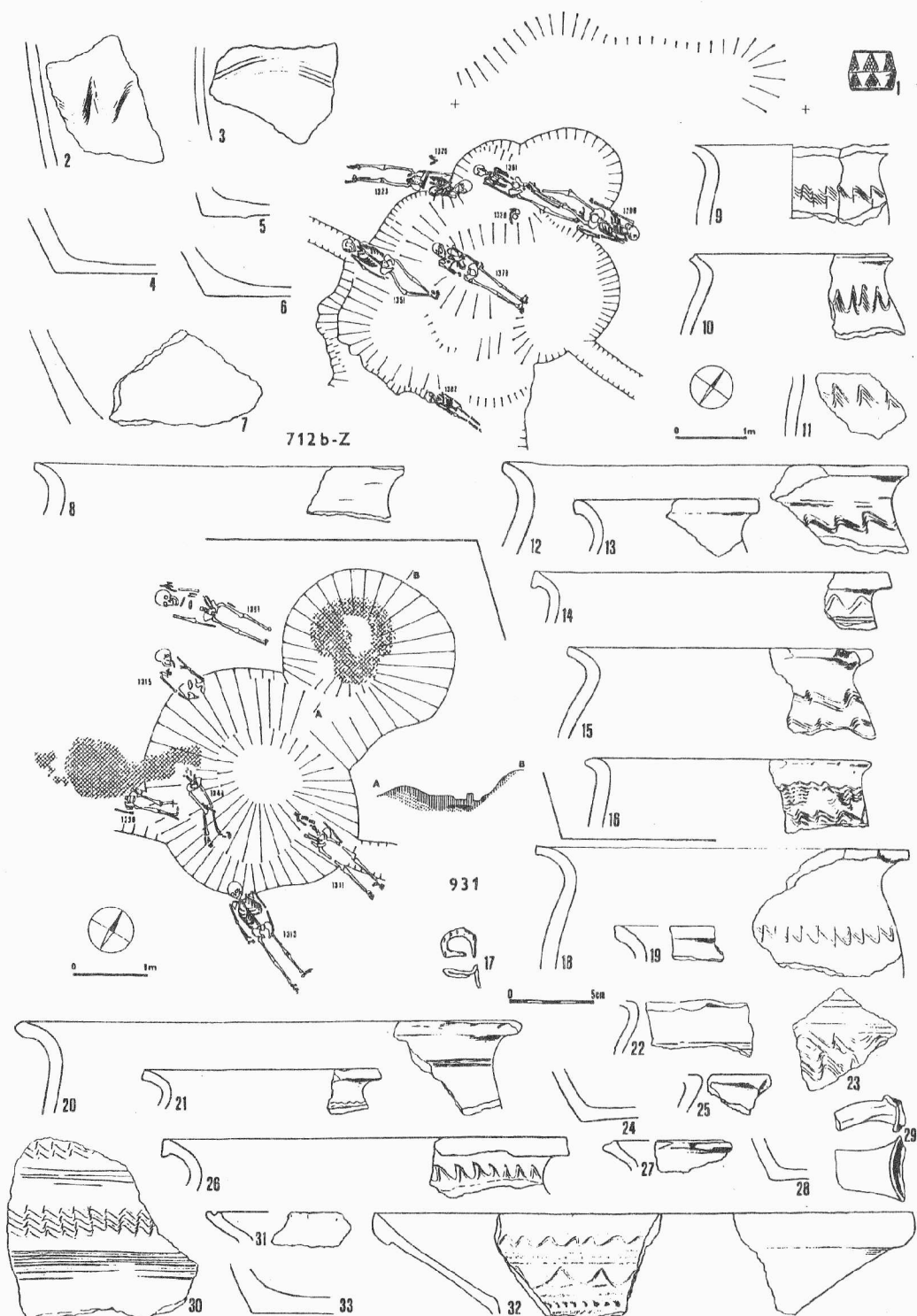
V jihovýchodní polovině jámy byl na povrchu zásypu uložen hrob koně 1, 40 cm nad plochým dnem. Ve stejné hloubce ležela velkomoravská železná ostruha (obr.4:15). Mezi výběžky obratlů koně byly zaklíněny kosti dolních končetin lidské kostry hr.981, horní část kostry včetně pánve chybí, zachovaly se pouze metacarpý a část ulny pravé ruky jako doklad o tom, že zde byla původně uložena kostra celá. Hrob je orientován příčně na kostru koně s bérce na jejich žebrech (obr.23:2).

Ve stejné vzdálenosti od okraje jámy jako hrob 981 je na opačném konci objektu vyhloubena v plochém dně jamka o průměru 25 cm, hluboká 35 cm, obsahující kosti chodidla a hlezenního kloubu s přílehlou částí tibie a fibuly lidské kostry v anatomickém uspořádání. Ke kostře hr.1035, u níž chybí přesně tatáž partie, však nepatří (Klanica 1985, 534, obr.33).

Nálezové celky zásypu u dna východní jámy jsou typické špatně vypálenou tenkostěnnou keramikou hrubého materiálu, typu 1, 2 a 3/2, pouze některá dna jsou masivnější. Okrajové střepy jsou oble vyhnuté i ostřeji profilované do žlábků (obr.7:1-10). Šedý hlinitý zásyp severní části jámy je charakterizován střepy typu 2, méně typu 1 a 3/2. Zásyp jižní části objektu s hrobem koně 1 obsahoval keramiky typu 2, 3/1 a 3 přibližně ve stejném poměru. Jako zajímavost se vyskytly střepy miniaturních nádobek a střep miskovité profilace (obr.4:9,10), stejně jako u objektu 712a.

Západní jáma, čtv. 65, 66 (obr.5).

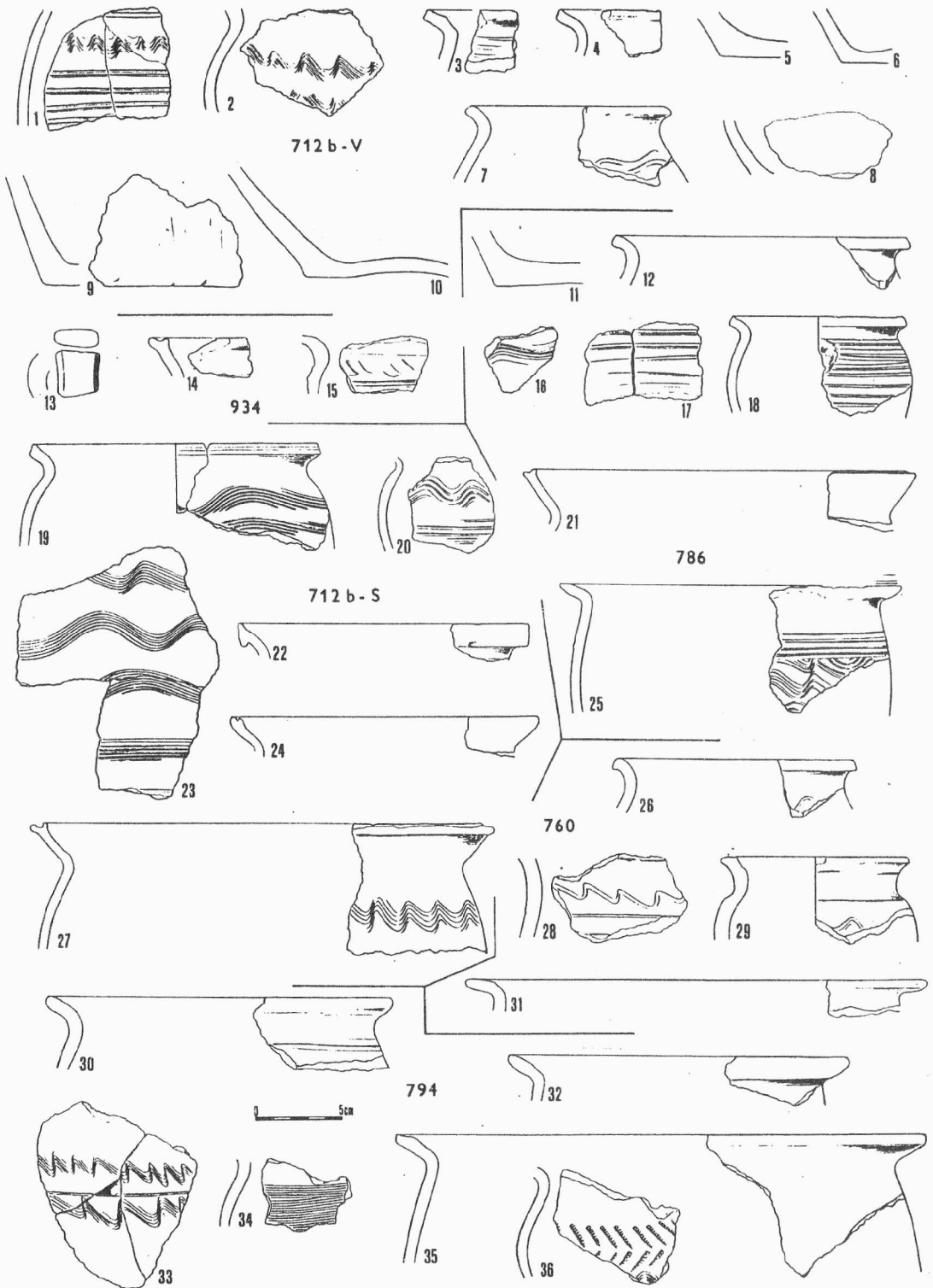
Tmavý zásyp, vyplňující rozsáhlé mělké ploché zahloubení o šířce až 460 cm s hr.1299 na západním okraji, severozápadně až západně od hrobu koně 2, překryl i západní jámu obj.712b. Do jižní části dna tohoto zahloubení byla zapuštěna jáma spíše nepravidelně okrouhlého tvaru, orientovaná S-J, o rozměrech 470x320 cm, s maximální hloubkou ve střední misovité části 80 cm pod úrovní podloží (130 cm pod povrchem). Stěny jsou strmé, dno členité, svažuje se ke středu, odkud se k severu stupňovitě zvedá k mělké jámě s plochým dnem o rozměrech 155x120 cm a hloubce 40 cm. Tmavý zásyp obsahoval u dna v severní části uhlíkovou vrstvu.

Obr. 5: 1-16 objekt 712b - západní jáma. 17-33 objekt 931. Nálezy ze zásypu objektů.
 1 - 16 Befund 712b - Westgrube. 17 - 33 Befund 931. Funde aus dem Befundeinfüllung.

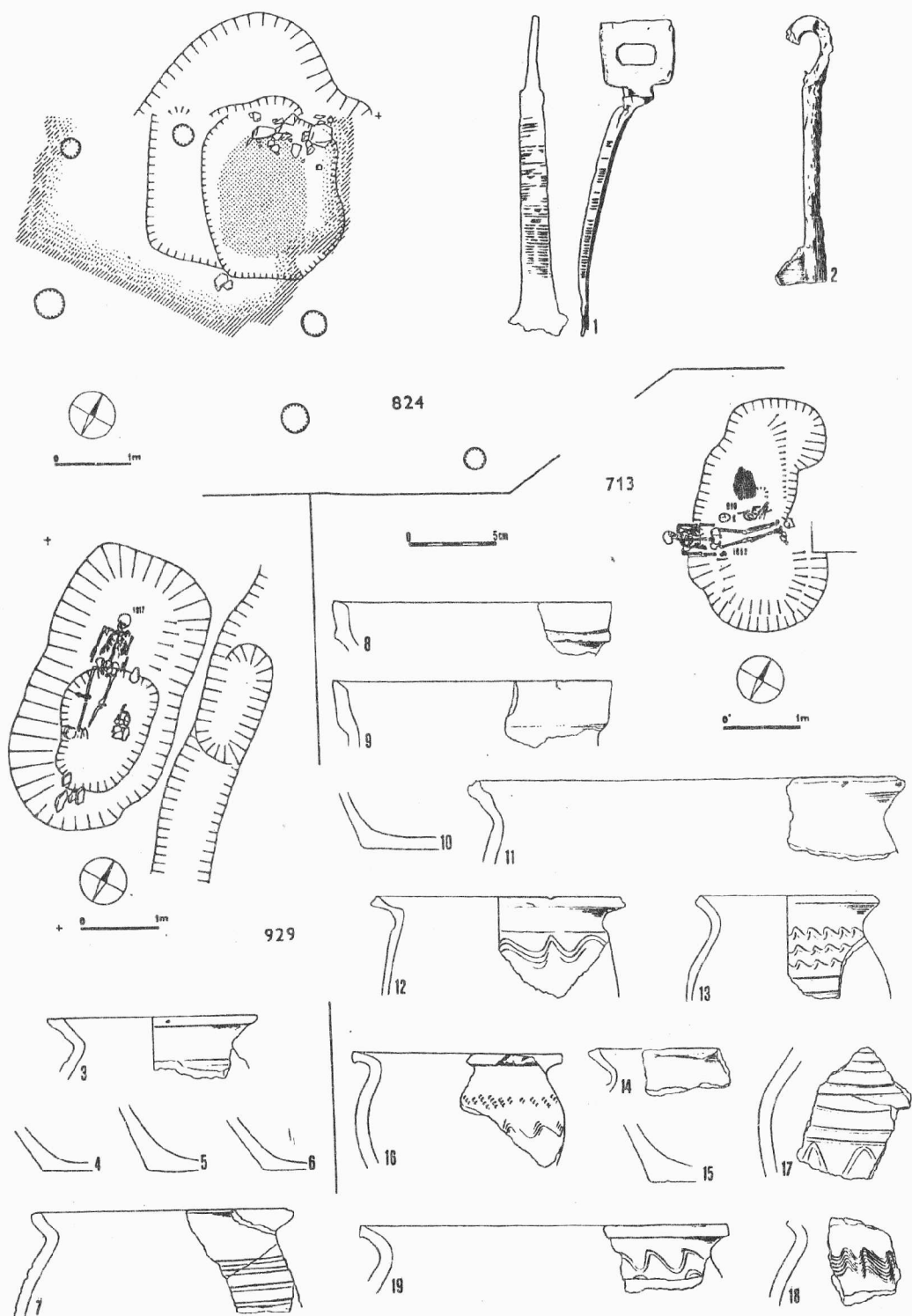

Obr. 6. Keramika z objektu 712b.
 Keramik aus dem Befund 712b.

Obr. 7. Keramika z objektů: 1-10 dno východní jámy 712 b, 11,12,16-18,21,25 obj. 786, 13-15 obj. 934, 19,20,22-24,27 severní jáma obj. 712b, 26,28,29,31 obj. 760, 30,32-35 obj. 794.

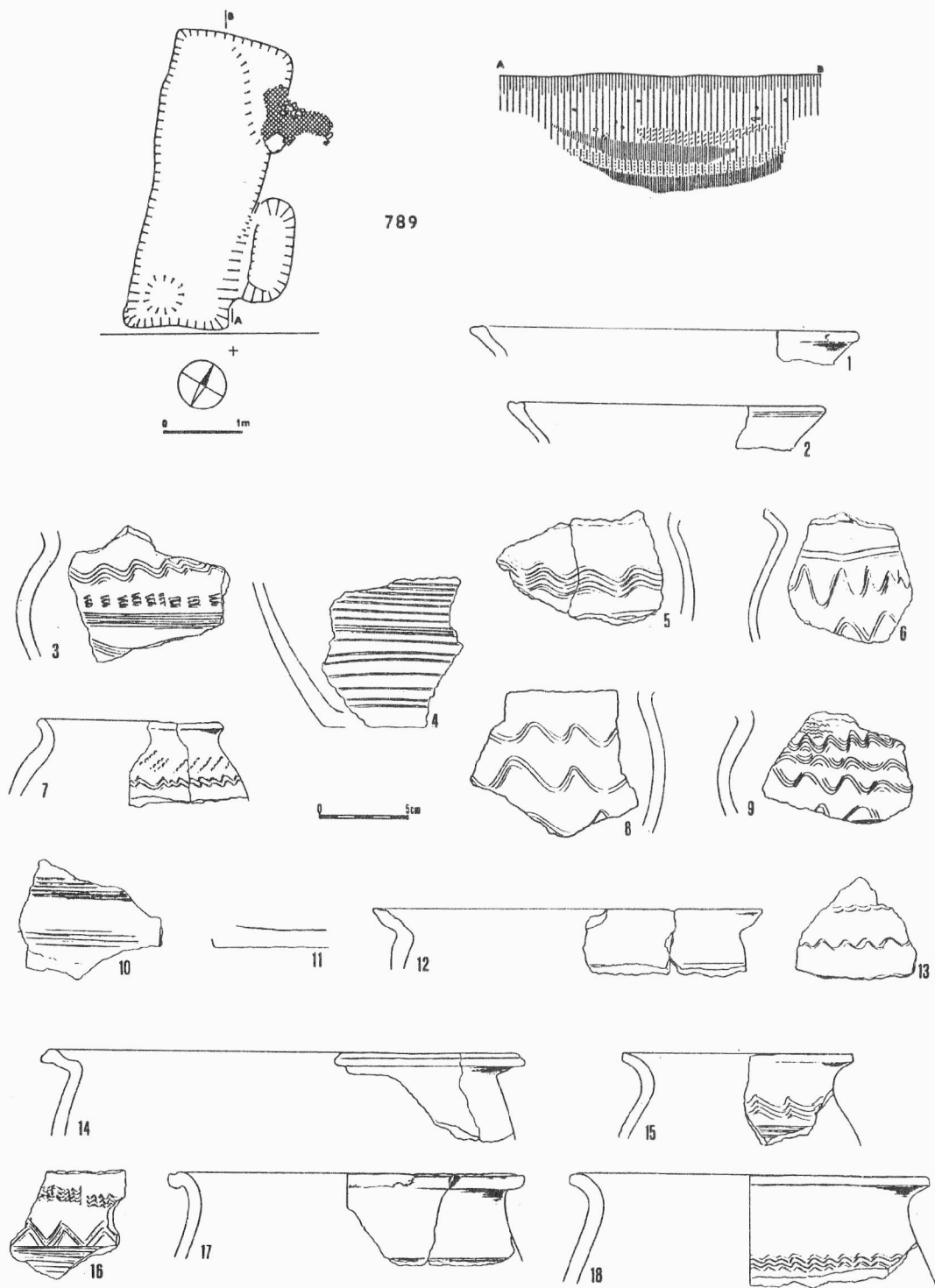
Keramik aus den Befunden: 1 - 10 Boden der Ostgrube 712 b, 11, 12, 16 - 18, 21, 25 Befund 786, 13 - 15 Befund 934, 19, 20, 22 - 24, 27 Nordgrube des Befundes 712b, 26, 28, 29, 31 Befund 760, 30, 32 - 35 Befund 794.

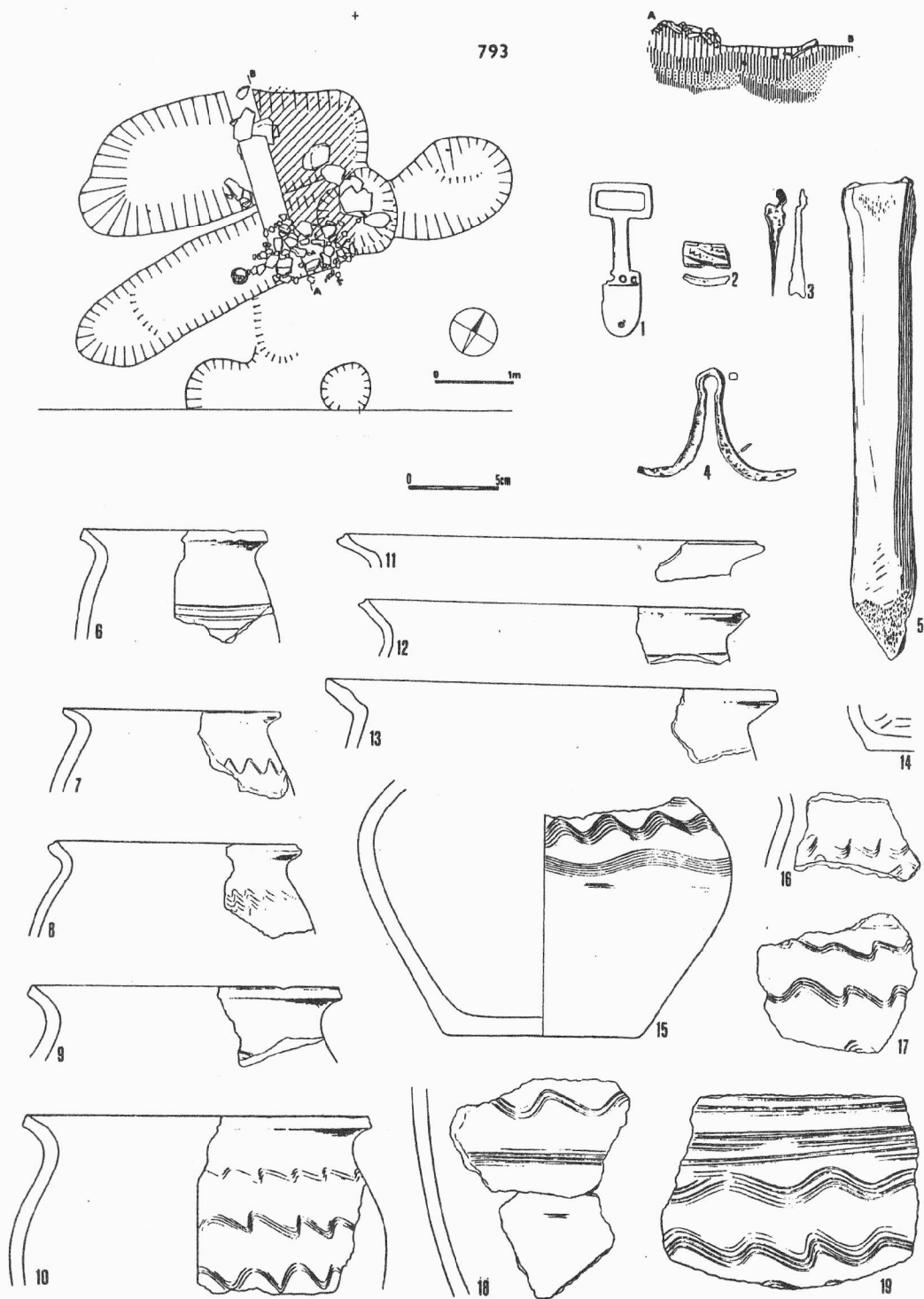
Obr. 8: 1,2 nálezy z obj. 824, 3-7 keramika z obj. 929, 8-19 keramika z obj. 713.

1, 2 Funde aus dem Befund 824, 3 - 7 Keramik aus dem Befund 929, 8 - 19 Keramik aus dem Befund 713.

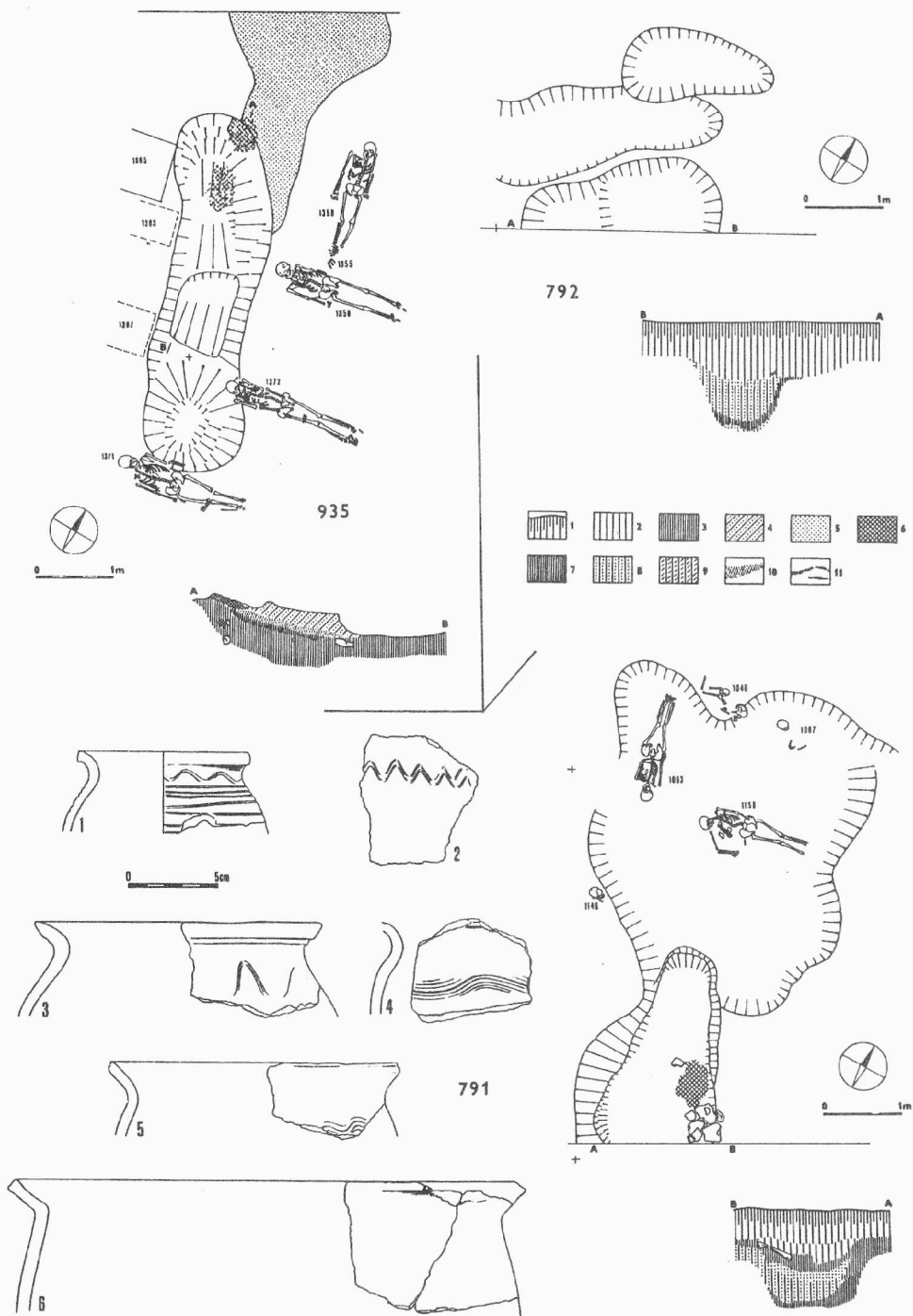

Obr. 9. Objekt 789 a keramika z objektu.
Befund 789 und Keramik aus diesem Befund.

Obr. 10. Objekt 793. Nálezy a keramika z objektu.
Befund 793. Funde und Keramik aus dem Befund.

Obr. 11. Objekt 935. Objekt 792. Objekt 791 a keramika z objektu.
Befund 935. Befund 792. Befund 791 und Keramik aus dem Befund.

Legenda grafického znázornění:

1 humus, 2 šedá písčitohlinitá, 3 tmavá hlinitá, 4 jřlovitá úprava, 5 písčitá úprava, 6 přepálená mazanice, 7 tmavá s uhlíky, 8 hlinitopísčitá, 9 hlinitá s jilem a mazanicí, 10 písčitá s uhlíky, 11 mazanice

Beschriftung der graphischen Darstellung:

1. Humus, 2. grau sanderdig, 3. dunkel erdig, 4. lehmige Herrichtung, 5. sandige Herrichtung, 6. durchgebrannter Lehmewurf, 7. dunkle Schicht mit Kohlen, 8. erdigsandig, 9. erdig mit Lehm und Lehmewurf, 10. sandig mit Kohlen, 11. Lehmewurf.

Do zášypu této jámy a přes něj byly uloženy hroby 1361, 1290, 1323, 1328, 1351 a 1382 bez nálezů a hrob 1379 s bronzovou náušnicí a dvěma noži. Nad východní částí jámy byla očištěna skupina přepálené mazanice. Žádný z hrobů se do zášypu nepropadal. Jáma hr.1361 deformovala západní okraj objektu.

Žlábek severní stěny dřevěné stavby přetíná jámu ve směru V-Z, v zášypu je vymezen hroby 1351 a 1379 (obr.22:3,4). Skupina mazanice nad jeho rekonstruovaným průběhem nebyla narušena.

Uhlíkovitá vrstva zášypu západní jámy je charakterizována střepy většinou typu 3/1 a 3/2, méně typu 2, s kalichovitou ostrou profilací (obr.5:10,13). Pod úrovní hrobů se vyskytovaly tmavě šedé masivnější střepy větších nádob s okraji oblými, jednoduše profilovanými, většinou typu 2, méně typu 1 (obr.5:2-9,11,12,14-16), typ 3 se vyskytl pouze ve variantách 3/1 a 3/2. Zášyp mělčí jámy na severní straně obsahoval poměrně málo typický soubor keramiky stejného charakteru. Společný zášyp západní a severní jámy obsahoval tmavé střepy typu 2 a 3/2 (obr.7:19,20,22-24,27), o něco méně typu 1 se slabou příměsí typu 3/1 a 3 zvláště v okolí hrobů. Soubor keramiky v zášypu nad hrobem 1348 a hrobem koně 2 se lišil zvýšeným obsahem typu 3 a 3/2 s miskovitým tvarem a příměsí typu 3/4.

Severní jáma. čtv. 64, 65.

Toto mělké zahloubení severozápadně od hrobu koně 2 bylo rovněž vyplněno jednotným zášypem tmavé hlinité, ovšem pouze do hloubky 10 cm pod úrovní podloží, má rozsah o průměru cca 240 cm (obr.1, obr.28:3). Nebylo překryto odpadem, ten se soustředil pouze nad hrobem koně 2 a hrobem 1370. Na dně zahloubení, u jeho jižního okraje, byla očištěna skupina vypálené mazanice na plochých kamenech. Východní část narušila hrobová jáma 1370, jejíž dno leží o 15 cm hlouběji, takže vzájemný vztah není jednoznačný. Severní okraj zahloubení přesahuje kostra hrobu 1324, uložená nad vlastním zášypem jámy. Ta má ploché dno a strmé stěny.

Nad severozápadním okrajem jámy se táhne řada hrobů v mělkém snížení terénu mimo obrys jámy (všechny bez nálezů). K severovýchodnímu okraji jámy přiléhá skupina kamení ve tvaru obdélníka o rozměrech 160x80 cm, ploché kameny střední a větší velikosti jsou na jihovýchodní straně stavěny kolmo do země, jinak leží volně, část kamení spadá do zášypu jámy těsně nade dnem. Podle situace lze usoudit, že tato skupina patří k celku severní jámy, která byla původně zahloubena na úrovni 10-15 cm nad podložím. Mezi kameny byly vyzvednuty střepy a pazourky. Část této kamenité skupiny se překrývá s hrobovou jámou 1370, není z dokumentace patrné, zda byla jámou narušena, anebo byly kameny odstraněny při čištění hrobové jámy a kostry.

Objekt 713, čtv. 21, 31 (obr.8).

Nepřavidelně ledvinovitá jáma u východního nároží dřevěné konstrukce má rozměry 300x180 cm (resp. 120 cm), je hluboká 60 cm, s plochým dnem a strmými, téměř svislými stěnami. Horní a spodní část zášypu oddělovala skupina mazanice a hrob 980 asi 25 cm nade dnem jámy. Hrobový celek obsahuje bronzovou náušnicí s jednostranným hrozníčkem (plechová trubička). Zášyp objektu je tmavý až černý s příměsí uhlíků. Keramický celek z vrstvy pod mazanicí obsahuje střepy typu 3/2 (obr.8:19). V hrobem nenarušené jižní části zášypu se objevily střepy typu 1, 2, 3/1 a 3/2, zatímco v severní se mísí i střepy typu 3 (obr.8:10-18). Přes zášyp objektu byl uložen hrob 1050, částečně pohromadě držící kostra se propadla do zášypu těsně vedle hrobu 980 (obr.26:3). Vrstva nad hrobem obsahovala keramiky typu 3, 3/4 a 4.

Objekt 714, čtv. 26, 55.

Obdélná jáma o zaznamenané délce 240 cm (jihozápadní část pod hrobem 1158 nezdokumentována) a šířce 140 cm, zahloubená 35 cm do podloží jižně od jižního žlábků stavby. Jáma má strmé stěny a ploché dno, u severovýchodního okraje se napojuje mělká prohlubeň.

Zášyp obsahoval malý soubor keramiky s typem 3/2, 2 a 2b. Na dně jámy i prohlubně bylo nalezeno bruslovité hladidlo.

Objekt 758, čtv. 34, 35, 68, 69 (obr.12).

Obdélná jáma cca 560x300 cm v západní části prostoru, ohraničeného žlábkou, orientovaná SZ-JV nesouhlasně s orientací dřevěné stavby, se strmými, téměř svislými stěnami a plochým dnem v hloubce 120 cm pod povrchem (70 cm pod úrovní podloží).

Nad zásypem se projevil útržek tvrdé udusané písčitojílovité plochy (obr.27:2), zřejmě zbytek podlahové úpravy. Jihozápadní okraj přesahují části koster hrobů 1114, 1152 a 1229, bez nálezů. Šedý písčitohlinitý zásep s množstvím kamení obsahoval v horní části pod útržkem úpravy lidské kosti. Na severním okraji jámy byla zjištěna skupina mazanice, úlomky její destrukce oddělují spodní uhlíkovitou část zásepů jámy. V severní části se pod vrstvou s mazanicí táhne šikmo ke dnu útržek zelenožlutého jílu o rozměrech 30x90 cm, nad vrstvou s mazanicí byl pozorován útržek promíseného písku (obr.27:1).

Materiál ze zásepů jámy nebyl důsledně členěn podle vrstev. Vrstva s mazanicí, oddělující jednotlivé části zásepů, obsahovala keramiku s převahou typu 2, v menší míře typu 3/2 a poměrně málo typu 1 a 3. V horních vrstvách se objevují více opět střepy typu 2, o něco méně typu 1, 3/1 a 3 (obr.12:1 až 11), u dna střepy typu 2, 3/2 a v menším počtu typ 1 a 3/1 (obr.12:12-20), mezi dnem a vrstvou s mazanicí typ 2, 3/2 a 3. Kromě keramiky a zvířecích kostí zásep objektu obsahoval nejběžnější sídlištní nálezy (malý železný hrot, kostěné šidlo, pazourek).

Objekt 759, čtv. 36, 67 (obr.13).

Protáhlý komplex dvou větších jam a dvou přilehlých mělkých zahloubenin, umístěný uprostřed prostoru, ohraničeného žlábkou a orientovaný delší osou SZ-JV nesouhlasně s orientací dřevěné stavby. Největší oválná jáma o rozměrech 400x240 cm tvoří jihovýchodní část objektu, má strmé stěny a ploché dno v hloubce 90 cm pod úrovní podloží, tmavý hlinitý zásep obsahoval výrazný celek keramiky s převahou typu 3 a 3/2 (obr.13:4-10), zvířecí kosti, zlomky železných předmětů, kostěné šidlo a přeslen. Přibližně 20 cm nade dnem je členěn útržky světlého jílu. Jižní část dna vyplnila černá uhlíková vrstva. K východnímu okraji přiléhá mělká prohlubeň s šedým písčitým zásypem, k jihozápadnímu okraji větší, ale rovněž mělké zahloubení se stopami žáru (obr.27:3), obojí obsahovaly rovněž mladší keramiku.

Na severozápadní straně navazuje v delší ose o něco menší obdélná jáma o rozměrech 240x150 cm, se šikmými stěnami a mísovitým dnem v hloubce 50 cm pod úrovní podloží. Její šedý písčitohlinitý zásep obsahoval keramiku převážně typu 2 a 3/2 (obr.13:1-3), zvířecí kosti, rybí kůstky a mazanici, nade dnem byly mezi zvířecími kostmi nalezeny články prstů lidské kostry v anatomické poloze.

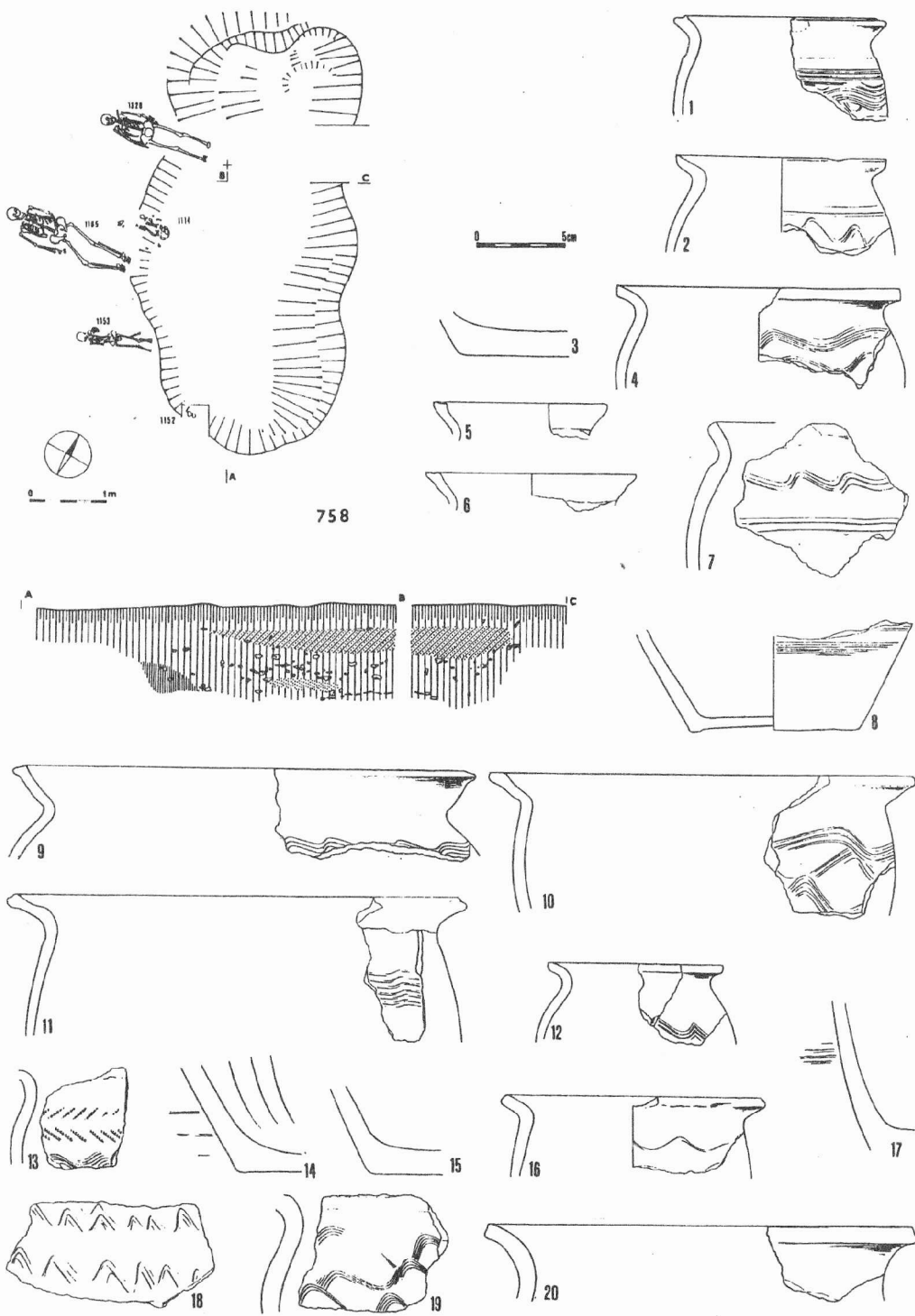
Obrys jámy byl v horní části rozšířen o zásep hrobů 1319 a 1320 na severovýchodní straně, lebka hr.1320 přesahuje nad jámu. Pod hr.1320 byl podél jámy uložen hrob 1338, bez nálezů. Horní část zásepů s hroby obsahuje keramický celek, v němž poměrně výrazně vystupují střepy typu 1 a 1b, stejně početné a charakteristické jsou však i střepy typu 3 a 3/2, mezi nimi i okrajové střepy menších nádob s krátkým kalichovitým profilem.

Objekt 760, čtv. 23, 24, 51.

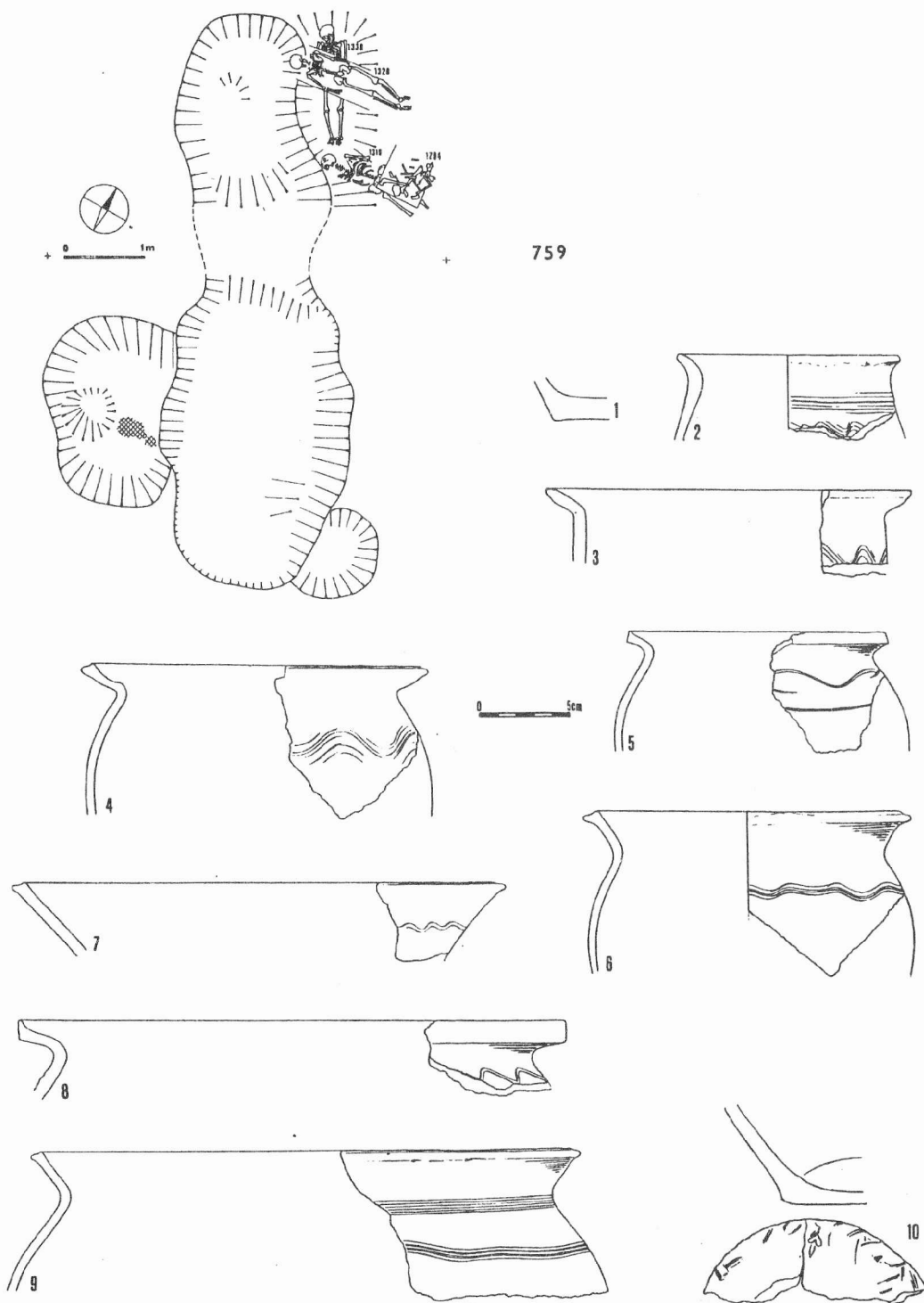
Obdélná jáma jižně od jižního žlábkou dřevěné stavby (obr.1), orientovaná SSZ-JJV, o rozměrech 385x120-140 cm, se strmými stěnami a plochým dnem v hloubce 55 cm, u severní strany stupňovitě upraveným. Ve dně byla pozorována kúlová jamka, další zbytky kúlů na okrajích jámy nejsou zcela prokazatelné. Tmavý hlinitý zásep bez rozlišení vrstev obsahoval keramiku typu 3/2, 3 a 2 (obr.7:26,28,29,31), zvířecí kosti, u dna jámy parohovou závlačku (obr.14:29) a asi 30 cm nade dnem zlomek bronzů. U jihozápadního okraje se lehce do zásepů objektu svažuje hrob 1068, přímo v zásepě jámy byl mělce zapuštěn hrob 1073 (obr.26:2).

Objekt 786, čtv. 48.

Oválná jáma se rýsovala u východního okraje výzkumu již 10 cm nad podložím, její půdorys o rozměrech 280x150 cm lemova vy proklesávající kameny, u západního okraje navazovala okrouhlá prohlubeň s přepáleným zásypem (obr.26:1). Jáma má strmé stěny a ploché dno, do hloubky 30 cm ji vyplňoval šedý písčitohlinitý zásep s keramikou typu 3/2 a 3, méně 1 a 3/1 (obr.7:18,21,25) a bronzovým zdobeným plíškem (obr.14:6). Dno v hloubce 70 cm pokryla černá uhlíková vrstva se střepy typu 2, 2b a 3/2, méně typu 1 (obr.7:11,12,17). Obě vrstvy zásepů oddělovala mezivrstva rozdrobené mazanice, u západní stěny souvislé a hlazené.

Obr. 12. Objekt 758.
Befund 758.

Obr. 13. Objekt 759.
Befund 759.

Prohlubeň u západního okraje má stěny přepálené do červena, dno až do černa a obsahovala mazanicevou destrukci pece, ústíci do jámy. V zásypu byly nalezeny střepy typu 3 a 3/2 (obr.7:16).

Vrstvu mazanice v jámě porušil hrob 1127, zapuštěný do zásypu (bez nálezů). Do severního okraje zasáhl hrob 1122 (bez nálezů).

Objekt 787, čtv. 51.

Obdélná nepravidelná jáma u jihovýchodního okraje výzkumu, s rozměry max. 235x150 cm, mísovité zhloubená 40 cm pod úroveň podloží v těsné blízkosti obj.788. Tmavý zásyp obsahoval keramický nálezoý celek s přibližně stejnými podíly typu 2 a 3/2, typ 3 nepatrně převažoval. Dále bylo v této jámě nalezeno bruslovité hladidlo.

Objekt 788, čtv. 51.

Oválná jáma o rozměrech 196x160 cm, mísovité zhloubená 30 cm do podloží u jihovýchodního okraje výzkumu, jihovýchodně od obj.787. Kromě keramiky s převahou typu 2 a 3/2 a zvířecích kostí obsahoval tmavý zásyp kamennou kouli a závěsné kování vědra.

Objekt 789, čtv. 51, 52 (obr.9).

Velká obdélná jáma u jihovýchodního okraje výzkumu o rozměrech 376x130-150 cm, hluboká 90 cm, s plochým dnem a strmými stěnami, v jižní části je dno mísovité prohloubeno o 30 cm. Spodní část zásypu tvoří světlejší šedá hlinitopísčité až hlinitojílovitá, přibližně 20 cm silná tvrdá vrstva s útržky písku a slabšími přepálenými vrstvičkami. S hloubkou přibývalo v zásypu uhlíků, část nade dnem vyplnila černá uhlíkovitá vrstva, na dně byla očištěna skupina tvrdého jílu. Tato spodní část zásypu obsahovala o něco více střepů typu 2 a 3/2 než 1 a 3/1 (obr.9:14,15,17,18), střepy typu 3 se nevyskytovaly. Dále byla nalezena struska, šídlo, dva brousky, několik kousků organické hmoty, zvířecích kostí bylo poměrně málo.

Se spodní částí zásypu koresponduje charakterem výplně i keramiky úzký hluboký zářez podél východního okraje jámy, označený jako obj. 789a (obr.24:3).

Horní část zásypu je oddělena tmavší mezivrstvou (obr.9:10-13,16) a tvoří ji hlinitá vrstva, nelišící se charakterem ani obsahem keramiky typu 3 od kulturní vrstvy nad objektem (obr.9:1,3,6). Do zásypu mírně proklesá skupina mazanice a jílu v hlinité směsi, související s přepálenými kameny a mazanici nad severní částí zásypu, obsahovala obdobný keramický materiál jako předchozí (obr.9:2,4,5,7-9), strusku, nůž a dva přesleny.

Objekt 790, čtv. 46, 47.

Obdélná jáma u severovýchodního okraje výzkumu o rozměrech 220x120 cm, s plochým dnem v hloubce 30 cm a strmými stěnami (obr.28:4), mimo keramiky typu 1 a 2, méně 3/1 a zvířecích kostí bylo nalezeno kostěné šídlo.

Objekt 791, čtv. 22, 50 (obr.11).

Rozsáhlý a členitý objekt u jihovýchodní části výzkumu. Mělce zhloubenou severozápadní část s tvrdým plochým dnem narušují hroby bez nálezů (pouze u nohou kostry hr.1146 byla nádoba), zapuštěné do zásypu bez rozlišení hrobových jam. Dětská kostra hr.1067 byla porušená. Zásyp mělké jámy nepravidelného tvaru o rozměrech 450x370 cm obsahoval kromě kamenného a kostěného odpadu keramiku převážně typu 3, méně 3/2, strusku, přesleny a zlomek železné obroučky.

Na jihovýchodním okraji zhloubení je ve dně zapuštěna jáma o délce min.250 cm (jihovýchodní část pod profilem) a max. šířce 120 cm, orientovaná ve směru SSZ-JJV, se strmými stěnami a plochým dnem v hloubce 60 cm, se zbytky pece na podložní hraně východního okraje. Destrukce se svažuje do horní části zásypu, ležela na poměrně silné písčité úpravě, korytovitě se propadající do jámy (obr.26:4). Kromě hlinitopísčitých sesuvů okrajů objektu tvořila výplň spodní části a dna černá uhlíkovitá vrstva. Všechny vrstvy zásypu včetně destrukce pece jsou charakterizovány keramikou typu 1 a 3/1, méně typu 2 (obr.11:1-6), kromě ní byly nalezeny jen zvířecí kosti.

Objekt 792, čtv. 55 (obr.11).

Do plochého dna mělkého protáhlého zahloubení pod jihovýchodním profilem výzkumu je v severovýchodní části zapuštěna jáma o hloubce 60 cm a šířce 150 cm, větší částí pod profilem. Spodní část jejího zásypu tvoří uhlíkovitá vrstva, spadající ze strany mělkého zahloubení (od jihozápadu). Tmavší část zásypu a horní světlejší písčitohlinitou vrstvu oddělují tenké útržky písku.

Tento objekt nemá oddělený keramický materiál z vrstev zásypu. Horní část zásypu obsahovala železnou skobu a rybářský háček, v keramickém materiálu celého objektu se vyskytovaly střepy typu 1, 2, 3/1 a 3.

Objekt 793, čtv. 55, 58 (obr.10).

Dvě souběžné žlabovité jámy, ústící do kotlovitého zahloubení na severní straně. Západní jáma byla označena jako obj. 793 o rozměrech 380x170 cm a hloubce 70 cm, s jižní stěnou šikmou, severní strmou, na východní straně ústí do kotlovité jámy. Na dně se soustředily vrstvy starší fáze, a sice uhlíkovitá s písčitými mezivrstvami. Uhlíkovitou vrstvou překrývá poměrně tenká vrstva světle šedé hlinitopísčité směsi, která se projevila výrazněji v obj. 793a. Tak byla označena jáma východní o rozměrech 346x100 cm a hloubce 60 cm. Má strmé stěny, ploché dno, na jižním konci se stupňovitou úpravou. Jáma ústí na severním konci přímo do kotlovitého zahloubení, na jeho druhé straně ve stejném směru pokračuje mělký (hloubka 40 cm) protáhlý jáma s černým zásypem (obr.25:4), do níž se ze severovýchodní strany lehce propadá horní polovina kostra hr.1171 (u lebky zlomky drátků dvou bronzových náušnic, hrudní partie přeházená). V keramickém materiálu zásypu jižně od hrobu převažuje typ 2 a 3/2, méně 1 a 3/1, kromě něj obsahoval zásyp zvířecí kosti. Ve stejném směru pokračuje na druhé straně objektu od jižního konce jámy 793a žlábek A napříč objektem 794. V jámě 793a se uhlíkovitá vrstva vyskytla pouze u severního konce, kde ústí do kotlovité jámy. Ta byla v hloubce 55 cm pod úrovní dna jámy 793 vyplněna rovněž uhlíkovitou s písčitými destrukcemi stěn a nad ní světlejší hlinitopísčitou, pokračující do obj. 793a. Všechny vrstvy starší fáze objektu obsahovaly převážně střepy typu 2, jeho hrubší varianty 2b a varianty 3/2, poměrně málo typu 1 a 3/1 s okrajovými střepy jednoduché profilace (obr.10:6-10,17-19) a zvířecí kosti. Do této fáze lze zahrnout i mělká zahloubení jihovýchodně a východně od objektu.

Vrstvy mladší fáze jsou odděleny silnou mezivrstvou tmavé hlinité, obsahující pouze nepočetný celek střepů typu 2 a 3 a navazující na sídlištní vrstvy na podloží v okolí objektu. Vyplnila jižní část jámy 793a spolu s materiálem mladší fáze objektu (obr.25:3).

Jámy 793 a 793a odděluje výběžek písčitého podloží, který se snižuje směrem k severu a při ústí jam do kotlovitého zahloubení mizí. Přes něj se propadá do zásypu obou jam světlejší hlinitopísčité vrstva, zřejmě útržek sídlištní úpravy, v níž byla nad zásypem jámy 793a posazena nádoba, obsahující vaječné skořápky (obr.10:15, obr.25:2). V této vrstvě bylo podél severního a severozápadního okraje jámy 793 zapuštěno šikmo po svahu větší množství velkých plochých kamenů (obr.25:1,3), zřejmě vymezujících rozsah úpravy nejmladší fáze objektu. Na tuto úpravu přímo navazuje svažující se destrukce pece v hlinité vrstvě nad zásypem jam (obr.24:2).

K nejmladší fázi objektu přísluší poměrně bohatý náleзовý soubor. Kromě keramiky typu 3 a 3/2 (obr.10:11-14,16), méně typu 2 a zvířecích kostí obsahovaly celky bruslovitá hladidla, železné hřivny, kostěná šídla, přesleny, závěsné kování vědra, nože, průvlečku s prodlouženým týlem, zlomek skleněného náramku, zlomky bronzové náušnice, brousky, parohový polotovar a žernov (obr.10:1-5). Keramika vykazuje vztahy k hlinité kulturní vrstvě nad objekty v hloubce 40 cm.

Objekt 794, čtv. 58, 60.

Rýsoval se v jižní okrajové části výzkumu (obr.1) tmavým zásypem a mladší keramikou již v hloubce 30 cm. Do podloží byl zapuštěn až na úroveň tvrdého železitého písku. V severní části měla jáma pravoúhlý tvar se strmými stěnami a plochým dnem, západní část byla porušena žlábkem A a B. V tmavém zásypu jámy byla na dně očištěna světlá písčité úprava, ohraničená žlábkem A a porušena ve východní části zásahem tmavého zásypu s keramikou typu 3 a 3/2 (obr.7:32,35). Zásyp objektu a úprava obsahovaly keramický materiál velmi podobného složení z typů 2, 3/2 a 3 (obr.7:36), zvířecí kosti a rohy, železnou objímku a zlomky cihel a mazanice, pouze v západní části byl přimísen střep typu 3/4.

Na dně žlábkem B podél západního okraje jámy byl uložen dětský hrob 1259. Do zásypu objektu byl zapuštěn hrob 1246 (dětský, bez nálezů). Západní okraj jámy přesahuje kostra hrobu 1250 a překrývá i žlábek B. Severozápadním okrajem objektu, případně žlábkem B byl porušen hrob 1247.

Objekt 815, čtv. 39.

Velmi mělká, mísovité zhloubená jáma o průměru 50 cm, zasahující pod profil v západní části výzkumu. Od objektu spadá k severovýchodu kamenný a kostěný odpad.

Objekt 816, čtv. 41.

Kotlovitě zhloubená jáma o průměru 130 cm zapuštěná 45 cm do podloží pod jihozápadním profilem výzkumu, na severovýchodním okraji byly zachyceny kamenné zbytky ohniště. Tmavý zásyp objektu obsahoval mazanici a nepočtený soubor keramiky typu 1, 3/1 a 3/2, v kamenech byly zachyceny střepy typu 3/2 a 3.

Objekt 824, čtv. 43, 62 (obr.8).

Rýsoval se v jihozápadní části výzkumu již 10 cm nad podloží jako mělké čtvercovité zhloubení o hraně ca 350 cm se skupinou kamení v severovýchodní části (zde nalezen zlomek třmene, obr.8:1). Tmavý zásyp obsahoval keramiky typu 3 i 2b, zvířecí kosti, brousek, opracovaný kámen a železný klíč (obr.8:2). U východního okraje tohoto půdorysu byla do podloží zapuštěna kotlovitá jáma s plochým dnem o 130 cm hlouběji, kterou vyplnil zásyp ve stejném složení, obsahující převážně keramiky typu 3 i u dna a po okrajích. Nad jejím obrysem se v horní části zásypu objevil oválný útvar tvrdého písku o rozměrech 160x120 cm a síle 50 cm, obsahující keramiky typu 2, méně 3/2, 3/1 a 1, zvířecí kosti, mazanici a strusku. Okolo tohoto objektu byl zachycen systém velkých kůlových jam se zaobleným dnem.

Objekt 928, čtv. 70, 78.

Kotlovitá jáma o průměru 220 cm, zasahující pod jihozápadní profil výzkumu. Světlý hlinitopísčité zásyp obsahoval mazanici a poměrně nevýrazný soubor keramiky s typem 3, u dna v hloubce 120 cm strusku.

Objekt 929, čtv. 69, 70 (obr.8).

Zbytky nadzemní sídlištní úpravy vně západního žlábků dřevěné stavby. Tmavší oválný zásyp v podloží obsahoval u jižního okraje skupinu svisle situovaných kamenů (obr.28:1) jako pozůstatek úpravy, která vyplnila prohlubeň, vzniklou poklesnutím nepřilíš výrazného zásypu hr.1317. Prokleslá část o rozměrech 180x130 cm je umístěna nad dolními končetinami kostry a přilehlou prostorem hrobové jámy.

Objekt 930, čtv. 77.

Byl identifikován západně od žlábků dřevěné stavby jako snížení terénu, vzniklé poklesnutím zásypu hrobu 1322 a vyplněné kulturní nadložní vrstvou. Nejedná se tedy o sídlištní objekt v pravém slova smyslu.

Objekt 931, čtv. 67, 68, 75, 76 (obr.5).

Jeho téměř kruhový půdorys přetíná žlábek severní stěny dřevěné stavby v západní polovině její délky. Kotlovitá jáma o rozměrech 260x280 cm a hloubce 90 cm (po vybrání promísené písčité vrstvy na dně 115 cm) má poměrně strmé stěny, z jižní strany je stěna stupňovitě členěná. Na severní okraj navazuje okrouhlá prohlubeň 60 cm hluboká, oddělená od jámy nízkým písčitém hřbetem, se severní stěnou příkře vyvýšenou. Zásyp této prohlubně byl silně promísen úlomky vypálené mazanice a uhlíky, přes písčitou hranu souvisel se zásypem jámy.

Zásyp obj. 931 obsahoval nepřilíš výrazný střepový materiál, zahrnující i nálezy ze zásypů hrobů, v horní části mazanici, přeslen, šídlo a pazourky, v úrovni pod prokleslými hroby přezku (obr.5:17), kramlí a brousek.

Mladohradištní střepy se vyskytly nejen ve vrstvách nad zásypem objektu, ale rovněž v jižní části zásypu. Středohradištní keramiky typu 3 je v menším počtu přítomna v kulturní vrstvě, překrývající objekt,

ojedinělé, méně typické střepy byly pozorovány v jihovýchodní části zásypu objektu a v zásypu hrobu 1344 (obr.5:20,22,23,26,27,31). Některé okrajové střepy této keramiky jsou kalichovitě profilované.

Pro náleзовé celky zásypu objektu i zásypu severní prohlubně jsou charakteristické zejména střepy typu 2 a 3/2, méně již typu 1 a 3/1, s okraji většinou jednoduše profilovanými a masivnějšími dny (obr.5:18,19,21,24,30,33).

Přes hrany okraje se do objektu propadají hroby. Z východní strany je to hrob 1311, ze západní strany hrob 1315 a od jihozápadu hroby 1339 a 1344.

Pec, která narušila oba poslední hroby, leží při jihozápadním okraji objektu a byla očištěna jako souvislá vrstva vypáleného výmazu dna, 12 cm zapuštěná do písčitého podloží, o průměru asi 105 cm, na jihozápadní straně se vypálené zlomky stěny zvedají do výšky asi 40 cm nad podloží. Byla v ní nalezena glazovaná keramika (obr.5:32). Destrukce horní části pece se částečně sesunula přes okraj objektu 931 a propadla do jeho zásypu společně se zbytkem kostry hr.1344 (obr.22:2).

Objekt 934, čtv. 75, 76, 83, 84.

Jáma v severozápadní části výzkumu (obr.1, obr.28:2) byla mísovité zhloubena 40 cm do podloží, vyplňovala ji tmavá hlinitá vrstva s keramikou, v níž byly přimísěny střepy typu 3/4, na povrchu střepy mladohradištního charakteru (obr.7:13-15). U východního okraje objektu byly očištěny nepatrné zbytky hrobu 1302, zásyp objektu obsahoval několik rozptýlených lidských kostí.

Objekt 935, čtv. 80, 81, 88, 89 (obr.11).

Jáma v severní okrajové části výzkumu má protáhlý tvar 460x100-120 cm, strmé stěny a členité dno, které dělí objekt na tři části: severozápadní se svažuje z hloubky 90 cm k nejhlubší střední (hloubka 100 cm), do zásypu této části se od zbytku písčitojilovité úpravy na severním okraji propadá uhlíkovitá mezivrstva 13 cm mocná, která nezasahuje až k okrajům jámy a překrývá ji souvislá vrstva vypálené mazanice o síle 10 cm v ploše o průměru cca 1 m, ve střední části přecházející ve světlý písek, promísěný uhlíky. Ten je překryt silnější vrstvou žlutého jílu s rozdrobenou mazanicí na povrchu zásypu. Jihovýchodní část (přibližně 1/3 objektu) má kotlovitý tvar, oddělený od střední části písčítým hřbetem, dosahuje hloubky 90 cm (obr.23:3). Zásyp této části tvoří tmavší hlinitopísčítá vrstva s kameny a zvířecími kostmi.

Z rozboru keramiky, která je členěna podle hloubky a není možné ji jednoznačně přiřadit jednotlivým vrstvám zásypu, vyplývá, že základním materiálem jsou střepy typů 1, 2, 3/1 a 3/2 a teprve vrstva mazanice vykazuje mladší vztahy např. k náleзовým celkům s mladohradištním a středověkým materiálem v kulturní vrstvě nad objektem. Horní vrstvy zásypu obsahují kromě již uvedených typů velmi malý podíl keramiky typu 3 a 3/4.

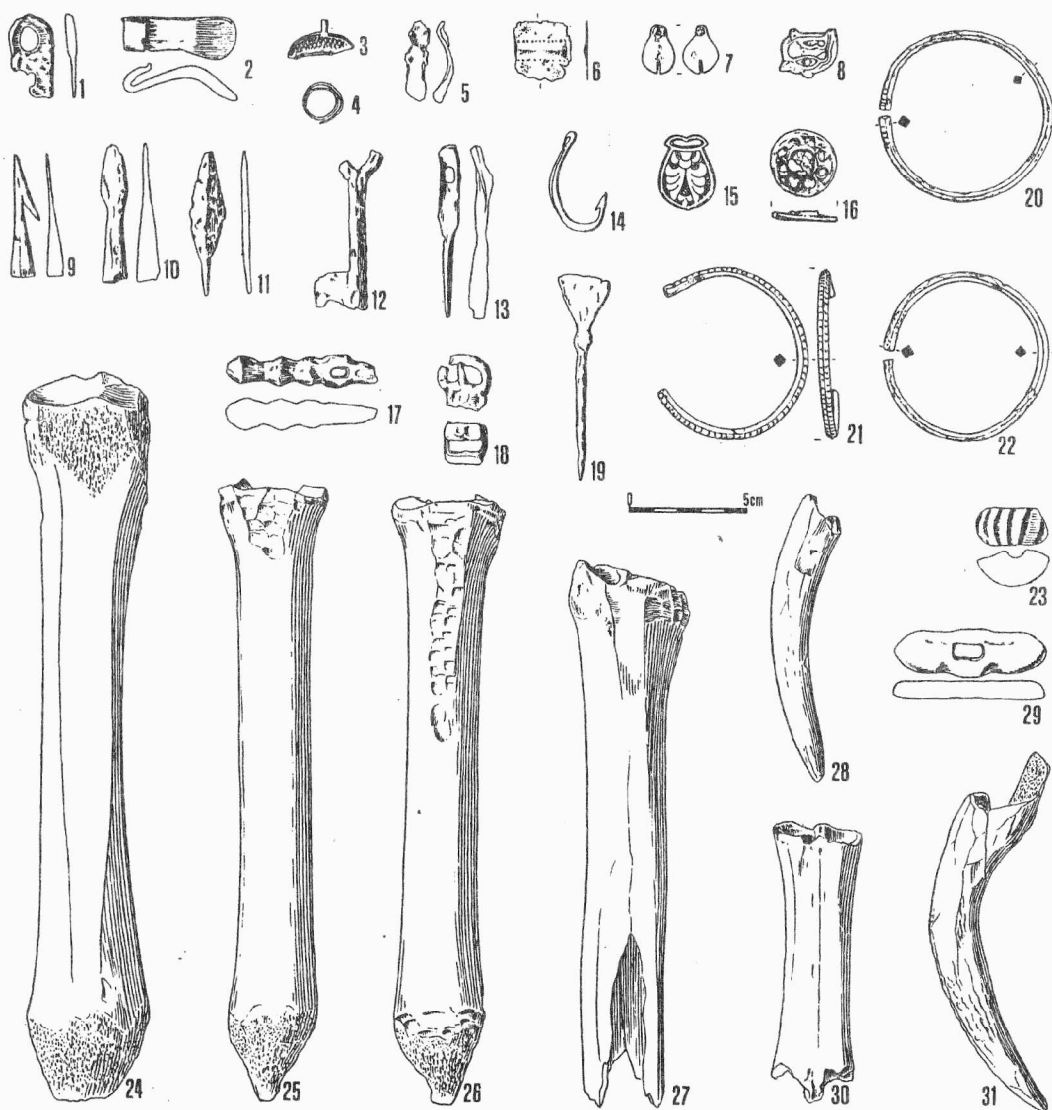
Objekt překrývají hroby 1371 a 1372, horní rozšířená vrstva zásypu obsahuje hroby 1355 a 1358, které jinak do objektu nezasahují, ze západní strany přiléhají k okraji jámy hroby 1365, 1363 a 1367 (tab.3:4). Hrob 1371 obsahoval nůž a sekeru, hrob 1372 sekeru, přezku s průvlečkou u kolena, dva nože a železný hrot. Hrob 1365 sekeru a nůž, hrob 1363 dva nože, hrob 1358 bronzovou, snad litou náušnici s jednostranným hrozníčkem.

Objekt 936, čtv. 74, 82.

Objekt 936 je protáhlý, v severní části zřejmě deformovaný pařezem. Mělká jáma na severozápadním okraji pohřebiště má mísovitou severní část a plošší jižní, celková délka objektu je 386 cm. Keramický celek objektu obsahuje střepy, společné s celky na podloží a v zásypu hrobu 1345, převažující střepy typu 2 a 3/2.

Objekt 937, čtv. 90.

Velmi mělká, mísovité zhloubená jáma o průměru asi 180 cm, s odpadem na povrchu, pod přepálenými kameny byly nalezeny zbytky vypálené mazanice. Na povrchu zásypu byla vyzvednuta bronzová nášivka se skleněnými vložkami (obr.14:16), v této situaci s největší pravděpodobností sekundárně uložená. Tmavší zásyp obsahoval velmi málo keramiky smíšeného charakteru (v přibližně stejném poměru typ 1, resp. 3/1, typ 2 a 3/2 a typ 3).

Obr. 14. Vybrané nálezy ze sídlištních vrstev: 1,9-14,17-19 železo; 2,3 olovo; 4-8,15,16,20-22 bronz; 23 sklo; 24-31 kost, paroh.

Ausgesuchte Funde aus den Siedlungsschichten: 1, 9 - 14, 17 - 19 Eisen; 2, 3 Blei; 4 - 8, 15, 16, 20 - 22 Bronze; 23 Glass; 24 - 31 Knochen, Geweih.

3. Typologie objektů.

Objevují se oba základní typy objektů, zahloubené i nadzemní. Zatímco u zahloubeného typu nám situaci komplikuje několik objektů, u nichž je pravděpodobné, že byly součástí nadzemní stavby, o nadzemních sídlištních objektech můžeme hovořit prakticky pouze v případě, kdy se různé úpravy propadly pod úroveň okolí, často až pod úroveň podloží. Ve většině případů se také jedná o mladší fázi objektu, u níž však nemusí nutně jít o sídelní kontinuitu s původní zahloubenou fází.

Z 29 zdokumentovaných objektů byla u celkem 10 zaznamenána nadzemní úprava nebo její pozůstatky. Nad západní jámou obj. 712b a současně i severním žlábkem dřevěné stavby byla očištěna neporušená skupina mazanice jako pozůstatek osídlení, jinak doloženého pouze přítomností mladšího středohradištního až mladohradištního keramického materiálu v kulturní vrstvě nad objektem. U obj.758 byla pozorována tvrdá podlahová úprava nad jeho zásypem, současně není vyloučeno, že na sebe nasedající vrstvy jílu, mazanice a písku, zachycené v zásypu jámy, neznamenal umělé překrytí jámy v době její funkce. Obdobná situace nastává i u obj.759, v jehož zásypu 20 cm nade dnem byla rovněž zachycena vrstva jílu, zatímco u obj.789 situace vrstvy jílu a mazanice v zásypu jámy není jasná. Zřejmě jediným prokazatelným případem je obj.791, u něž je jáma zahloubenou částí nadzemní stavby, jak o tom svědčí zbytky pece na písčité úpravě, propadající se od východní hrany jámy do zásypu. Jako nejmladší fáze obj.793 byla naopak interpretována hlinitopísčité úprava s destrukcí pece, ohraničená velkými plochými kameny, která proklesla do zásypů obou žlabovitých jam objektu. Na ní bylo nalezeno kostěné bruslovité hladidlo. O nadzemním objektu pravděpodobně nelze uvažovat v situaci obj.794, kde zbytky tvrdé písčité úpravy ležely přímo na dně jámy. U obj.824 vyplnila silná písčité úprava horní část zásypu hluboké jámy, kolem níž byl zachycen systém kúlů. V úpravě byly nalezeny fragmenty železné strusky. Zcela jednoznačně je nadzemní stavbou obj.929, zbytky jeho kamenné úpravy proklesly do zásypu hr.1317. Jako mladší fáze obj.935 se jeví jílovitopísčité úprava, zachycená na severním okraji jámy a od níž se do zásypu propadá vrstva mazanice a uhlíků, pokračující ve střední části objektu jako písčité útržky, na nichž ležel jíl s mazanicí.

Z přehledu je zřejmé, že informace o nadzemních objektech jsou vskutku velmi kusé a bližší vyhodnocení detailů je takřka nemožné. V několika případech se jasně jedná o samostatné podlahové úpravy blíže neurčitelných staveb, u několika lze o této možnosti uvažovat, pouze u jednoho objektu máme doložen komplex nadzemní stavby a zahloubené jámy, přestože tato eventualita ani u dalších objektů není vyloučena. Celkem u tří úprav se vyskytlo otopné zařízení. Většinou nám však nálezová situace nedovolí více, než prosté konstatování existence nadzemní úpravy, často jako mladší fáze staršího objektu.

Problematika vztahu nadzemního a v bezprostřední blízkosti zahloubeného objektu byla již otevřena v předběžném hodnocení výzkumu sídliště v jihovýchodní části opevněného předhradí v Mikulčicích (Klanica 1968, 63-65, 66-67, 69-70). Po srovnání se situací na sídlišti a hradišti Tornow, kde J.Herrmann (1973, 881) předpokládá uvnitř domu nad zahloubeným "sklepem" dřevěnou konstrukci, konstatuje P.Donat možnost existence menšího či většího sklepa přímo uvnitř obydlí. Současně však nevylučuje, že zahloubený objekt pochází ze staršího horizontu a nemusí nutně s nadzemní úpravou souviset, správné vyhodnocení takové nálezové situace je závislé na kvalitě terénního výzkumu (Donat 1980, 48). Jak již bylo řečeno výše, na "Klášteřsku" máme několik objektů, u nichž není vyloučena souvislost nadzemní a zahloubené úpravy. Kromě již uvedených příkladů objektů 791 a 824 je podobná interpretace logickým vyhodnocením

nálezové situace objektu 931, u nějž se z nadzemní úpravy nezachovalo prakticky nic. Detailní analýza nadzemních, případně lehce zahloubených obytných komplexů, obsahujících výrazně zahloubenou část, však musí vycházet z konkrétní nálezové situace, která v případě této lokality není příznivá.

Zahloubené objekty můžeme vyhodnotit podle několika kritérií. Jedním z nejběžnějších je existence otopného zařízení, podle nějž jsou objekty považovány za obytné, příp. dilenské, zatímco bez něj bývají označovány jako hospodářské (Dostál 1985, 40). Novější názory se však již s tímto zcela neztotožňují (Chudziak 1996, 104). Aniž bychom řešili tuto otázku, musíme konstatovat, že u některých objektů je zjištění problematické, v zásypu se např. vyskytuje uhlíková vrstva nebo rozdrobená mazanice, aniž jsou z nálezové situace zřejmé jakékoliv známky otopného zařízení, jako např. u západní jámy obj.712b, obj. 713 a starší fáze obj.793 (podobná situace je i u obj.792, kde však zůstala část jámy neprozkoumaná pod profilem).

Stručně lze říci, že pouze u šesti zahloubených objektů byla skutečně prokázána existence otopného zařízení, a sice v severní jámě obj.712b vypálená mazanice na kamenech na dně mělkého zahloubení, u obj.759 zahloubení se stopami žáru a ohniště v jihozápadním okraji mladší jámy, mladší fáze obj.786 obsahuje u západního okraje jámy prohlubeň s mazanicovou destrukcí pece, k obj.816 patřilo kamenné ohniště na okraji jámy, na severní okraj obj.931 navazovala prohlubeň, obsahující velké množství uhlíků a mazanice a v zásypu obj.937 byly zaznamenány přepálené kameny s mazanicí. Rovněž u hrany jámy v obj.791 se vyskytovala pec, byla však již spolu se zbytky podlahové úpravy interpretována jako nadzemní součást obytné stavby.

Podle komplexního hodnocení, sdružujícího hledisko morfologické, existenci otopného zařízení, obsah nálezového celku objektu, typ výplně a případné další znaky, vyplývající z konkrétní situace, jehož výsledkem je již označení pokud možno funkce objektu, např. obytný, hospodářský, zásobní, výrobní, odpadový, tak, jak je uplatnil u nás B.Dostál (1975, 39; 1985, 38-50) a jak je běžné v současné době uplatňováno i jinde (Cosma 1996), zřejmě nelze v tomto případě důsledně postupovat.

Zcela jasně můžeme říci, že klasický typ zásobnice se na naší lokalitě nevyskytl. Pokud se týká polozemnice jako obytného objektu, morfologicky by typu nepravidelně čtvercovité polozemnice odpovídal objekt 794, zvláště jeho severovýchodní část. Jižní partie je již porušena žlábký a hroby, rovněž nebyly nalezeny žádné stopy otopného zařízení. Téměř se blíží západní a severní jáma obj.712b, obě nepravidelného tvaru s víceméně plochým dnem, se zbytky ohnišť, rovněž ovšem silně narušené mladšími hroby a zástavbou. Vzhledem k poměrně nepatrnému zahloubení však není jasné, zda by neměly být označeny spíše jako nadzemní stavby se sníženou podlahou (Dostál 1975, 52). Totéž platí i o mladší fázi objektu 791, mělkému rozsáhlému zahloubení, jehož tvar je mladšími pohřby deformován a v němž sice nebyly nalezeny stopy otopného zařízení, zato ale fragmenty železné strusky.

Všechny ostatní zahloubené objekty můžeme označit jako jámy, které vzhledem ke svým rozměrům nemohly sloužit jako obydlí, ačkoliv u některých byla zjištěna otopná zařízení. Vyloučíme-li jámy, které byly zřejmě součástí nadzemní stavby a jámy uvnitř kulturní stavby, vymezené obvodovými žlábký, u nichž musíme uplatnit zvláštní postup, pak se s různými náznaky otopných zařízení (hliněná pec, zapuštěná do hrany jámy, destrukce kamenného ohniště, přepálené kameny a mazanice v zásypu) setkáváme u objektů 786, 816 a 937, což jsou jámy různého tvaru a pravděpodobně i funkce. Ani jedna z těchto jam neobsahovala nálezy, které by mohly naznačovat jakoukoliv výrobní činnost.

Takovými nálezy mohou být např. fragmenty železné strusky, nalezené v obou fázích objektu 789 (poměrně velká obdélná jáma se strmými stěnami a plochým dnem, o rozměrech 376x130-150 cm, 90 cm hluboká, dno je v jižní části mísovité sníženo o 30 cm) a u dna objektu 928 (kotlovitá jáma o průměru 220 cm). Určitou indicií výroby mohou být i nepočtené nálezy kostěných bruslovitých hladidel z objektů 714 (obdélná jáma se strmými stěnami a plochým dnem, rozměry min. 240x140 cm, 35 cm hluboká, u severovýchodního okraje mělká prohlubeň) a 787 (oválná jáma 235x150 cm, mísovité zahloubená 40 cm do podloží, s tmavým zásypem). U nadzemních objektů byla struska nalezena v obj. 824 a mladší fázi obj. 791, bruslovité hladidlo v mladší fázi obj. 793.

Morfologicky můžeme jámy rozčlenit na tři skupiny. Nejpočetnější jsou jámy, které mají strmé stěny a ploché dno. Uvnitř této skupiny jsou svými rozměry nápadné čtyři jámy o délce 400 až 770 cm na šířku 240 až 300, všechny tvaru nepravidelného obdélníka (jedna oválná), které se nacházejí uvnitř prostoru, vymezeného žlábkou velké dřevěné stavby (obj. 712a, východní jáma obj. 712b, obj. 758, jihovýchodní jáma obj. 759). Ostatní, vně této stavby, se vyznačují spíše středními rozměry o maximální délce 385 a minimální 280 cm, šířka se pohybuje okolo 120 až 150 cm, hloubka 35 až 90 cm, tvar převážně obdélný, méně oválný, jednou ledvinovitý (obj. 713, 714, 760, 786, 789, 791). Pouze obj. 790 je obdélného tvaru výrazně menších rozměrů, 220x120 cm při hloubce 30 cm.

Při srovnání se situací na hradišti Pohansko u Břeclavi zjišťujeme, že sídlištní jámy odpovídajícího typu jsou tam výrazně menších rozměrů, v areálu velmožského dvorce pouze dva objekty dosahují průměrných velikostí výše uvedených jam, z toho v jednom případě se jedná pravděpodobně o velkomoravský výrobní objekt s výhni, v druhém o jámu časně slovanského osídlení (Dostál 1975, 89; týž 1985, 42). V tzv. osadě II se takových jam z časně slovanského období vyskytlo pět (Dostál 1985, 49). Proto také původní interpretace jejich funkce skladovací a výrobní, konkrétně jako jirchářské jámy (Dostál 1975, 92), není posléze tak určitá a autor přiznává nedostatek podkladů (Dostál 1985, 50). Ani na "Klášteřsku" nemáme žádné další poznatky, nevíme ani, zda byly tyto jámy přestřešeny. Pouze u objektu 760 byly zachyceny určité náznaky kúlové konstrukce, která mohla sloužit jako základ střechy, rovněž stupňovitá úprava dna v severní části jámy tomu nasvědčuje. Snad by bylo možné srovnat tento typ jam se samostatně zpracovanou problematikou interpretace oválných objektů s neckovitým profilem, odpovídajících i většími rozměry, rovněž obsahujících množství uhlíků v zásypu dna, které jsou v Polské nížině charakteristické pro nejstarší fázi časného středověku a interpretované jako pozůstatky budov s nadzemní konstrukcí stěn (Chudziak 1996, 110-111).

Druhá skupina jam má šikmé stěny a mísovité zahloubené dno, liší se vzájemně půdorysem a velikostí. Jámy okrouhlé mají mísovité až kotlovité profil, o horním průměru 50 až 220 cm, mísovité jámy jsou velmi mělké (obj. 815, 934, 937), kotlovité bývají hlubší, 120 až 130 cm (obj. 816, 928). Oválné jámy jsou větší a mělké, o délce 196 až 235 cm, šířce 150 až 160 cm, hloubce 30 až 40 cm (obj. 787, 788). Výrazně protáhlý objekt 936 (d=386 cm) se skládá ze dvou vzájemně propojených jam mísovitého profilu. Severozápadní jáma obj. 759 uvnitř prostoru, vymezeného žlábkou velké kúlové stavby, se z této skupiny opět vymyká většími rozměry a nepravidelně obdélným tvarem. Kotlovité jámy jsou pokládány za menší zásobnice (Dostál 1975, 91), čemuž však odporuje nález zbytků kamenného ohniště na okraji objektu 816. Přepálené kameny a kousky mazanice byly rovněž odkryty v zásypu mísovitého objektu 937.

Do třetí skupiny jsou zařazeny dva objekty zvláštního typu. Komplex jam, označený jako objekt 793, 793a, zahrnuje dvě žlabovité souběžné jámy, z nichž východní o rozměrech 396x100 cm a hloubce 60 cm měla strmé stěny a ploché dno, ústila bezprostředně do kotlovité jámy, která by v tomto komplexu mohla plnit úlohu zásobnice a na její druhé straně pokračovala o něco mělčím, 40 cm do podloží zahloubeným útvarem. Západní žlabovitá jáma byla ke kotlovité otevřena boční stěnou. Stopy otopného zařízení nebyly zachyceny, na dně západní žlabovité jámy, u severního vyústění východní žlabovité jámy, v kotlovité zásobnici a na dně mělčího pokračování objektu se vyskytovala silně uhlíky prosycená vrstva. O tom, že se pravděpodobně jedná o zahloubenou část jinak nadzemního objektu, svědčí kromě celkové situace i stupňovitá úprava dna jižního konce východní žlabovité jámy.

Druhým objektem zvláštního typu je výrazně protáhlý objekt 935, který se skládá ze tří vzájemně po délce propojených jam, z nichž nejhlubší (100 cm) se nachází uprostřed. Všechny jámy mají strmé stěny a členité dno, kterým jsou opticky od sebe odděleny, jižní okrajová jáma je spíše kotlovitého tvaru. Ve starší fázi nebylo průkazně identifikováno otopné zařízení, na dně nebyla nalezena vrstva s uhlíky. Mladší fáze s hliněnou pecí je analyzována mezi nadzemními objekty.

W.Chudziak (1996) se ve své studii, věnované problematice časně středověkého osídlení chelmsko-dobrzyňského regionu, zamýšlí nad skupinami sídlištních objektů různé funkce, které se objevují již u nejstarších osad z 2.poloviny 7.století až z 8.století (Chudziak 1996, 112-115). Na "Klášteřisku" se takové skupiny objevují především v jihovýchodní části plochy. Názorným příkladem je skupina objektů 760, 787, 788, 789 a 791. Synchronní jsou přitom pouze některé z těchto objektů, a to ve dvou fázích funkce. Jako starší se jeví skupina objektů 760, 788, 789 a 791. Ve druhé fázi fungovaly objekty 787, 789 a 791. Nebyla tedy obnovena funkce objektu 760, na místě jámy 788 byla vybudována jáma 787 (obě jsou vnějšími parametry velmi blízké, jsou také exemplárním dokladem horizontální stratigrafie), dále fungují objekty 789 a 791 jako nadzemní stavby se zahloubenou částí, pouze s jednou změnou. Zatímco ve starší fázi je důraznější existence komplexu 791 jako zřejmě obytné stavby, v mladší fázi tuto úlohu pravděpodobně přebírá objekt 789, u něž je v mladší vrstvě zaznamenána destrukce přepálených kamenů a mazanice spolu se zbytky jílové úpravy.

Druhá skupina není již tak výrazná. Jedná se o objekty 792, 793 a 794. O objektu 792 máme informace velmi kusé, většinou zůstal neprozkoumán pod profilem výzkumné plochy. Vzájemný vztah s komplexem 793 naznačují terénní prohlubně, propojující oba objekty. Předpoklad spojitosti objektů 793 a 794 je kromě jejich polohy založen i na směřování východní jámy obj.793a, na niž navazuje blíže neidentifikovatelný žlábek A uvnitř obj.794. Nezanedbatelnou skutečností je rovněž zjištění, že všechny tři objekty fungovaly synchronně, a to ve dvou fázích.

4. Stratigrafie objektů.

Objekty jsou stratigraficky hodnoceny podle vztahu k jednotlivým prvkům nálezné situace, a to k žlábkům vymezené dřevěné stavbě a ke kostrovým hrobům. K vzájemnému porušení sídlištních objektů v žádné situaci nedošlo, některé z objektů však fungují v několika fázích.

4.1. Objekty v kontaktu se žlábkem dřevěné stavby.

Objekt 712.

Nachází se v stratigraficky nejsložitější situaci celé zkoumané plochy, a sice ve východní části dřevěné obdélné konstrukce. Složitost nálezné situace je dána především jeho členitostí (patří k němu několik jam), rozdílným poměrem jednotlivých jam k dřevěné stavbě, superpozicí hrobů a úprav a zapuštěnými hroby koní. Vzhledem k tomu je nutné se u tohoto objektu zabývat kromě vztahu ke žlábkům i dalšími souvislostmi a respektovat předpoklad, že ne všechny jámy komplexu musí být současné.

712 a (obr.3).

Stratigrafie této jámy je určena jejím umístěním v dovnitř zalomené části jižního žlábků, vztahem k těsně přiléhající východní jámě 712b a orientací, souhlasnou s orientací dřevěné stavby. Zatímco toto zjištění svědčí o současné existenci stavby a jámy, tedy že jáma patřila k interiéru stavby, poměr k příslušné části její stěny je značně problematický. Na neporušeném úseku žlábků, pokračujícího k západu, byly v místě, nejbližším k jámě, pozorovány známky od vlastního žlábků odděleného pravouhlého zalomení, směřujícího k severu, které se však nad vlastním zásypem jámy vytrácely. Není prakticky možné zjistit ani další průběh této lomené části, ani zda členitá jižní část objektu porušila žlábků nebo jestli se jeho zásyp pouze neodlišoval od okolí.

S východní jámou obj.712b spojuje jámu 712a stejný způsob zahloubení, stejná hloubka, orientace a materiál, svědčící o stejném horizontu existence a zániku. K tomu můžeme pouze dodat, že hrob 943, uložený nad jihozápadním okrajem jámy, se do jejího zásypu nepropadal a že tedy mezi dobou zaplnění jámy a pohřbem musíme počítat s přiměřeným časovým odstupem.

712 b.

Východní jáma.

Vztah východní jámy ke žlábkům stěn dřevěné konstrukce je v zásadě dán již její polohou a rozměry, neboť vyplnila východní okrajovou část vnitřního prostoru konstrukce a respektovala přitom průběh žlábků jejích stěn, rovněž orientace jámy a dřevěné stavby je souhlasná. Jáma je situována více k jižní stěně stavby, její jihovýchodní okraj se dotýká žlábků, jehož dno je položeno o 20 cm výše, než dno jámy. Situace severozápadního okraje jámy je zkomplikována hrobem koně 2, umístěným mezi jámou a žlábkem, 40 cm nade dnem jámy. Okraj jámy se v těchto místech nezachoval, vrstva, v níž leží hrob koně 2, tvoří mezivrstvu s odpadem v zásypu jámy. Hrob 1054, dotýkající se pánevní partie kostry koně 2, je stratigraficky mladší. Hrob 1348, uložený zřejmě ve žlábků nebo u jeho vnitřního okraje, má lebku položenou na zadních končetinách kostry koně (obr.24:1), kosti pravé (výše položené) končetiny koně vykazují určité známky

narušení anatomické polohy. Více zahloubený hrob 1370, příčně položený přes žlábek pod úrovní jeho dna severně od hrobu koně 2, nebyl porušen.

Písečná úprava na severovýchodním okraji objektu, jejíž cíp překrývá část zásypu s hrobem 1055, pokračuje severovýchodním směrem do čtv.20. Zde překryla východní žlábek dřevěné stavby a mělkou prohlubeň mezi jámou a žlábkem, mimo zahloubené prvky nasedá přímo na podloží. Je porušena hrobem koně 3 vně východního žlábků a pravděpodobně i hroby 1037 a 977.

Úprava má na rozdíl od tvrdých dusaných podlah sypkou konsistenci a pravděpodobně byl s její pomocí vyrovnáván terén po zániku východního žlábků stavby. Pohřeb koně 3 a hroby 1054, 977 a 1037, porušující úpravu, tedy již s touto stavbou nesouvisí, východně od žlábků se však zachovaly napatrné stopy (nevýrazné žlabovité zahloubení se zapuštěnými, souhlasně orientovanými hroby v superpozici s rozrušenými kostrami) snad jiné, mladší konstrukce.

Reálné posouzení souvislostí východní jámy se žlábků dřevěné stavby závisí na hodnocení nálezových okolností hrobu koně 2, hrobu 1348 a žlábků severní stěny. Pohřeb koně 2 je zcela jasným zásahem do okraje v té době již otevřené východní jámy, přitom respektuje průběh žlábků. Jestliže hr.1348 skutečně částečně narušil kostru koně, pak můžeme předpokládat současnou existenci dřevěné konstrukce a východní jámy, během níž došlo k uložení koně a následně i hrobu 1348 do prostoru mezi otevřenou jámou a severní stěnou konstrukce. Se žlábkem východní stěny je východní jáma v podobné stratigrafické pozici, obojí překrývá písečná úprava. Zatímco u žlábků není zřetelný chronologický odstup mezi jeho zánikem a převrstvením, do zásypu jámy byly již uloženy hroby 1055 a 1056 a jáma byla téměř úplně vyplněna. Teprve po vytvoření písečné úpravy byl pohřben kůň 3. Ten tedy již chronologicky s komplexem objektu ani s dřevěnou stavbou nesouvisí. Útržek pravděpodobně těžce písečné úpravy byl narušen i hrobem 1054 nad severozápadním okrajem jámy, který je tak nejmladším prvkem ve stratigrafické situaci objektu. Hrob 1056 je uložen v destrukční vrstvě zásypu hrobu koně a překrývá jej útržek stejné úpravy, jako hrob 1055, zapuštěný do okraje jámy.

Pohřeb koně 1 a hrobu 981 do horních vrstev zásypu jihovýchodní poloviny jámy, přiléhající ke žlábků jižní stěny, vykazuje známky pozdějšího narušení, zvláště u kostry hrobu 981. Zde je problematická souvislost se situací v ostatních částech jámy, v tmavém zásypu nebyly zachyceny další podrobnosti. Stejně tak zůstává nevyjasněna jamka s částí lidské kostry, uložené v přibližně stejné situaci jako hrob 981 (pouze informativní poznámka, že i u této kostry chybí stejná část dolní končetiny, jaká byla nalezena v jamce, kostra je však velmi narušená i v jiných partiích), horní okraj jejího zahloubení byl fixován až ve světlém podloží dna jámy a chybí jakékoliv další informace o jejím stratigrafickém postavení.

Západní jáma (obr.5).

Stratigrafie západní jámy je v podstatě jednoduchá. Přetíná ji žlábek severní stěny dřevěné konstrukce spolu s hroby 1351 a 1379, další hroby v severněji situované řadě jsou zapuštěny do zásypu (bližší rozbor komplikované nálezové situace v okolí severovýchodního nároží stavby viz Klanica 1985, 481-482), hrob č.1382 deformuje jihovýchodní okraj jámy. V době ukládání hrobů musela být jáma již zaplněná, žádný z hrobů se nepropadá. Nejmladším prvkem je neporušená skupina mazanice nad zásypem jámy i žlábků jako jediný pozůstatek pozdějšího osídlení.

Severní jáma.

Vztah severní jámy k žlábků severní stěny dřevěné konstrukce není možné vymezit. Rovněž není jasný poměr k hrobu 1370, nad jehož hrobovou jámou byla porušena obdélná skupina kamení, související se zásypem objektu (obr.28:3).

Jednoznačně se jeví mladší pozice všech ostatních hrobů. Zvláště výrazné je uspořádání hrobů 1337, 1286, 1288, 1325, 1290, 1361, 1326, 1323 a 1327 podél pomyslné linie, souběžné ve vzdálenosti až 2 m se severním žlábkem dřevěné stavby, na západním konci prostřednictvím hrobů 1323 a 1327 vymezené téměř v pravém úhlu, na východě obloukovitě sledující severovýchodní nároží, kterou je možno ojedinele sledovat i vně východního žlábků až k pohřbu koně 3. Ten spolu s hroby 977 a 1037 porušil písčitou úpravu, překrývající žlábek stavby. Teoreticky je možné, že po zániku žlábků vymezené stavby byla ohrazena další prostora, jejíž stěna podle uložených hrobů probíhá nad západní a severní jámou obj.712b.

K porušení dolní části kostry hr.1324 došlo až v nejmladší fázi osídlení, jehož pozůstatkem je skupina mazanice nad zásypem západní jámy a absence vrstvy odpadu nad zásypem severní jámy.

Při rekapitulaci stratigrafie celého objektu 712 musíme za nejstarší považovat západní jámu 712b, kterou žlábek, příp. oba předpokládané žlábků, přetíná. S dřevěnou stavbou přímo souvisí východní jáma 712b a jako s ní současná byla vyhodnocena jáma 712a. Pro přesnější určení relativně chronologické pozice severní jámy chybí podklady v nálezové situaci.

V době funkce východní jámy 712b byl do jejího severozápadního okraje pohřben kůň 2 a pravděpodobně i kostrový hrob 1348. Do zřejmě alespoň zčásti zaplněné jámy byl uložen kůň 1 a kostrový hrob 981. Kostrové hroby 1055 a 1056 patří bezesporu již horizontu jámy zcela zaplněné. Po zániku východní stěny stavby situaci překryla písčitá úprava, do níž byly zapaštěny kostrové hroby 1054 nad západním okrajem východní jámy 712b, hroby 977 a 1037 vně východní stěny stavby a pohřeb koně 3.

Nejmladšími známkami sídlištní aktivity je neporušená skupina mazanice nad zásypem západní jámy 712b a žlábků příslušného úseku severní stěny stavby spolu s absencí odpadu nad zásypem severní jámy 712b.

Objekt 929.

Nadzemní sídlištní úprava, identifikovaná v prokleslém zásypu hrobu 1317, je jednoznačně mladší než hrob 1317, který je orientován podél vnějšího okraje západního žlábků stavby. Kostra byla uložena v rozsáhlé a hluboké hrobové jámě spolu s výstrojí bojovníka (sekera, ostruhy, vědro, nádoba, nůž, břitva, přezka a průvlečka). Souvisí tedy s dřevěnou stavbou a patří i vybavením ke starší fázi pohřebiště.

Objekt 931 (obr.5).

Rozdílně od staršího hodnocení (Klanica 1985, 480) se nám jako stratigraficky nejstarší v situaci objektu jeví jáma 931 a pozůstatky zahloubeného ohniště na jejím severním okraji. Zásyp žlábků, nad jámou neznatelný, se zachoval pod hrobem 1344, ve žlábků byl uložen hrob 1339. Poměr jámy a žlábků tedy závisí na vyhodnocení nálezové situace hrobů.

Hroby, prokleslé přes hranu objektu, mají rozdílné postavení. Dva z nich, 1339 a 1344, jsou zřejmě uloženy podél žlábků a v něm, což v situaci stavby není ojedinělý případ. Odlišně orientovaný hrob 1311, překrývající žlábek stavby, je také jediný, který v prokleslé části zůstal dobře zachován. Hrob 1311 proklesává až ke dnu objektu horní polovinou kostry, femury, přesahující hranu okraje, jsou v tomto místě zlomeny, kostra částečně v době posunu ještě držela pohromadě. Hrob byl uložen nad severním žlábkem dřevěné stavby.

Hrob 1315 byl uložen přes západní okraj objektu, pánví na jeho hraně, prokleslá spodní část kostry je poškozena a z větší části chybí. V krajině bederní byla nalezena jednoduchá bronzová náušnice a pod lebkou bronzový váleček a spirálka.

Hrob 1339 se kolenními klouby dotýká hrany jihozápadního okraje objektu, kosti bérců jsou svisle spuštěny do zásypu jámy, celé spodní končetiny držely do té doby pohromadě. V bederní části byla kostra porušena pecí. Hrob byl uložen ve žlábků stavby.

Hrob 1344 byl očištěn pod destrukční vrstvou mazanice pece, která jej narušila v bederní části. Její zbývající část se sesunula spolu s vrstvou destrukce do zásypu objektu, na úroveň spodních konců bérceových kostí hr.1339. Pod mazaniceovou destrukcí s hr.1344 byl zachycen žlábek palisády.

Způsob, jakým kostry zasahují do jámy, je velmi pozoruhodný, neboť se dá stěží předpokládat, že by hroby byly ukládány přes okraj otevřené jámy. Rovněž představa, že hroby takto situované jsou starší, než jáma, je velmi obtížná. Teoreticky však mohly přesahovat nad kryt jámy, s nímž se později propadly do dutiny. Tomu nasvědčuje i část zásypu žlábků, zachycená pod hrobem 1344. V tom případě je i jáma starší, než žlábek a kostrové hroby.

Keramický materiál v zásypu objektu nevykazuje téměř žádný vztah ke kulturní vrstvě v okolí a nad jámou, pouze mladohradištní střepy v jižní části naznačují mladší zásah, snad s důsledkem sesuvu destrukce pece a hrobu 1344 přes jihozápadní okraj. Tato pec, překrývající žlábek dřevěné stavby a porušující kostrové hroby podél něj, je nejmladším prokazatelným prvkem celé situace. Pod jižní polovinou pece byl zachycen žlábek až do hloubky 75 cm pod úroveň podloží.

4.2. Objekty ve vztahu ke kostrovým hrobům.

Objekt 712.

Poměr všech čtyř jam, náležejících k objektu, byl podrobně analyzován v předchozí kapitole ve všech stratigrafických aspektech.

Objekt 713 (obr. 8).

Prokazatelně nejstarší je vlastní jáma objektu, v době její funkce do ní proklesla sídlištní vrstva s ohništěm, byla porušena hrobem 980. Nejmladším prvkem je hrob 1050 (obr.26:3), jehož zásyp koresponduje s kulturní hlinitou vrstvou nad objektem do hloubky 30 cm (podloží v hloubce okolo 50 cm), obojí je charakterizováno mladohradištní a středověkou keramikou (obr.8:8,9), zatímco kulturní vrstva v hloubce 30-50 cm keramikou typu 2, 3/2 a 3, která se sporadicky objevila v horní vrstvě zásypu, zřejmě při zahlubování hrobu 980.

Hrob 1050 obsahoval železný nůž, železné kování a část nádoby, hrob 980 bronzovou náušnicí s jednostranným válcovitým, z plechu stočeným hrozníčkem.

Objekt 714.

Dětský hrob 1158, překrývající jihozápadní okraj objektu, silně dolní částí proklesl do jeho zásypu. Objekt je tedy starší, než kostrový hrob, v němž byl nalezen železný nůž.

Objekt 758 (obr. 12).

Nejmladším prvkem je část udusané podlahové úpravy (obr.27:2), která zřejmě patří k vrstvě odpadu nad zásypem objektu s větší i menší příměsí keramiky typu 3 a střepy typu 4. Porušila pravděpodobně jeden z kostrových hrobů, uložených nad jámou. Kostrové hroby přesahují jen nepatrně západní obrys jámy a zachovávají orientaci, souhlasnou s orientací dřevěné stavby. Jáma objektu je podstatně starší a byla v době ukládání hrobů již zcela zaplněna. Všechny hroby byly bez nálezů.

Objekt 759 (obr. 13).

Pouze severozápadní jáma byla překryta dvěma vrstvami hrobů, a sice na svém severovýchodním okraji. Vzájemný poměr této jámy a hrobu 1338 (orientace podél okraje jámy, kolmá na hroby převrstvující) není přese všechno úplně jasný. Hroby 1319 a 1320 zasahují nad okrajovou část zásypu objektu.

V hrobě 1319 byla nalezena nedochovaná železná přezka, všechny ostatní byly bez nálezů.

Objekt 760.

Poměrně jednoduchá situace staršího objektu, do jehož zásypu se lehce svažují kostrové hroby bez nálezů, které byly uloženy zřejmě až po jeho úplném zaplnění (obr.26:2).

Objekt 786.

Jedná se o jámu s dvěma fázemi osídlení, z nichž mladší byla narušena hrobem 1127 bez nálezů, patřícím pravděpodobně mladší fázi pohřebiště (obr.26:1).

Objekt 791 (obr. 11).

Hlubší jáma na jihovýchodním okraji objektu je pravděpodobně zahloubenou částí jinak nadzemního sídelního objektu, jehož pozůstatkem je prokleslá písčité úprava s destrukcí pece (obr.26:4). Tento objekt je nejstarším prvkem nálezové situace. Mělké nepravidelné zahloubení severozápadní části s tímto objektem nesouvisí a je výrazně mladší. Sídelní charakter zásypu mělké jámy i kostrových hrobů bez nálezů popírají jinak vcelku logickou domněnku, že toto zahloubení je pouze splývajícím zásypem nevýrazných hrobových jam. Tyto zřejmě deformovaly jeho původní tvar, byly však zapuštěny do již existujícího sídelního útvaru.

Objekt 793.

Kostrový hrob 1171 překrýval severní okraj černého zásypu mělčícího zahloubení, navazujícího na kotlovitou jámu a velmi lehce se do něj horní částí svažoval (obr.24:2). Hrob byl zřejmě vykraden (přeházená hrudní partie), u lebky byly nalezeny zlomky drátků dvou bronzových náušnic.

Objekt 794.

Stratigrafická situace objektu 794 je nejasná vzhledem k jeho členitosti a nepravidelnému tvaru i poměrně velkému počtu různých zásahů, které samy o sobě nejsou zcela jednoznačné. Není jasné, zda nejstarším prvkem je zahloubení objektu nebo uložení hrobu 1247. Žlábků A a B můžeme považovat za mladší zásahy do situace, jejich vzájemný poměr, stejně tak jako jejich vztah k jednotlivým hrobům jsou dosti diskutabilní. Hroby 1246 a 1250 jsou mladší než jáma objektu, hrob 1250 je i mladší než žlábek B. Nálezy v zásypu objektu pouze dokládají existenci pozdějších zásahů.

Objekt 929.

Část nadzemní úpravy se propadla do zásypu hrobu. Situace analyzována v předchozí kapitole.

Objekt 931.

Hroby výrazně proklesly přes hranu objektu do dutiny jámy. Zbytky hliněné pece nad západním okrajem objektu, v místech, kde se dotýká žlábku, narušily v bederní části hroby 1339 a 1344 a destrukce mazanice se spolu s nimi sesunula do jámy. Situace analyzována v předchozí kapitole.

Objekt 934.

Hrob 1302 (lebka bez nálezů) byl porušen jámou objektu. Zásyp jámy koresponduje s kulturní vrstvou nad jámou.

Objekt 935 (obr. 11).

Ve stratigrafii jednotlivých článků komplexu objektu 935 nejsou prokazatelné chronologické rozdíly. Horní vrstva zásypu severozápadní a střední části obsahuje kromě starší i mladší fázi osídlení. Hroby byly zapuštěny pouze nad starší vrstvou osídlení, poměr mladší fáze a hrobů není vertikální stratografií jednoznačně stanoven. Z horizontální stratigrafie vyplývá, že se mladší sídelní vrstva v objektu a hroby po okrajích jámy vzájemně vylučují. Podle návaznosti keramického obsahu této vrstvy na celky stratigraficky i chronologicky mladší, než skupina hrobů, pak můžeme uzavřít, že mladší fáze osídlení objektu 935 je pravděpodobně nejmladším prvkem celé situace.

Hrob 1371 obsahoval nůž a sekeru, hrob 1372 sekeru, přezku s průvlečkou u kolena, dva nože a železný hrot. Hrob 1365 sekeru a nůž, hrob 1363 dva nože, hrob 1358 bronzovou, snad litou náušnici s jednostranným hrozníčkem.

Vzájemný poměr sídlištních objektů a kostrových hrobů můžeme shrnout následně:

V jednom případě nadzemní objekt převrstvil kostrový hrob starší fáze pohřebiště.

K porušení hrobů došlo celkem u čtyř objektů. U objektu 758 část dusané podlahy v nejmladší stratigrafické pozici porušila hrob v horní části zásypu jámy. Při zahlubování objektu 934 byl porušen hrob 1302, u objektu 791 byl porušen hrob 1067 v mělké severní části zřejmě sekundárním zásahem s objektem nesouvisejícím a u objektu 794 nelze přesně zjistit, zda hrob 1247 byl porušen při hloubení jámy nebo žlábkem B, přestože se druhý případ zdá pravděpodobnější. Nález lidských prstů na dně severozápadní jámy obj.759 se vymyká stratigrafickým hlediskům a je spíše mimořádný (podobně byla ve dně východní jámy obj.712b pohřbena odseknutá část lidské nohy).

Jednoznačná je tedy pouze situace objektů 934 a 758. Objekt 934 je jediný, který obsahuje pouze mladší keramiku, na povrchu s mladohradištními střepy. Pozice útržku podlahy v horní části zásypu objektu 758 je podtržena vztahem k vrstvě odpadu nad zásypem se střepy mladohradištního charakteru.

Objekty byly porušeny hroby celkem čtyřmi základními způsoby:

1. starší jámy byly překryty nebo porušeny hroby;
2. nad objektem se vyskytly dvě vrstvy hrobů, z nichž stratigraficky starší může být s jámou současný (severozápadní jáma obj.759), mladší vrstva hrobů překrývá pouze jámu s prokazatelně starším obsahem;
3. nad objektem se vyskytly dvě vrstvy hrobů, z nichž stratigraficky starší porušil úpravu, oddělující spodní část zásypu jámy nepochybně staršího charakteru (obj.713);
4. hrob, zapuštěný do zásypu jámy, porušil destrukci pece s mladší keramikou (obj.786).

Jednotlivé hroby v uvedených relacích neobsahují buď žádné nálezy, nebo pouze běžné předměty, chronologicky necitlivé. Ve dvou případech jsou hroby, narušující objekty, součástí početnější skupiny hrobů, zpravidla stejně orientovaných, u nichž lze předpokládat určitou časovou vazbu. Objekt 713 je takto v širších souvislostech určen jako starší, než skupina hrobů, uložených v otevřeném prostoru jižní strany východního nároží stavby a pokračujících podél vnitřní strany žlábků. Ani v této skupině však nebyly nalezeny předměty přesnějšího datování (Klanica 1985, 530 - hr.980, 533 - hr.974). Skupina hrobů bojovnického charakteru, obklopující a částečně překrývající objekt 935 u severního okraje výzkumu, je datována podle hodnocení hr.1347 s mečem typu X od poloviny 9. do poloviny 10.stol. (Klanica 1985, 515, 526).

Sídlištní objekty se tedy ve vztahu ke kostrovým hrobům dělí na dvě skupiny. Jedna skupina, představující naprostou většinu, je hroby porušena, a to jak u starších, tak u mladších celků, druhá skupina naopak hroby porušila. Pouze tento vztah lze zatím konkretizovat chronologicky, a sice tak, že nejstarším prokazatelným porušením hrobu je nejmladší část objektu 758 s materiálem pouze mladšího charakteru sídliště, další případy porušení jsou buď mladohradištní zásahy nebo spojené s celky s mladohradištní keramikou.

4.3. Objekty se zásypem různých vrstev.

Při bližší analýze materiálního obsahu nálezových celků zahluubených objektů se objevily rozdíly především v keramických typech (drobných nálezů je poměrně málo a nejsou chronologicky citlivé), vázané na různé vrstvy jednotlivých jam. Vzhledem k tomu, že se většinou jedná o celky s nižší hodnotou nálezové, typologické a statistické průkaznosti, nejsou charakteristiky nálezových celků podle keramických typů (Klanica 1970, Kavánová 1996) uváděny v absolutních číslech a rovněž z nich nejsou vyvozovány závažné závěry. Účelem následující analýzy a jejího vyhodnocení je pouze získání dalšího hlediska k upřesnění vývoje osídlení v této konkrétní lokalitě.

Objekt 713.

V jámě byla starší vrstva s keramikou typu 3/2 oddělena mezivrstvou mazanice s dodatečně zapuštěnými hroby. Tento zásah se v příslušné části zásypu projevil příměsí střepů typu 3. Horní část zásypu nad hroby je charakterizována keramikou typu 3, 3/4 a 4 (mladohradištní).

Objekt 759.

V horizontální stratigrafii se jeví jihovýchodní jáma objektu jako mladší než severozápadní. Zásyp jihovýchodní jámy byl výrazně tmavý, jáma měla strmé stěny a ploché dno, v nálezovém celku se vyskytl charakteristický soubor keramiky typu 3 a 3/2, železné předměty, kostěné šídlo, přeslen a zvířecí kosti. Severozápadní jámu s šikmými stěnami a mísovitým dnem vyplnil šedý zásyp, obsahující keramiku typu 2 a 3/2, mazanici, zvířecí a rybí kůstky.

Objekt 786.

Dno jámy vyplnila černá uhlíkovitá vrstva, z níž pochází střepy typu 2, 2b, 3/2 a v menším počtu typu 1. Horní část zásypu tvořila šedá písčitohlinitá směs s keramikou typu 3/2, 3 a menším množstvím střepů 1 a 3/1. Obě fáze oddělila vrstva mazanice, související s destrukcí pece v prohlubni u západního okraje, v níž byly nalezeny střepy typu 3 a 3/2.

Objekt 789 (obr. 9).

Černá uhlíkovitá vrstva na dně objektu obsahovala střepy typu 2, 3/2 a o něco méně 1 a 3/1, strusku, kostěné šídlo, dva brousky, kousky organické hmoty a poměrně málo zvířecích kostí. Tmavá mezivrstva oddělila horní hlinitou část zásypu se střepy typu 3, struskou, nožem a dvěma přesleny. Hlinitý zásyp souvisí se skupinou mazanice, jílu a přepálených kamenů se stejným typem keramiky, očištěnou nad objektem.

Objekt 791.

V zásypu mělčí prohlubně s hroby převažuje mezi keramickým materiálem typ 3, méně 3/2, nalezena byla struska, přesleny a zlomek železné obroučky. Zásyp hluboké jámy na jižním okraji obsahoval střepy typu 1, 3/1, méně 2 a zvířecí kosti.

Objekt 792 (obr. 11).

V této jámě byly nalezeny dvě sídelní fáze, starší představuje tmavá vrstva u dna, která je oddělena útržky písku od mladší světlejší vrstvy. Nálezové celky však nebyly při terénním výzkumu odděleny.

Objekt 793 (obr. 10).

Starší fáze osídlení komplexu jam je reprezentována uhlíkovou vrstvou na dně jámy 793, v severní části jámy 793a, na dně kotlovité jámy a velmi tmavým zásypem mělčích zahloubenin na severním okraji kotlovité jámy. Zastoupení keramických typů v těchto situacích je prakticky totožné, převažuje typ 2, 2b, 3/2, méně se vyskytuje typ 1 a 3/1. V tmavém zásypu severní části objektu se nevyskytuje hrubší varianta 2b.

Silná hlinitá vrstva, patrná zejména v jižní části jámy 793a (obr.25:3), obsahující střepy typu 2 a 3 a s přímou návazností na kulturní vrstvu na podloží v těsném okolí objektu, odděluje mladší fázi osídlení. Tu představuje světle šedá hlinitopísčítá úprava, vyplňující především horní část jámy 793a a kotlovité jámy, která souvisí s hlinitou vrstvou v hloubce 40 cm v okolí objektu. Nálezový celek obsahuje keramiku typu 3 a 3/2, méně 2, zvířecí kosti, bruslovitá hladidla, hřivny, kostěná šídla, přesleny, kování vědra, nože, průvlečku s prodlouženým týlem, zlomek skleněného náramku, zlomky bronzové náušnice, brousky, žernov a parohový polotovar.

Objekt 931.

V severní části jámy, která nebyla porušena sekundárními zásahy a v zahloubeném ohništi byly nalezeny střepy typu 2, 3/2, méně 1 a 3/1, v jihovýchodní části a nad objektem s příměsí typu 3. Mladohradištní materiál se vyskytoval v jižní části jámy a rovněž ve vrstvě nad objektem. Pec obsahovala středověkou glazovanou keramiku.

Objekt 935.

V zásypu objektu bez rozdílu vrstev byly pozorovány střepy typu 1, 2, 3/1 a 3/2. V nálezovém celku vrstvy mazanice byl pozorován vztah k celkům s mladohradištní a středověkou keramikou z vrstev nad objektem. Horní část zásypu obsahovala střepy typu 3 a poměrně málo střepů typu 3/4.

Podle charakteristiky keramických nálezových celků můžeme tyto objekty rozdělit na tři skupiny.

Nejvýrazněji se liší obsah jednotlivých vrstev u objektů, jejichž mladší fáze je charakterizována mladohradištním materiálem, případně je vázána společnými střepy s celky takto určenými. U objektu 713 vrstva nad hroby obsahuje střepy typu 3/4 a 4, pod hroby převážně typu 3/2 s příměsí typů 1, 2, 3/1. Nad objektem 931 byly zachyceny celky s mladohradištní keramikou, v hliněné peci, porušující celou situaci, středověké glazované střepy (obr.24:4). V části objektu se zapuštěným ohništěm, neporušené hroby, se vyskytovala keramika typu 2 a 3/2, méně 1 a 3/1. Starší vrstvy objektu 935 jsou charakterizovány střepy typu 1, 2, 3/1 a 3/2, vrstva mazanice, rozdělující zásypaný, obsahuje společné střepy s nálezovými celky mladohradištními a středověkými v blízkém okolí jámy, zatímco pro horní vrstvu zásypanou jsou typické střepy typu 3 a 3/4.

Pro náš účel jsou však podstatné objekty druhé skupiny, u nichž stratigraficky stanovená starší a mladší fáze obsahuje odlišný keramický materiál v rámci střední doby hradištní. Starší fáze bez otopného zařízení u objektů 759, 786, 789 a 793 je charakterizována keramikou typu 2, 3/2 (u objektů 786 a 793 i typu 2b) s menší příměsí typu 1 a 3/1 (tato zřejmě chybí u objektu 759). Mladší fáze již s otopným zařízením u všech těchto objektů obsahuje bez výjimky větší počet střepů typu 3 a 3/2. Okrajové střepy těchto typů jsou často výrazně kalichovitě profilovány, neobjevují se však krátké kalichovité okraje menších nádob, které jsou typické pro objekty uvnitř prostoru, vymezeného žlábkem. Tyto základní dva časové horizonty nelze kromě stratigrafie a rozdílů v keramice doložit i na ostatních nálezech, neboť ty patří k nejběžnějším předmětům s širokým chronologickým rozptylem. Mladší horizont sice obsahuje rozmanitější, ale rovněž nedatovatelný materiál. Určitou indicií může být skutečnost, že se v něm vyskytly zlomky předmětů, pocházející zřejmě z hrobů, zatímco u horizontu staršího tomu tak není.

Do třetí skupiny byl zařazen objekt 791, jehož mladší fáze je charakterizována stejně jako u předchozích objektů, ke starší fázi však náleží otopné zařízení a je charakterizována keramikou typu 1, 3/1 s menší příměsí typu 2.

Vzhledem k tomu, že předmětem analýzy je v mnoha ohledech nedostatečně průkazný keramický materiál, k metodickému postupu stanovení jednotlivých horizontů sídliště, jejich charakteristice a vztahu k pohřebišti a ostatním prvkům nálezové situace postačí, když středohradištní keramiku nálezových celků jednotlivých objektů označíme jako skupiny keramiky staršího nebo mladšího charakteru.

Na základě takto vyčleněného materiálu se můžeme pokusit zařadit do některého z horizontů i objekty bez stratigrafie, které se většinou nacházejí po okrajích výzkumu, kde již nejsou hroby tak početné, případně již mimo hranice pohřebiště. Většinou jsou velmi mělké s jedním typem zásypu a podle obsahu jsou rozděleny na jámy s mladším materiálem, starším materiálem a na jámy prakticky bez nálezů, které nelze chronologicky určit.

K mladším objektům patří kotlovitě zahloubené jámy 816 a 928 u západního okraje výzkumu. Zásyp obou objektů obsahuje mazanici, u objektu 816 byly zachyceny na severovýchodním okraji jámy zbytky ohniště s keramikou mladšího charakteru, v zásypu objektu 928 se kromě nevýrazného celku keramiky typu 3 u dna objevila struska. Mladším materiálem je charakterizován i objekt 787 v jižní okrajové části výzkumu mimo hranice pohřebiště.

Do skupiny objektů, charakterizovaných pouze starším typem keramiky (ostatní nálezy nejsou chronologicky využitelné, patří k běžnému inventáři sídlištního materiálu), byly zařazeny objekty 714, 788, 790 a 936. Objekt 714 jižně od jižního žlábků dřevěné stavby obsahoval střepy typu 3/2, 2 a 2b, jeho starší zařazení podporuje i ne zcela jasně terénním výzkumem vymezený poměr k hrobu 1158, snad překrývajícím jihozápadní okraj objektu. Objekt 790 u východního okraje výzkumu je umístěn mezi jednotlivými hroby, v jeho zásypu byly nalezeny střepy typu 1, 2, méně 3/1. Nálezové celky keramiky z objektů 788 a 936 jsou charakterizovány střepy typu 2 a 3/2.

U objektů 787 a 788 tak můžeme pozorovat zajímavý příklad horizontální stratigrafie dvou jam, zahloubených v bezprostřední blízkosti, z nichž jedna obsahuje materiál mladšího, druhá staršího charakteru. Není dokonce ani vyloučeno, že jáma objektu 787 je součástí mladší fáze osídlení objektu 791, reprezentované mělkým rozměrnějším zahloubením severní části objektu.

Chronologicky nezařaditelné jsou objekty 815 u západního okraje výzkumu, v němž nebyl nalezen žádný datovatelný materiál a 937 u severního okraje, jehož náleзовý celek tvoří nepočetný soubor drobných netypických střepů.

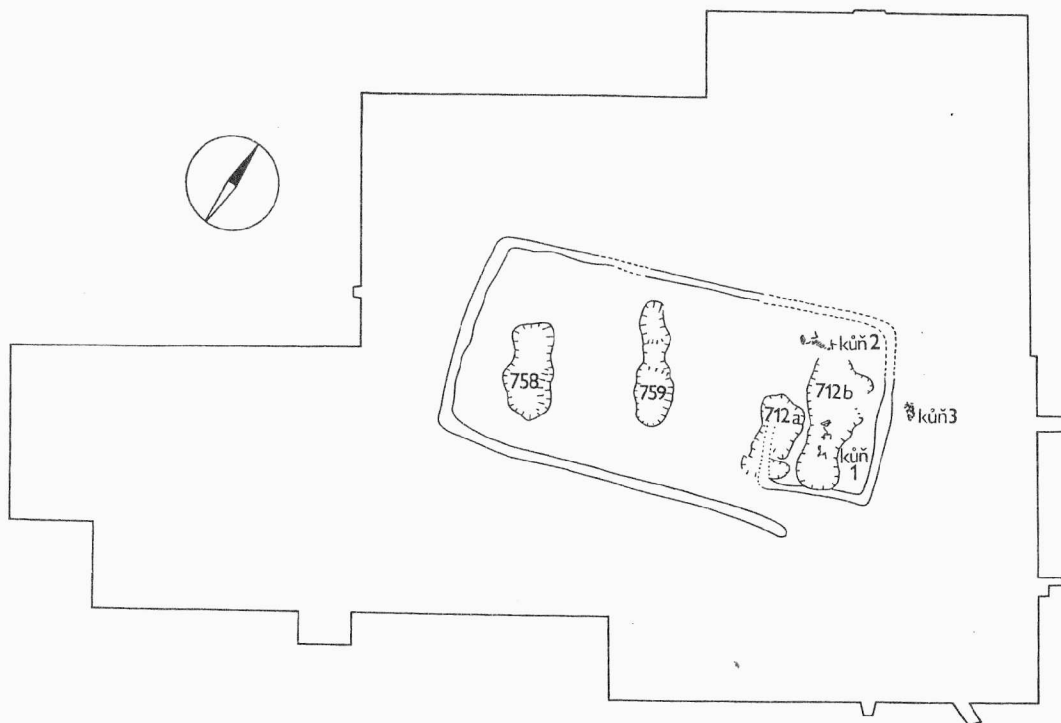
Aplikaci závěrů analýzy keramických náleзовých celků na výsledky stratigrafické analýzy si můžeme ověřit na příkladu objektu 712b.

Z hodnocení keramiky v různých náleзовých situacích je zřejmé, že nejmladší je mladohradištní materiál, výhradně se vyskytující nad severní částí objektu, a to i uvnitř dřevěné stavby nad hrobem koně 2 (obr.6:1,2). Pro tyto celky je charakteristická rovněž keramika typu 3 (obr.4:7,14; 6:8,11,18), kromě nich je početně zastoupena ve vrstvách prakticky nad celou plochou zásypu objektu (obr.4:1,3,11-13; 6:3,,5,6,9,22,30).

Tato skutečnost je důležitá pro hodnocení celků, u nichž stratigrafická situace naznačuje rozdílnou relativně chronologickou pozici ve vztahu mezi jednotlivými prvky komplexu. Jednoznačně sekundárním zásahem jsou hroby, zapuštěné do zásypů jam, případně je přesahující. O pozdějším ukládání koňských koster svědčí náleзовá situace u koně 2 a 3 vcelku průkazně, je také doloženo keramikou (obr.5:14; 6:17,27,28,31), u koně 1 je mladší poměr k jámě objektu pravděpodobný vzhledem k uložení v horní vrstvě zásypu, který také vykazuje obsah výše zmíněné keramiky mladších situací. Zajímavou skutečností je i její přítomnost v zásypu žlábků dřevěné stavby, která však může být způsobena různými faktory. Prokazatelné zásahy do zásypu východní jámy objektu jsou rovněž provázeny slabou příměsí této keramiky, podobně i v jámě západní.

V některých náleзовých celcích objektu 712b se vyskytují charakteristické krátké, kalichovitě profilované okraje menších nádob, vyskytující se u keramiky typu 3 i hrubších, tmavě zbarvených střepů (obr.4:1-8,11-14,16,17). Většina těchto celků se překrývá s celky s keramikou typu 3, kromě nich se objevují v náleзовém celku kostry koně 1 a horní vrstvě zásypu severní jámy. Interpretace je proto analogická.

Společné a lepitelné střepy pocházejí většinou z celků, u nichž vzájemná souvislost není překvapením, především z vrstev nad objektem, ačkoliv některé ze situací jsou od sebe poměrně vzdálené. Některé lepitelné střepy potvrzují narušení zásypu jam, zjištěné již z náleзовé situace a dokreslené obecným rozbohem keramiky. Zajímavý vztah dokládají lepitelné střepy z celků pod hroby 1055 a 1056 nade dnem východní jámy, z čištění kostry koně 1 a vrstev hlinité a odpadu nad zásypem východní jámy obj.712b a jámy 712a. Společné střepy ze zásypů spodní části obou jam znamenají, že se zřejmě začaly vyplňovat přibližně ve stejné době. Pro vztah pohřbu koně 3 k okolí je zajímavý výskyt lepitelných střepů z jeho zásypu a zásypu dalšího žlábků východně od něj. Oba náleзовé celky obsahují keramiku typu 3 a 3/2, v zásypu koně výhradně.

**Obr. 15. Objekty v interiéru kultovní stavby.
Befunde in dem Interieur des Kultbaues.**

5. Vztah kultovní stavby a objektů uvnitř jejího prostoru.

Zvláštní skupinu tvoří objekty uvnitř prostoru, ohraničeného žlábkou, a sice objekt 712a, východní jáma objektu 712b, objekt 758 a 759 (obr.15). Z nich pouze východní jáma obj.712b, vyplňující prakticky celou východní část dřevěné stavby, mohla být analyzována jako současná s touto stavbou. V době, kdy byla jáma otevřená, byl na jejím severozápadním okraji uložen kůň 2 a následně kostrový hrob 1348. Relace jamky ve dně objektu, obsahující odseknutou část lidské dolní končetiny, není zcela jasná. Vzhledem k její hloubce je spíše pravděpodobné, že byla vyhloubena v době, kdy dno jámy nebylo příliš zaplněno. Do zásypu východní jámy a částečně do jejího okraje byly zapuštěny hroby 1055 a 1056, v horních vrstvách zásypu jihovýchodní části byl uložen kůň 1 s hrobem 981, u něž se uvádí, že šlo o lidské dolní končetiny, oddělené v kyčelních kloubech a položené na hrob koně (Poulík 1975, 128; Klanica 1985a, 132). Velkomoravská železná ostruha řadí tuto situaci opět pouze rámcově do 9.stol., dřevěná stavba však se vši pravděpodobností dosud existovala.

S východní jámou obj. 712b se společně vyplňovala i o něco menší jáma obj. 712a v těsném sousedství, je tedy rovněž součástí interiéru dřevěné stavby. Obě jámy se vyznačují obdélným tvarem, orientovaným příčně k podélné ose dřevěné stavby, svislými stěnami a plochým dnem. Obě jsou poměrně mělce (30 a 50 cm) zapuštěny do podlahy. Jihovýchodní vystupující část jámy 712a je mísovitě členěná a nepravidelného tvaru (obr.27:4). Neporušená spodní vrstva zásypu této části a východní jámy obj. 712b obsahuje střepy starší charakteristiky a zvláštní tvary, mezi nimi i zlomky miskovitých nádob. Horní část zásypu a porušené partie, stejně jako severozápadní část obj. 712a obsahují příměsi mladší charakteristiky.

Situace objektů 758 a 759 v západní části dřevěné stavby je poněkud složitější. Oba objekty jsou na rozdíl od předešlých jam orientovány odlišně od osy dřevěné stavby. Jáma objektu 758 se svými rozměry, strmými stěnami, plochým dnem i půdorysem blíží jámě 712a, je však hlubší (70 cm pod úroveň podloží). Mladší jihovýchodní jáma objektu 759 má odlišný půdorys, je kratší a hlubší (90 cm pod úroveň podloží), strmými stěnami a plochým dnem se však řadí ke stejnému typu zahloubených objektů. V zásypu obou se projeví útržky úprav, v objektu 758 skupina mazanice na jílové úpravě oddělila uhlíkovitou výplň dna (obr.27:1), na jihozápadním okraji objektu 759 bylo očištěno zahloubené ohniště (obr.27:3).

Starší severozápadní jáma objektu 759 se od ostatních odlišuje téměř ve všech ohledech. Je značně menší, oválného půdorysu, se šikmými stěnami a mísovitě zahloubeným dnem, vyplněná šedým zásypem beze známek otopného zařízení. Pouze její orientace je shodná s jihozápadní mladší jámou objektu 759 a jámou objektu 758.

Pokud se týká nálezů, severozápadní jáma objektu 759 vykazuje ve spodní části zásypu pouze starší keramický materiál (typ 2, 3/2, charakteristický pro starší fázi osídlení ostatních objektů), zvířecí kosti, rybí kůstky a mazanici. V horní části zásypu s hroby se objevují střepy typu 1, 1b, 3 a 3/2, tedy značně smíšený materiál, zajímavý výskytem nízkých, kalichovitě profilovaných okrajových střepů. Nade dnem byly ve skupině zvířecích kostí nalezeny články lidských prstů.

Smíšeným charakterem keramických nálezových celků se vyznačuje i objekt 758. Pouze zcela na dně jámy byla rozpoznána keramika staršího charakteru, zbytek zásypu obsahoval různé procento příměsi typu 3, ve vrstvách nade dnem např. více než v horních vrstvách. Kromě keramiky se v zásypu vyskytovaly zvířecí kosti, železný hrot, kostěné šídlo a drobný kamenný úštěp.

Nejvýraznější nálezový celek poskytl zásyp jihovýchodní jámy objektu 759, k němuž patří keramika výhradně mladšího charakteru (také miskovitý tvar), zvířecí kosti, zlomky železných předmětů, kostěné šídlo a přeslen. V této souvislosti je zajímavý poznatek, že v nálezových celcích stratigraficky mladších situací všech čtyř objektů se vyskytovaly střepy menších nádob s nízkým, kalichovitě profilovaným okrajem.

Je zapotřebí se zmínit i o některých detailech ukládání kostrových hrobů, souvisejících s objekty ve východní i západní části dřevěné stavby. Hroby nad zásypy jam přesahují jen nepatrně obrysy objektů, jsou zpravidla orientovány příčně na jejich podélnou osu, neboť zachovávají tradiční uložení Z-V (s obvyklými odchylkami) a jsou nepochybně nejmladším prvkem ve stratigrafii těchto objektů (výjimkou je pouze podlahová úprava nejmladšího sídlištního horizontu nad jámou obj.758). Podle situace se zdá, že jámy byly do určité míry hroby respektovány.

Zcela jinak se jeví hroby stratigraficky starší. Hrob 1338 byl uložen podél okraje severozápadní jámy obj.759, pod výše zmíněnou vrstvou hrobů, může být s jámou současný. Hroby 1055 a 1056 byly zapuštěny do okrajů a zásypu východní jámy obj.712b téměř na její dno. V týchž jamách také byly nalezeny části končetin lidských koster.

O volném prostoru uprostřed dřevěné stavby, v němž se prakticky nevyskytovaly žádné hroby, se zmiňuje i v dalších podrobnostech autor výzkumu (Klanica 1985, 484). Pro úplnost je třeba dodat, že uprostřed tohoto prostoru se nachází jihovýchodní jáma objektu 759, jako jediná uvnitř stavby nedotčená hroby a obsahující materiál, charakteristický pro mladší horizont osídlení.

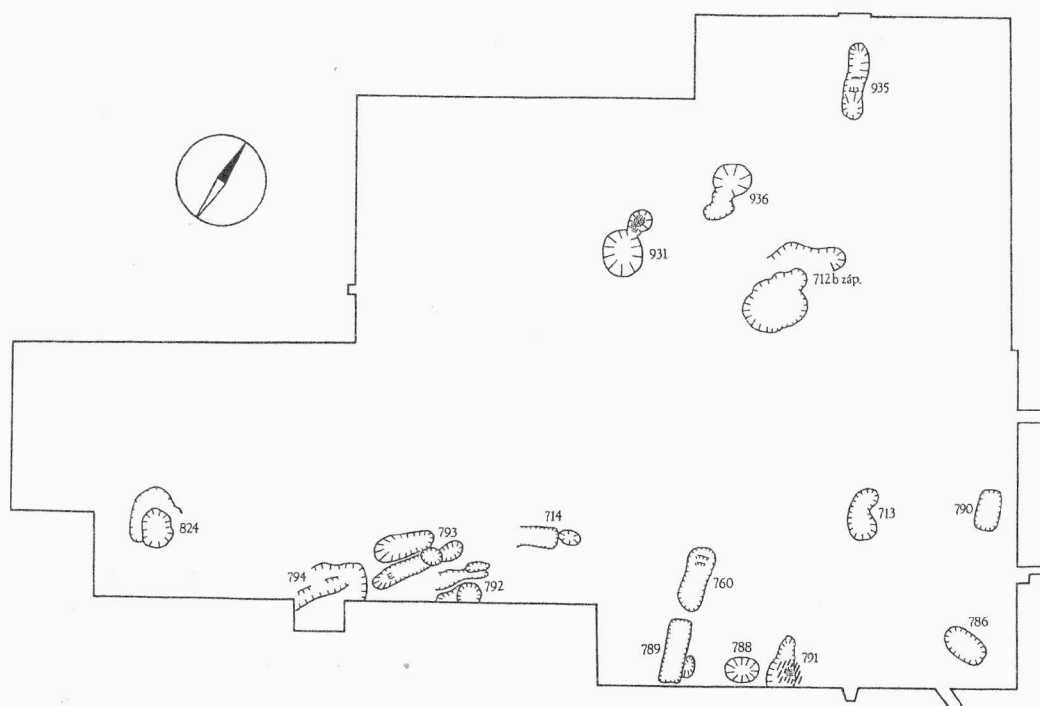
Z výše uvedeného vyplývá, že součástí interiéru kultovní stavby jsou nepochybně východní jáma obj.712b a jáma obj.712a. Ke stejnému typu jam patří objekt 758 a

jihovýchodní jáma obj.759. Zatímco objekt 758 se charakterem keramických nálezových celků blíží spíše východní jámě objektu 712b, jihovýchodní jáma obj.759 se vyznačuje výrazně mladším materiálem, odlišnou nálezovou situací uprostřed volného prostoru a otopným zařízením. Z celkového obrazu se zcela vymyká severozápadní jáma obj.759 a jižní část obj.712a, které jsou typologicky odlišné a s keramikou staršího charakteru. Objekty 758 a 759 jsou také poněkud jinak orientovány. Všechny jámy vykazují známky poměrně dlouhé doby funkce, kterou nelze na základě získaných poznatků zcela specifikovat, ale která pravděpodobně neměla sídelní charakter.

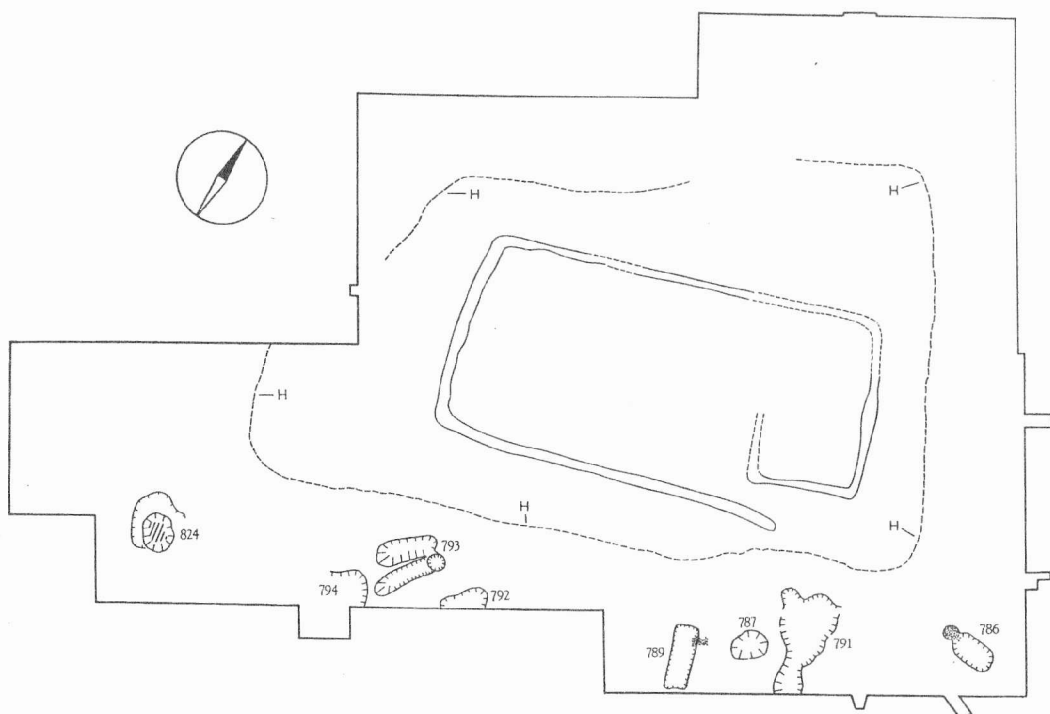
Postupné pohřbívání celkem tří koní ve východní části stavby má přímo na hradišti analogie v nálezech koňských koster a jejich částí uvnitř a v nejbližším okolí východní části tzv. paláce. Pro zvláštní účel východní jámy 712b a jámy 712a byly zřejmě určeny i neobvyklé nádoby, zlomky kterých byly nalezeny mezi keramikou. Pozoruhodné jsou i nálezy přepálených valounů v obj. 712a.

6. Vyhodnocení vztahů mezi sídlištěm a pohřebištěm.

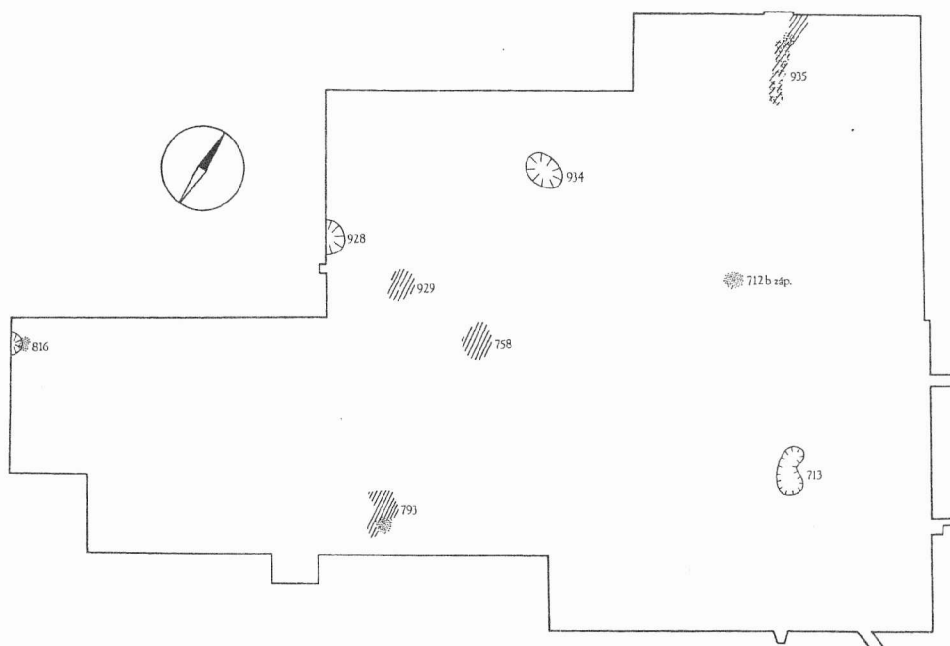
Podrobná analýza skupiny objektů se zásypem různých vrstev umožnila doplnit a upřesnit předběžně pozorované rozdíly v náplni sídlištních horizontů a její výsledky využít k určité schematizaci při zařazování jednotlivých objektů v rámci relativní chronologie na výzkumu "Klášteřisko". Zatímco závěry analýzy skupiny objektů hodnotitelných v jejich vztahu ke kostrovým hrobům mají obecnější charakter, jako stratigraficky nejvýběžnější se jeví skupina objektů, které je možné vyhodnotit ve vztahu se žlábký dřevěné stavby, kostrovými hroby i dalšími prvky.

Obr. 16. Objekty nejstaršího slovanského horizontu.
Befunde des ältesten slawischen Horizontes.

Obr. 17. Osídlení v době existence kultovní stavby a pohřebiště („H“ přibližná hranice pohřebiště).
Besiedlung in der Zeit der Existenz des Kultbaues und der des Gräberfeldes ("H" die annähernde Grenze des Gräberfeldes)

Obr. 18. Středohradištní osídlení po zániku kultovní stavby a pohřebiště.
Mittelburgwallzeitliche Besiedlung nach dem Erlöschen des Kultbaues und des Gräberfeldes.

K nejstaršímu horizontu sídliště (obr.16) můžeme prokazatelně zařadit objekty, které jsou starší, než žlábký dřevěný stavby. Je to objekt 931 a západní jáma obj.712 b. Oba tyto objekty byly převrstveny hroby, patřícími ke skupině hrobů, datovatelných do 9. stol. a respektujících žlábek i jeho orientaci (Klanica 1985, 484). Žádná z těchto jam hroby neporušila, můžeme tedy s jejich horizontem počítat jako s nejstarší fází slovanského osídlení na Klášteřsku.

K nim lze připojit objekt 713, do jehož zásypu byly zapuštěny dva hroby s odlišnými vztahy ke kulturní vrstvě v okolí jámy. Hlubší hrob 980 koresponduje zásypem s vrstvou na podloží v hloubce 30-50 cm, hrob 1050, uložený příčně a prokleslý do zásypu objektu, s vrstvou povrchovou do 30 cm hloubky. Z toho lze vyvodit, že tyto dva hroby patří dvěma chronologicky rozdílným horizontům pohřebiště a objekt 713 je starší, než oba tyto horizonty.

Přes absenci přímých stratigrafických podkladů můžeme s jistou tolerancí do nejstaršího horizontu sídliště zahrnout i objekty, patřící ke stejnému morfologickému typu, jako západní jáma obj.712 b (rozsáhlejší mělké zahloubení s plochým tvrdým dnem, v němž je zapuštěna hlubší jáma). Stejný typ objektu představují objekty 791 a 824, méně výrazně objekt 792, kúly okolo objektu, suplující mělké zahloubení, byly zachyceny u objektu 760. Členitější tvar se dvěma souběžnými žlabovitými jámami, ústícími do jedné hluboké, s mělkými zahloubeními v nejbližším okolí, má starší fáze obj.793.

Podstatná pro jejich zařazení do nejstaršího horizontu sídliště je však skutečnost, že ve všech případech byly v zásypu (nejčastěji u dna) vyčleněny nálezné celky keramiky starší charakteristiky. Ani morfologické hledisko není zanedbatelné. Jámy, zapuštěné do plochého dna, jsou v téměř všech případech relativně stejné velikosti (délka okolo 300 cm, šířka 120-150 cm, hloubka 60-70 cm), u dvou objektů do nich proklesají útržky podlahové úpravy. Poměrně často se u nich vyskytují topeniště na okraji jámy, příp. mírně zahloubená do podloží nebo destrukční vrstva přepálené mazanice. Spodní vrstva nade dnem je zpravidla silně promísená uhlíky. Stejnou charakteristikou se vyznačuje i morfologicky odlišná jáma obj. 713.

V poněkud jiné situaci se vyskytuje skupina objektů nejstaršího horizontu s doloženou mladší vrstvou nebo úpravou (obr.17) . Např. do prohlubně objektu 793 se propadla část sídlištního objektu, vymezeného velkými plochými kameny, s podlahovou úpravou a ohništěm. U objektů 935 a 786 se v mazanicové destrukci pece objevují výrazné keramické celky mladšího charakteru, ačkoliv spodní zásyp jámy se vyznačuje keramikou starší. V obou případech byla destrukce porušena hrobem, u objektu 935 není tento vztah přímo doložen, do objektu 786 byl hrob zapuštěn. Skupina hrobů v okolí objektu 935 je datována od poloviny 9. do poloviny 10.stol., hroby přesahují obrysy jámy jen minimálně a situace je v tomto ohledu velmi podobná situaci objektu 758 a severozápadní jámy objektu 759. Obdobně, ale bez narušení hroby, se vyskytují mladší úpravy i u dalších objektů.

Další závažnou skutečností je, že všechny starší objekty, u nichž se objevila mladší fáze v zásypu jámy, jsou zásadně situovány mimo obvod skupiny hrobů, soustředěných v nejbližším okolí dřevěné stavby (obr.17 a 18: obj. 786, 789, 792, 793, 794, 824, 935). Z těchto objektů u dvou byla mladší fáze porušena hroby, které tedy jsou pravděpodobně k dřevěné stavbě vázány volněji, případně s ní nesouvisejí. Objekty poblíž stavby nebyly v mladší fázi ve funkci obnovy (obr.16: západní jáma obj. 712b, obj. 713, 760, 788, 790, 791, 931 a 936), zatímco objekty pouze mladší fáze, případně narušující hroby, jsou situovány i v prostoru pohřebiště nebo dřevěné stavby (obr.18:

úprava v horní části zásypu obj. 758, obj. 787, 934, případně úpravy a destrukce, narušující obj. 931 a západní jámu obj. 712 b).

Rýsuje se nám tedy horizont sídliště, charakterizovaný keramikou mladšího typu s druhově bohatším inventářem nálezů (viz závěr kapitoly objektů se zásypem různých vrstev), který představují starší objekty s mladší fází funkce, respektující starší skupiny hrobů, ale narušené skupinou následnou. Tímto se nám ohraničuje relativní chronologie tohoto horizontu sídliště na období mezi dvěma fázemi pohřebiště.

Objekty s obsahem výlučně keramiky mladšího typu (obr.18) jsou rozmístěny na ploše výzkumu (s výjimkou severovýchodní části, kde se nevyskytují vůbec) v poměrně velkém rozptýlu, jámy 816 a 928 mimo rozsah pohřebiště až na hranici prozkoumané plochy. Objekt 934 porušil kostrové hroby severně od dřevěné stavby, objekt 929 byl analyzován jako sídlištní úprava, prokleslá do zásypu hrobu. U objektu 787 na jihovýchodním okraji pohřebiště nebylo porušení hrobu prokázáno. Zásypy objektů v superpozici nad hroby vykazují vztah ke kulturní vrstvě nad objekty, kde se již většinou vyskytují střepy mladohradištního charakteru. V žádném případě objekty nejsou s pohřebištěm ve stratigraficky starší situaci a představují tak nejmladší horizont středohradištního osídlení.

Mladohradištní sídliště, které zřejmě podle situace na tento horizont bezprostředně navazuje (obr.20), se projevilo pouze několika narušeními objektů a hrobů, výrazněji pak nálezy keramiky v kulturní vrstvě.

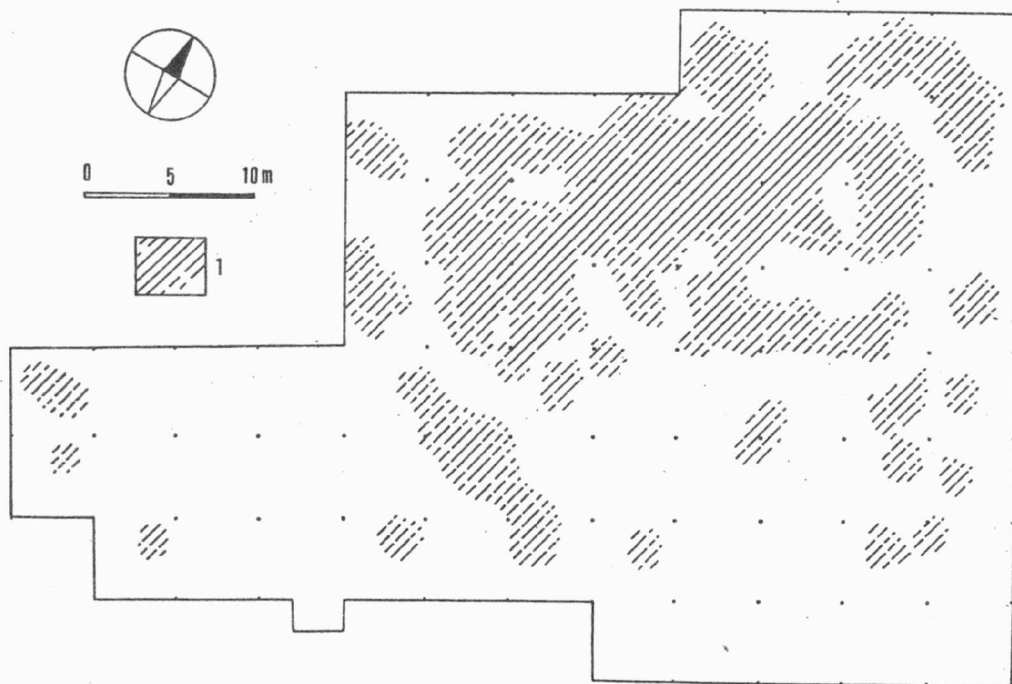
Obecně lze k typu zástavby říci, že v nejstarší fázi převládají objekty zahloubené, ať již samostatné, nebo jako součást jinak nadzemní stavby. Na ploše výzkumu byly pozorovány skupiny sídlištních objektů, které mohly tvořit určitou hospodářskou jednotku. Především tyto jednotky, a to rozmístěné mimo hranice pohřebiště, byly obnoveny ve funkci v další fázi osídlení. Nejmladší horizont středohradištního osídlení je pak charakterizován nadzemními objekty, u nichž jámy nemají podstatnou funkci. B.Dostál (1975, 92) konstatoval na velmožském dvorci na Pohansku obdobnou situaci.

7. Vývoj osídlení na "Klášteřisku".

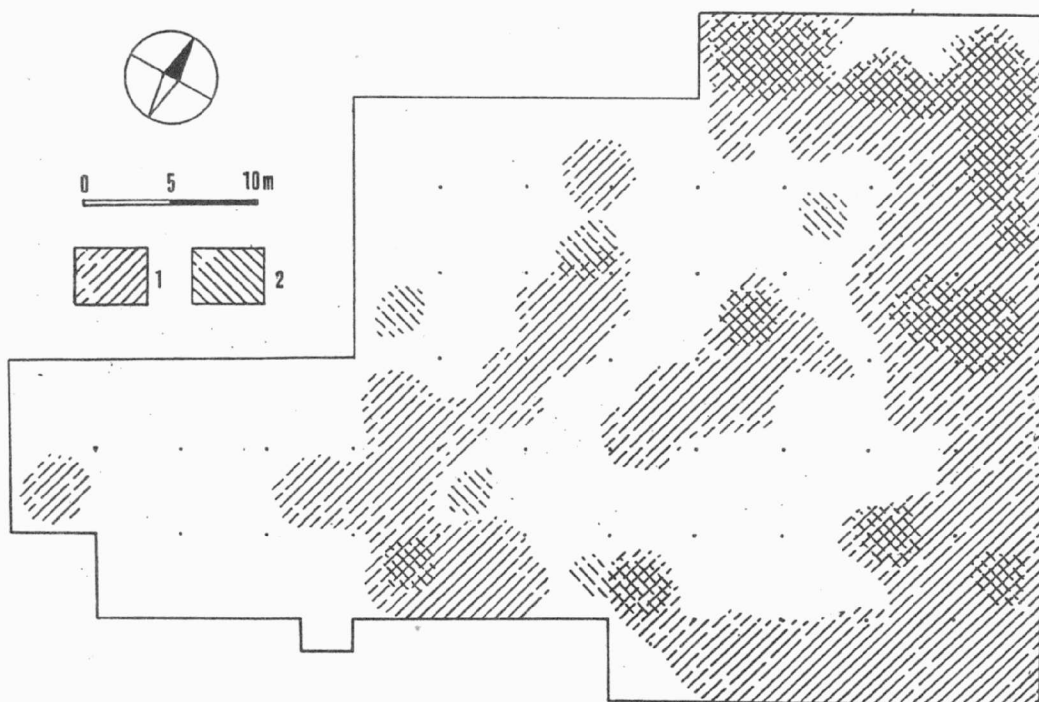
Nejstarší osídlení "Klášteřiska" dokládá pravěká keramika, a to s největší intenzitou v severozápadní části zkoumané plochy (obr.19), která se zvedá od jihu k severu průměrně o 50 cm. Byla tedy osídlena především nejvýše položená místa celého návrší (Klanica 1985, obr.2).

Počátky slovanského osídlení této polohy klade autor výzkumu již do 8.stol. na základě nálezů keramiky a litých bronzových náramků (Klanica 1985, 534). Jak již bylo řečeno v úvodu, žádný z nálezů předvelkomoravského osídlení se nevyskytl v původním uložení a je poněkud problematické, zda je přisoudit spíše hypotetickému pohřebišti nebo sídlišti. Nejstarší horizont slovanského sídliště, vyčleněný na základě stratigrafie, je prakticky charakterizován pouze keramikou. Je starší, než dřevěná kultovní stavba, jejíž vznik není přesně vymezenitelný (Klanica 1985, 534). Z výsledků analýzy nevyplynuly žádné skutečnosti, které by vyloučily datování tohoto horizontu již do předvelkomoravského období.

Zahloubené objekty v prostoru, vymezeném žlábkou dřevěné palisády, nejsou zřejmě součástí sídliště a nemohou být jako takové posuzovány. Pouze zbytek písčité terénní úpravy, zachovaný v horní části zásypu obj. 712b, svědčí o stavební činnosti v období mezi zánikem stavby a dalším horizontem pohřebiště.

Obr. 19. Rozsah pravěkého osídlení.
Bereich der vorgeschichtlichen Besiedlung.

Obr. 20. Rozsah mladohradištních (1) a středověkých (2) nálezů.
Bereich der jungburgwallzeitlichen (1) und mittelalterlichen (2) Funde.

Střední horizont sídliště, reprezentovaný staršími objekty s mladší funkční fází, lze klást do období mezi starší a mladší fází pohřebiště, není vyloučen ani částečný překryv s horizontem starších hrobů. Jestliže počátek kostrového pohřbívání na Klášteřsku přichází v úvahu okolo poloviny 9.stol. a zánik funkce stavby na přelom 9. a 10.stol. (Klanica 1985, 534), pak můžeme pro přesnější zařazení středního horizontu sídliště v absolutní chronologii uvažovat o blíže neurčitelném období v průběhu 2.poloviny 9.stol.

Nejmladší horizont osídlení, porušující hroby a nerespektující stavbu, je datován post quem nejmladšími hroby, tedy až do 10.stol., není v nálezové situaci výrazný a sídliště zřejmě nebylo nijak rozsáhlé. Na ně navazující mladohradištní osídlení se koncentrovalo ve východní části zkoumané plochy s výběžkem k jižnímu okraji (obr.20), stejným směrem byly zachyceny mladohradištní střepy v sondách 28 a 37 mimo rozsah systematického výzkumu (Klanica 1985, 476, obr.3). Nepatrné množství středověké keramiky bylo pozorováno více v severní části plochy a ojediněle okolo žlábků stavby (obr.20).

Uvedená situace na "Klášteřsku" je obtížně srovnatelná s jinými lokalitami velkomoravského prostředí. Uvnitř velkých hradišť bývají obvykle nálezové situace příliš komplikované a jejich detailní zpracování je doposud ve stadiu experimentu, zvláště v kombinaci sídliště, pohřebiště a kultovní stavba. V prvním souborném zpracování výsledků výzkumu jedné z nejkomplicovanějších nálezových situací na hradišti v Mikulčicích, zahrnující základy 1. a 2. kostela s pohřebišti, opevnění a pozůstatky sídliště, jsou jednotlivé sídlištní objekty zmiňovány při rozboru konkrétních situací výzkumu 2.fáze hradby, základů kostela A, budovy B a vrstvy nad destrukcí kostela A s hroby, u níž je konstatováno, že materiál z destrukce svatyně byl použit k vybudování částečně zahloubených domů s kamennými podezdívkami a krby (Pouлік 1957, 253, 255, 256, 258). Plnohodnotnou součástí zpracování se sídliště stává až při stanovení horizontů, kdy je jako I.horizont označeno původní staroslovanské sídliště se sruby a zahloubenými objekty, v V.horizontu je paralelně s 2.fází hradby zařazena budova B a další sídlištní objekt s lehkou proutěnou armaturou a VII.horizont je charakterizován jako domy s kamennými podezdívkami a krby, postavené na destrukcích (Pouлік 1957, 260, obr.48). Rovněž v areálu dvouapsidové rotundy v Mikulčicích se vyskytovaly sídelní objekty v poměrně složité nálezové situaci, posléze rozbohem keramických nálezů určené do druhé poloviny 10.století (Pouлік 1963, 29-32, 67-71). V autorské publikaci pohřebiště "Na valách" ve Starém Městě nejsou prakticky, kromě úvodní úvahy o mladších objektech nad některými hroby, sídlištní objekty brány v úvahu, ačkoliv na plánu pohřebiště byly vyznačeny (Hrubý 1955). Poměrně podrobně byly popsány v další souborné práci, jejich nálezové okolnosti však zřejmě nedovolily zabývat se blíže vzájemným poměrem pohřebiště a sídliště (Hrubý 1965, 38-46). Tomuto problému se naopak velmi intenzivně, i když s různými výsledky, věnovalo několik badatelů, činných při výzkumu lokality "Na špitálkách" (Hrubý 1965, 54-55, zde další informace a literatura). V komplexu Uherské Hradiště - Sady je sakrální okrsek s pohřebištem odloučen od skupin profánních staveb (Galuška 1996, obr.12), tyto jsou narušeny teprve mladohradištními hroby (Hrubý 1965, 103). Setkáváme se ovšem s pokusem o datování kostela sv.Klimenta na hradisku u Osvětman pomocí materiálu ze sídlištní vrstvy zahloubeného objektu, v níž se objevila omítková malta (Hrubý 1965, 207-208). Do jisté míry můžeme za analogickou považovat situaci v prostoru velkomoravského kostela a pohřebiště na Pohansku u Břeclavi, kde velkomoravská zástavba, kostel a hroby překrývaly časně slovanskou osadu. Zde se však použitá metodika liší (Dostál 1985, 38), zejména nemohla být využita stratigrafie. U sídliště dvorcového typu jako příkladu uzavřené zástavby s kultovní

stavbou (kostelem) a pohřebišťem jsou sídlištní objekty striktně odděleny od kultovního areálu (Ruttikay 1972; Dostál 1975). S naprostou izolací kultovní stavby od sídlištní zástavby se setkáváme i na opevněném hradišti u dnešního Feldbergu, spojovaném se staroslovanským kultovním střediskem Rethra (Herrmann 1969). Do této oblasti nás zavádí nejen stavební typ žlábký vymezeného areálu na "Klášteřsku", Z.Klanica uvádí i analogie z jiného prostředí (Klanica 1985, 485-488), nýbrž i neobvyklé pohřby tří koní uvnitř a v bezprostřední blízkosti stavby, indikující kult koně, v tradičním náboženství polabských Slovanů potvrzený v písemných pramenech i archeologických výzkumech.

Hradiště Groß Raden nám nabízí zajímavé srovnání. Jedná se o nížinný typ hradiště, které bylo vybudováno jednak na malém ostrově poblíž jezerního břehu, jednak na poloostrově, vybíhající směrem k ostrůvku. V průběhu 9.století, ve starší fázi, bylo centrum osídlení umístěno na poloostrově, jehož středem se táhla zpevněná cesta, navazující na most, který spojil poměrně málo zastavěný ostrůvek s hlavní částí sídliště. Po obou stranách cesty byly zachyceny domy pletené konstrukce, stranou sídliště kultovní hala, v její severní části tři koňské lebky, další tři v sutinách, u severního vchodu lebka hovězího dobytka a hliněný pohár. Ve fázi 10.století bylo kultišť přemístěno doprostřed prstencovitého opevnění ostrůvku, na místě původní kultovní obdélníkové haly bylo vybudováno nové sídliště větších domů srubové konstrukce (Schuldt 1985, 44-45, 208-217, Abb.159, 160, 161).

Právě na úpravu tohoto kultišť se odvolává I.Gabriel (1988, 71-72) při hodnocení situace tzv. pohanské reakce v Oldenburgu. Pro nás je zajímavá organizace vnitřní zástavby na hradišti Starigard/Oldenburg i z důvodů vnější podobnosti, vyplývající z existence kultovního místa, kostrových hrobů a sídlištních objektů v jednom areálu. Na této lokalitě bylo možné stratigraficky vymežit několik fází, které sice nelze aplikovat beze zbytku na vývoj osídlení, kultovní stavby a pohřebišť v poloze "Klášteřsko" v Mikulčicích již z toho důvodu, že terénní podmínky nedovolily tak detailní členění nálezové situace, přesto však pro nás nejsou bezvýznamné např. projevy vztahů křesťanských a pohanských ideí. První tři fáze knížecího dvorce, datované od poslední třetiny 8.století do první třetiny 10.století, se vyznačují zástavbou větších domů srubové konstrukce s pozůstatky kovolitecké výroby (Gabriel 1988, 56-61). Uprostřed sídelní zástavby byla v každé fázi obnovena rozměrná stavba, interpretovaná jako reprezentativní knížecí sídlo, které současně plnilo i sakrální funkci (Gabriel 1988, 68, Abb.2, 3). Přibližně v polovině 10.století byla na stejném místě vybudována velká kúlová stavba, podél její jižní stěny byly uloženy kostrové hroby s nálezy, které umožňují interpretaci stavby jako křesťanského kostela. I tato budova byla v následující fázi obnovena a je spojována s počátky biskupství (Gabriel 1988, 61-65, Abb.4:1,2). V této fázi byly kostrové hroby uloženy v poměrně velkém počtu uvnitř kostela. Zajímavá je skutečnost, že všechny fáze dřevěné stavby, bez ohledu na její funkci, mají rozdílné rozměry, které tedy zřejmě nejsou rozhodující podstatou. Samotná struktura osídlení se v mladší době výrazně neměnila. Menší, většinou dvouprostorové domy pletené konstrukce stěn, omazaných hlínou, jsou umístěny podél cesty (Gabriel 1988, 69). V následující etapě byla v severní části výzkumu nalezena dlouhá nadzemní stavba kúlové konstrukce, v jejím interiéru a prostoru mezi ní a zaniklým kostelem byly rituálně uloženy početné koňské lebky a končetiny, některé v kamenném obložení. V areálu původní sakrální křesťanské stavby se objevují kostrové hroby křesťanského charakteru, v místě předpokládaného oltáře pozoruhodný objekt kamenné konstrukce, interpretovaný jako podstavec dřevěného kultovního idolu (Gabriel 1988, 69-71, Abb.5). Tato situace je na základě analogií vyložena jako projev pohanské reakce, přetrvávající křesťanský styl kultury vyšší

společenské vrstvy je však zřejmý (Gabriel 1988, 70). Osídlení 11./12.století, spojené s obnovením biskupství, je v nálezové situaci již obtížně zachytitelné.

Jak již bylo zdůrazněno výše, nelze aplikovat hodnocení Oldenburgu na naši lokalitu beze zbytku. I na "Klášteřisku" se však objevil křesťanský motiv hlavy Krista na bronzové pozlacené plaketě z hrobu 947 (Poulík 1975, 128), a to u stavby, spojené s pohřby koní. Ve stejné době v nevelké vzdálenosti od tohoto pohřebiště existovalo prokazatelně křesťanské společenství, které zřejmě určovalo úroveň a náplň materiální kultury některých společenských vrstev.

Literatura:

- Cosma, C. 1996: Considerații privind așezările rurale și tipurile de locuințe din Transilvania în secolele VIII-X, *Ephemeris Napocensis* VI, 261-277.
- Betrachtungen zu den dörflichen Siedlungen und den Wohnungstypen aus Siebenbürgen im VIII.-X.Jh. (Zusammenfassung), *Ephemeris Napocensis* VI, 278-279.
- Donat, P. 1980: Haus, Hof und Dorf in Mitteleuropa vom 7.-12. Jahrhundert, Berlin.
- Dostál, B. 1975: Břeclav - Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec, Brno.
- Dostál, B. 1985: Břeclav - Pohansko III. Časně slovanské osídlení, Brno.
- Gabriel, I. 1988: Zur Innenbebauung von Starigard/Oldenburg, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, Band 69, 55-86.
- Galuška, L. 1996: Uherské Hradiště - Sady. Křesťanské centrum Říše Velkomoravské, Brno.
- Herrmann, J. 1969: Feldberg, Rethra und das Problem der wilsischen Höhenburgen, *Sl.Ant.* XVI, 33-69.
- Herrmann, J. 1973: Die germanischen und slawischen Siedlungen und das mittelalterliche Dorf von Tornow, Kreis Calau, Berlin.
- Hrubý, V. 1955: Staré Město, velkomoravské pohřebiště "Na valách", Praha.
- Hrubý, V. 1965: Staré Město - Velkomoravský Velehrad, Praha.
- Chudziak, W. 1996: Zasielenie strefy chełmsko-dobrzyńskiej we wczesnym średniowieczu (VII-XI wiek), Toruń.
- Kavánová, B. 1996: K relativní chronologii keramiky v Mikulčicích, *ČMM* LXXXI, 125-154.
- Klanica, Z. 1968: Výsledky čtrnácté sezóny výzkumu v Mikulčicích (okr. Hodonín), *PV* 1967, Brno, 61-71. Die Ergebnisse der 14. Grabungskampagne in Mikulčice, *PV* 1967, Brno, 71-85.
- Klanica, Z. 1970: Pokus o třídění keramiky z Mikulčic, in: Sborník Josefu Poulíkovi k šedesátinám, Brno, 103-114.
- Klanica, Z. 1985: Mikulčice - Klášteřisko, *PA* LXXVI, 474-539.
- Klanica, Z. 1985a: Náboženství a kult, jejich odraz v archeologických pramenech, in: Josef Poulík, Bohuslav Chropovský a kolektiv, *Velká Morava a počátky československé státnosti*, Praha-Bratislava, 107-139.

- Kobylinski, Z. 1988: Struktury osadnicze na ziemiach polskich w schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza, Wrocław.
- Pouлік, J. 1957: Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti "Valy" u Mikulčic, PA XLVIII, 241-374. Die Ergebnisse der Ausgrabungen auf dem grossmährischen Burgwall "Valy" in Mikulčice, PA XLVIII, 375-388.
- Pouлік, J. 1963: Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích, Praha.
- Pouлік, J. 1975: Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských, Praha.
- Ruttkay, A. 1972: Výskum včasnostredovekého opevneného sídla v Ducovom, okr. Trnava, AR 24, 130-139, 217-220.
- Schuldt, E. 1985: Groß Raden. Ein slawischer Tempelort des 9./10. Jahrhunderts in Mecklenburg, Berlin.

Zusammenfassung

Die Terrainausgrabung in der Flur "Klášteřisko" nordöstlich von dem Burgwall in Mikulčice, konzentrierte sich vor allem auf die Untersuchung des Gräberfeldes und der mit ihm im unmittelbaren Zusammenhang stehenden Fundanlagen. Mit diesem Ziel wurde sie bereits veröffentlicht (Klanica 1985). Auf der Fläche des Gräberfeldes wurden die Gräbchen entdeckt. Manche von ihnen begrenzten einen verschlossenen vierckigen Grundriß, der demnächst als eine Holzpalisade ausgewertet wurde, die ein festgestellter Teil eines Baues von einem wahrscheinlich Kultzweck war (Klanica 1985, 488). Nach dem Verhältnis zu diesem Bau wurden frei die Gruppen von Gräbern von zwei Horizonten definiert, die älteren von denen den Bau respektieren und dessen Horizont global in das 9. Jahrhundert datiert ist. Die Gräber der zweiten Gruppe haben eine verschiedene Orientation, von dem Verlauf und der Richtung der Pfostengräbchen des Baues unabhängig, und werden in das Schlußstadium der Entwicklung der großmährischen Kultur, an die Wende des 9. und 10. Jahrhunderts, eingereiht (Klanica 1985, 484). Auf der untersuchten Fläche kamen jedoch auch direkte Spuren der Besiedlung dieser Lokalität vor, und zwar unabhängig von der Funeralaktivität, und die Besiedlung setzt außerhalb der Grenzen der systematischen Terrainausgrabung vor. Durch eine ausführliche Analyse von der einzelnen Befunden, von ihren Fundanlagen und von den mit ihnen im Zusammenhang stehenden Funden ist es möglich, zu den stratigraphischen Grundverhältnissen auf der Lokalität zu gelangen.

Alle Kleinfunde aus den Befunden sind vom allgemein Siedlungscharakter mit einer breitem Zeiteinreihung (Messer, Pfrieme, Spinnwirtel, usw.). Wenn in der Kulturschicht Gegenstände von einer größeren chronologischen Ausdrucksfülle vorkamen, befinden sie sich nachweislich in sekundärer Aufbewahrung (gegossene Bronzezieraten, ein angenähter Ansatz mit den gläsernen Füllstücken, Bronzearmringe). Unter den stratigraphisch gegliederten, chronologisch abgetrennten Siedlungshorizonten machten sich die Unterschiede in ihrem Materialgehalt vor allem in der Keramik bemerkbar.

Typologisch kommen die beiden Grundtypen der Befunde, die eingetieften, als auch die oberirdischen, vor. Bei einigen Befunden des eingetieften Typus ist es wahrscheinlich, daß sie ein Teil des oberirdischen Baues waren. Von den 29 dokumentierten Befunden wurden insgesamt bei 10 von ihnen ihre oberirdische

Herrichtung oder ihre Überreste beobachtet. Die die oberirdischen Bauten betreffenden Informationen sind sehr lückenhaft und eine nähere Identifizierung der Details ist fast unmöglich. In einigen Fällen handelt es sich klar um selbstständige Fußbodenherrichtungen der näher unbestimmbaren Bauten, bei einigen kann man diese Möglichkeit ins Erwägen ziehen, nur bei einem Befund finden wir einen Beweis eines Komplexes von einem oberirdischen Bau und einer vertieften Grube, obwohl diese Eventualität bei selbst den anderen Befunden nicht ausgeschlossen ist. Bei insgesamt drei Herrichtungen kam eine Heizvorrichtung vor, während die tatsächliche Existenz einer Heizvorrichtung nur bei sechs ingevertiefen Befunden bewiesen wurde. Morphologisch kann man die etiefen Gruben in drei Gruppen teilen. Die an Zahl stärkste ist die Gruppe von den Gruben mit scharfen Wänden und flachem Boden. Die Größe, die Form und der Gehalt von Holzkohlen in der Einfüllung des Bodens dieser Gruben könnten den Befunden entsprechen, die in der Polnischen Ebene für die älteste Phase des frühen Mittelalters charakteristisch sind und die als Überreste der Bauten mit der oberirdischen Wandkonstruktion interpretiert werden (Chudziak 1996, 110 - 111). Die zweite Grubengruppe hat schräge Wände und schüsselartigen Boden, die Gruben sind voneinander an Grundriß und Größe verschieden. Zu der dritten Gruppe gehören die Befunde von einem besonderen Typ (793, 935). Vor allem in dem Südostteil der untersuchten Fläche befinden sich Anhäufungen von Siedlungsbefunden von verschiedenen Typen und Funktionen, die wahrscheinlich eine Wirtschaftseinheit bilden. Ein anschaulicher Fall ist die Gruppe von den Befunden 760, 787, 788, 789 und 791.

Die Befunde werden stratigraphisch nach ihrem Verhältnis zu den einzelnen Fundanlageelementen identifiziert, und zwar nach dem Verhältnis zu dem mit den Pfofengrübchen begrenzten Holzbau und zu den Körpergräbern. Zur einen gegenseitigen Beschädigung der Siedlungsbefunde kam es in keiner Situation, einige von ihnen fungierten jedoch in mehreren Phasen.

Bei einer tieferen Analyse des Materialgehaltes der Fundkomplexe von den eingetieften Befunden wurden Unterschiede vor allem in den Keramiktypen beobachtet (es gibt verhältnismäßig wenige Kleinfunde und sie sind von keiner chronologischen Beweiskraft), die Unterschiede werden an verschiedene Schichten einzelner Gruben geknüpft. Mit Rücksicht darauf, daß es sich meistens um Komplexe von einer minderwertigen Fund-, Typ- und Statistikbeweiskraft handelt, sind die Charakteristiken der Fundkomplexe den Keramiktypen nach (Klanica, 1970, Kavánová, 1996) konkreterweise nicht angeführt. Ebenfalls werden aus ihnen keine Schlüsse von Bedeutung gezogen. Bei dem methodischen Verfahren des Definierens einzelner Siedlungshorizonte, bei deren Charakteristik und deren Verhältnis zu dem Gräberfeld und zu den anderen Fundanlageelementen wurde die mittelburgwallzeitliche Keramik der Fundkomplexe von den einzelnen Befunden als Gruppen von einem älteren oder jüngeren Charakter bezeichnet.

Eine besondere Gruppe bilden die Befunde im Inneren des mit den Pfofengrübchen begrenzten Raumes, der als ein Kultbau interpretiert wird (Abb. 15), und zwar der Befund 712a, die Ostgrube des Befundes 712b, die Befunde 758 und 759. Von ihnen konnte nur die Ostgrube des Befundes 712b, die den Ostteil des Holzbaues ausfüllte, als aus derselben Zeit mit diesem Bau stammend analysiert werden. An ihrem nordwestlichen Rande waren das Pferd 2 und anschließend das Körpergrab 1348 hinterlegt. In einer kleinen Grube, die auf dem Boden der Grube beobachtet wurde, war ein Teil einer menschlichen Untergliedmaße aufbewahrt. In die Einfüllung der Ostgrube und teilweise in deren Rand waren die Gräber 1055 und 1056 eingetieft, in den Oberschichten der Füllerde des Südostteiles war das Pferd 1 mit dem Grab 981 hinterlegt.

Ein großmährischer Eisensporn reiht diese Situation wieder nur global in das 9. Jahrhundert ein, aber der Holzbau hatte aller Wahrscheinlichkeit nach zu dieser Zeit noch bestanden. Ein Teil seines Interieurs war auch die um ein wenig kleinere Grube des Befundes 712a in dichter Nähe der Ostgrube des Befundes 712b. Diese Gruben füllten sich einander aus. Die beiden Gruben zeichnen sich durch ihre viereckige, quer zu der Längsachse des Holzbaues orientierte Form, durch senkrechte Wände und durch ihre flachen Böde aus. Die beiden Gruben sind verhältnismäßig flach (30 und 50 cm) in den Untergrund eingetieft. Der südöstliche hervorragende Teil der Grube 712a ist schüsselnartig gegliedert und von einer ungleichmäßigen Form. Die ungestörte Unterschicht der Einfüllung dieses Teiles und die der Ostgrube des Befundes 712b enthalten Scherben von einer älteren Charakteristik und besondere Formen, unter ihnen auch Bruchstücke von schüsselförmigen Gefäßen. Die Oberschicht der Einfüllung und die beschädigten Partien, sowie auch der Nordwestteil des Befundes 712a, enthalten Zusätze von Scherben von einer jüngeren Charakteristik.

Die Situation der Befunde 758 und 759 in dem Westteil des Holzbaues ist ein wenig mehr kompliziert. Im Gegensatz zu den bevorstehenden Gruben sind die beiden Befunde unterschiedlich von der Achse des Holzbaues orientiert. Die Grube des Befundes 758 ist von demselben Typ wie die Grube 712a, nur ist sie tiefer (70 cm unter dem Untergrundniveau). Die jüngere Südostgrube des Befundes 759 hat einen verschiedenen Grundriß, sie ist kürzer und tiefer (90 cm unter dem Untergrundniveau), durch ihre schräge Wände und ihren flachen Boden reiht sie sich jedoch zu demselben Typ von den eingetieften Befunden ein. In der Einfüllung der beiden Gruben wurden Herrichtungsfragmente beobachtet, im Befund 758 trennte eine Anhäufung vom Lehmewurf auf der lehmigen Herrichtung die Bodenholzkohleneinfüllung ab, am südwestlichen Rande des Befundes 759 wurde eine eingetiefte Feuerstätte gereinigt. Die ältere Nordwestgrube des Befundes 759 unterscheidet sich von den anderen Gruben an ihre Maße, an ihren Ovalgrundriß, schräge Wände, schüsselartigen Boden und auch an die Graueinfüllung. Nur ihre Orientierung ist mit der der jüngeren Südwestgrube des Befundes 759 und mit der des Befundes 758 gleich. In der Unterschicht der Füllerde kam nur ein älteres keramisches Material vor, das für die ältere Besiedlungsphase anderer Befunde charakteristisch ist, d.h. Tierknochen, Gräten und Lehmewurf. In der Oberschicht der Einfüllung mit den Gräbern befindet sich nur ein beträchtlich gemischtes, durch das Vorkommen von niedrigen, kelchförmig profilierten Randscherben interessantes Material. Über dem Boden wurden in einer Gruppe von Tierknochen menschliche Fingerglieder gefunden.

Durch einen gemischten Charakter seiner keramischen Fundkomplexen zeichnet sich auch der Befund 758 aus. Außer der Keramik kamen in der Einfüllung Tierknochen, eine Eisenspitze, ein Knochenpfriem und ein kleiner Steinsplitter vor. Den merkwürdigsten Fundkomplex hat die Füllerde der Südostgrube des Befundes 759, zu dem die Keramik von einem ausschließlich jüngeren Charakter (auch die Schallenform), Tierknochen, Bruchstücke von Eisengegenständen, ein Knochenpfriem und ein Spinnwirtel gehören. In diesem Zusammenhang ist der Erkenntnis vom Interesse, daß in den Fundkomplexen von den stratigraphisch jüngeren Situationen aller vier Befunde Scherben kleinerer Gefäße mit einem niedrigen, kelchförmig profilierten Rand vorkamen.

Die Körpergräber über den Einfüllungen der Gruben im Inneren des Holzbaues ragen nur unerheblich die Umrisse der Befunde hervor, sie sind zumeist quer zur deren Längsachse orientiert, denn sie halten die traditionelle Hinterlegung W - O (mit den gewöhnlichen Abweichungen). Nach der Fußbodenherrichtung über dem Befund 758 sind sie zweifellos das zweitjüngste Element in der Stratigraphie dieser Befunde, die

trotzdem von den Gräbern gewissermaßen respektiert wurden. Als stratigraphisch älter scheint das Grab 1338 zu sein, längs des Randes der Nordwestgrube des Befundes 759 unter einer Schicht von den jüngeren Gräbern hinterlegt, und die Gräber 1055 und 1056, die in die Ränder und Einfüllung der Ostgrube des Befundes 712b, beinahe auf dessen Boden eingetieft waren. In denselben Gruben wurden auch Teile der Gliedmaßen von menschlichen Skeletten gefunden.

Den freien Raum im Inneren des Holzbaues, in dem praktisch keine Gräber vorkamen, erwähnt auch in näheren Details der Autor der Ausgrabung (Klanica 1985, 484). Der Vollständigkeit halber ist es nötig hinzuzufügen, daß inmitten dieses Raumes sich die Südostgrube des Befundes 759 befindet, als die einzige im Inneren des Baues von den Gräbern unberührt und das für einen jüngeren Besiedlungshorizont charakteristische Material enthaltend. Alle Gruben weisen die Anzeichen von einer verhältnismäßig langen Funktionszeit auf, die man aufgrund der erlangenen Erkenntnisse nicht vollkommen spezifizieren kann, die aber wahrscheinlich keinen Siedlungscharakter hatte. Die allmähliche Bestattung von insgesamt drei Pferden in dem Ostteil des Baues in dem Areal der Fürstenburg hat seine Analogien in den Funden von Pferdeskeletten und deren Teilen im Inneren und in der dichten Umgebung des Ostteiles des sog. Palastes. Für einen besonderen Zweck der Ostgrube 712b und der Grube 712a waren wahrscheinlich auch die ungewöhnlichen Gefäße bestimmt, deren Bruchstücke unter der Keramik gefunden wurden. Beachtenswert sind auch die Funde von überbrannten Rollsteinen in dem Befund 712a.

Eine Detailanalyse der Siedlungsbefunde ermöglichte, die Siedlungshorizonte und deren Verhältnis zum Gräberfeld zu konkretisieren. Zu dem ältesten Siedlungshorizont (Abb. 16) kann man nachweislich die Befunde einreihen, die älter als die Pflanzengräbchen des Holzbaues sind und die in das 9. Jahrhundert datierbaren Gräber nicht beschädigen (der Befund 931 und die Westgrube des Befundes 712b). Zu ihnen kann man aufgrund der Stratigraphie der Gräber 980 und 1050 den Befund 713 angliedern. Trotz der Absenz von den direkten stratigraphischen Belegen kann man zu dem ältesten Siedlungshorizont mit gewisser Toleranz auch die Westgrube des Befundes 712b (eine ausgedehntere flache Vertiefung mit einem flachen harten Boden, in dem eine tiefere Grube eingetieft ist) einschließen. Denselben Typ stellen die Befunde 791 und 824 dar, weniger markant der Befund 792, die eine flache Vertiefung supplierenden Pflanzengruben, die rings um des Befundes standen, wurden bei dem Befund 760 erfasst. Eine reicher gegliederte Form mit zwei parallelen rinnenartigen Gruben, die in eine tiefe Grube mit flachen Vertiefungen in der dichten Umgebung münden, hat eine ältere Phase des Befundes 793. In allen diesen Fällen wurden in der Einfüllung (am öftesten bei dem Boden) die Fundkomplexe der Keramik von einer älteren Charakteristik abgegliedert. Die Unterschicht über dem Boden ist zumeist dicht mit Holzkohlstücken vermischt.

Weiter zeichnet sich uns ein Siedlungshorizont, der durch die Keramik von einem jüngeren Typ mit einem sortenreicheren Fundinventar charakterisiert wird, den die älteren Befunde mit einer jüngeren Funktionsphase darstellen. Sie respektieren die älteren Grabengruppen, sie sind aber von der folgenden Gruppe gestört. So wird die relative Chronologie dieses Siedlungshorizontes an den Zeitabschnitt zwischen den zwei Phasen des Gräberfeldes begrenzt. All die älteren Befunde, bei denen sich in der Einfüllung der Grube eine jüngere Phase erschien, sind grundsätzlich außerhalb des Umfanges der Gruppe der in der dichten Umgebung des Holzbaues (Abb. 17) konzentrierten Gräber situiert. Die in der Nähe des Baues sich befindenden Befunde wurden in der jüngsten Phase in ihrer Funktion nicht wiederaufgenommen (Abb. 16: die Westgrube des Befundes 712b, die Befunde 713, 760, 788, 790, 791, 931 und 936).

Die Befunde mit dem Gehalt von ausschließlich der Keramik von einem jüngeren Typ sind auch in dem Raum des Gräberfeldes oder in dem des Holzbaues situiert (Abb. 18: die Herrichtung in der Oberschicht der Einfüllung des Befundes 758, die Befunde 787, 934, eventuell die den Befund 931 und die Westgrube des Befundes 712b beschädigten Herrichtungen und Destruktionen), sie sind auf keinen Fall im Verhältnis zu dem Gräberfeld in einer stratigraphisch älteren Situation, und sie stellen den jüngsten mittelburgwallzeitlichen Siedlungshorizont dar. Die Einfüllungen der Befunde in der Superposition über den Gräbern weisen einen Verhältnis zu der Kulturschicht über den Befunden auf, wo bereits meistens Scherben von dem jungburgwallzeitlichen Charakter vorkommen.

Die jungburgwallzeitliche Siedlung, die der Situation nach diesen Horizont wahrscheinlich unmittelbar folgt, machte sich nur durch einige Beschädigungen der Befunde und Gräber, dann in einem größeren Maße durch die Funde der Keramik in der Kulturschicht merkbar.

Zu dem Bautyp kann man im allgemeinen sagen, daß in der ältesten Phase eingetieft, entweder selbstständige oder als ein Teil des oberirdischen Baues funktionierende Befunde überwiegen. Auf der Ausgrabungsfläche wurden Gruppen von Siedlungsbefunden beobachtet, die eine gewisse Wirtschaftseinheit gebildet haben können. Vor allem diese - und zwar die außerhalb der Grenzen des Gräberfeldes situierten Einheiten - wurden in ihrer Funktion in der folgenden Besiedlungsphase wiederaufgenommen. Der jüngste Horizont der mittelburgwallzeitlichen Besiedlung wird dann durch die oberirdischen Befunde charakterisiert, bei denen die Gruben keine wesentliche Funktion haben. B. Dostál (1975, 92) stellte eine analogische Situation auf dem Herrenhof von Pohansko fest.

Die älteste Besiedlung in Mikulčice - "Klášteřisko" wird durch die prähistorische Keramik belegt, und zwar am intensivsten in dem nordwestlichen Teil der untersuchten Fläche (Abb. 19), die sich vom Süden zum Norden durchschnittlich um 50 cm erhöht. Also wurden vor allem die höchst gelegenen Plätze der ganzen Anhöhe besiedelt (Klanica 1985, Abb. 2).

Aufgrund der Funde der Keramik und der gegossenen Bronzearmringe setzt der Autor der Ausgrabung die Besiedlungsanfänge dieser Lokalität bereits in das 8. Jahrhundert (Klanica 1985, 534). Der älteste Horizont der slawischen Siedlung, der aufgrund der Stratigraphie bestimmt wurde, ist älter als der Holzkultbau, dessen Entstehung nicht genau festlegbar ist (Klanica 1985, 534). Aus den Ergebnissen der Analyse gingen keine Tatsachen vorher, die die Datierung dieses Horizontes bereits in den vorgroßmährischen Zeitabschnitt ausschließen würden.

Den Mittelhorizont der Siedlung, der durch die älteren Befunde mit einer jüngeren Funktionsphase repräsentiert wird, kann man in den Zeitabschnitt zwischen eine ältere und eine jüngere Phase des Gräberfeldes setzen, auch eine Parziellüberlappung mit dem Horizont der älteren Gräber ist nicht ausgeschlossen. Wenn der Anfang der Körperbestattung von Klášteřisko in der Zeit um die Hälfte des 9. Jahrhunderts und das Erlöschen der Funktion des Baues in der Zeit um die Wende des 9. und 10. Jahrhunderts in Frage kommt (Klanica 1985, 534), dann kann man für eine genauere Einreihung des Mittelhorizontes der Siedlung im Rahmen der absoluten Chronologie einen näher undefinierbaren Zeitabschnitt im Verlauf der 2. Hälfte des 9. Jahrhunderts in Rechnung stellen.

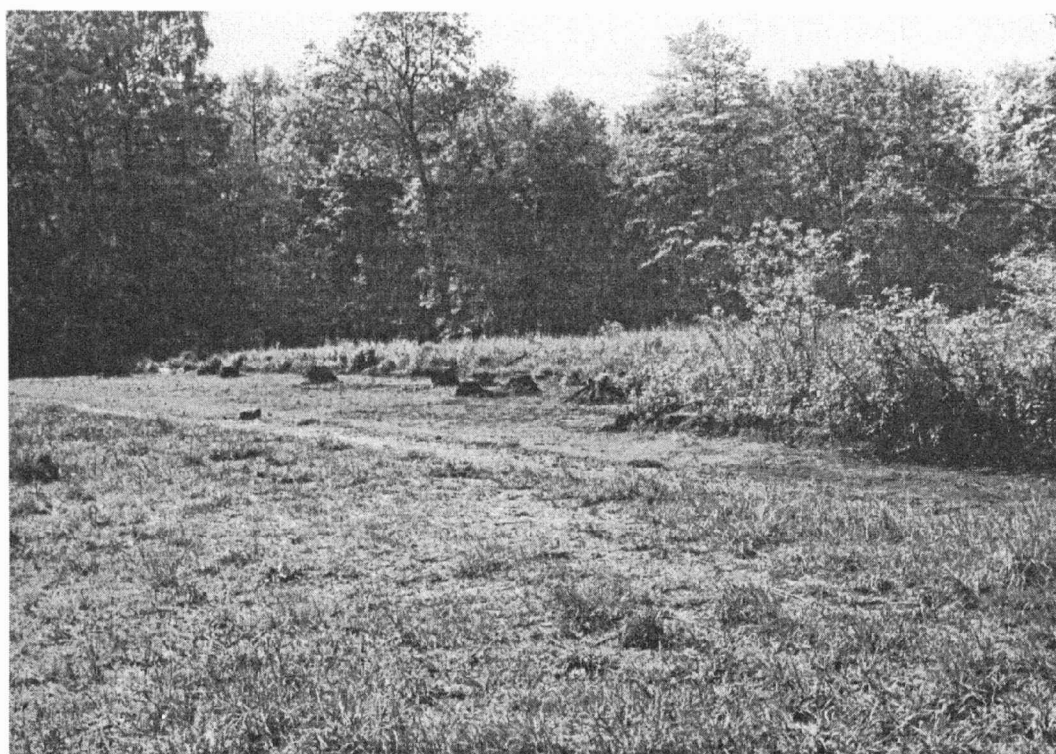
Der jüngste Besiedlungshorizont ist in der Fundsituation nicht markant, die Befunde, die den Bau und das Gräberfeld nicht respektieren, werden post quem durch die

jüngsten Gräber, also erst in das 10. Jahrhundert, datiert. Die sie folgende jungburgwallzeitliche Besiedlung konzentrierte sich in dem Ostteil der untersuchten Fläche mit einem Ausläufer zu dem Südrand (Abb. 20), in derselben Richtung wurden jungburgwallzeitliche Scherben in den Sonden 28 und 37 außerhalb dem Bereich der systematischen Ausgrabung beobachtet (Klanica 1985, 476, Abb. 3). Eine geringe Menge der mittelalterlichen Keramik wurde häufiger in dem Nordteil der Fläche und vereinzelt in der Umgebung der Pfostengrübchen des Baues beobachtet (Abb. 20).

Die Situation in der Flur "Klášteřisko" ist mit den anderen Lokalitäten des großmährischen Milieus nur schwierig vergleichbar. In das Gebiet der Polabischen Slawen führt uns nicht nur der Bautyp des mit den Grübchen abgegrenzten Areals der Fundstelle "Klášteřisko", der seine Analogien auch in einem anderen Milieu hat (Klanica 1985, 485 - 488), sondern auch die ungewöhnlichen Begräbnisse von drei Pferden im Inneren und in der unmittelbaren Nähe des Baues. Aufgrund der aus der Existenz des Kultplatzes, der Körpergräber und der Siedlungsbefunde in einem Areal hervorgehenden äußerlichen Ähnlichkeit ist die Organisation des inneren Bautypes auf dem Starigard/Oldenburg Burgwall für uns interessant (Gabriel 1988). Obwohl man die stratigraphisch abgegrenzten Besiedlungsphasen auf die Entwicklung der Besiedlung in der Flur "Klášteřisko" in Mikulčice restlos nicht applizieren kann, sind für uns z. B. die Einzeichen der Verhältnisse der Christen- und Heidenideen nicht bedeutungslos. Auch in "Klášteřisko" kam das christliche Motiv des Kopfes von Christus auf einer vergoldeten Bronzeplakette aus dem Grab 947 vor (Pouлік 1975, 128), und zwar bei dem mit den Pferdebegräbnissen im Zusammenhang stehenden Bau. In derselben Zeit, unweit von diesem Gräberfeld, existierte nachweislich eine christliche Gemeinde, die wahrscheinlich das Niveau und die Erfüllung der Materialkultur von einigen Schichten der Gesellschaft festsetzte.

Übersetzt von PhDr. Věra Vodičková

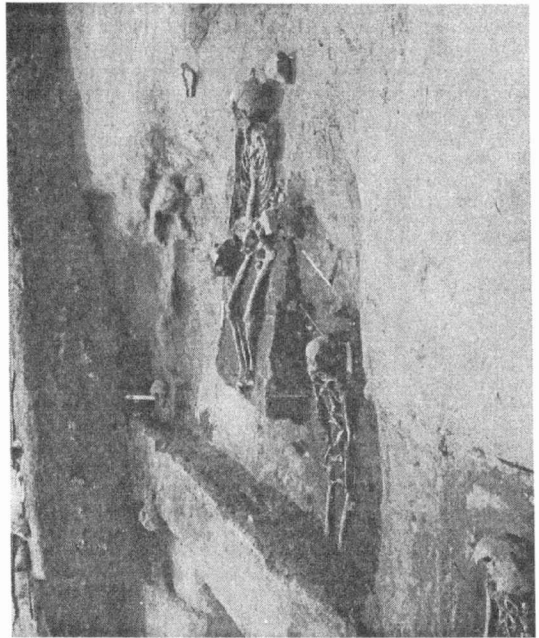

**Obr. 21. Mikulčice "Klášteřisko" před výzkumem.
Mikulčice "Klášteřisko" vor der Ausgrabung.**

1 2

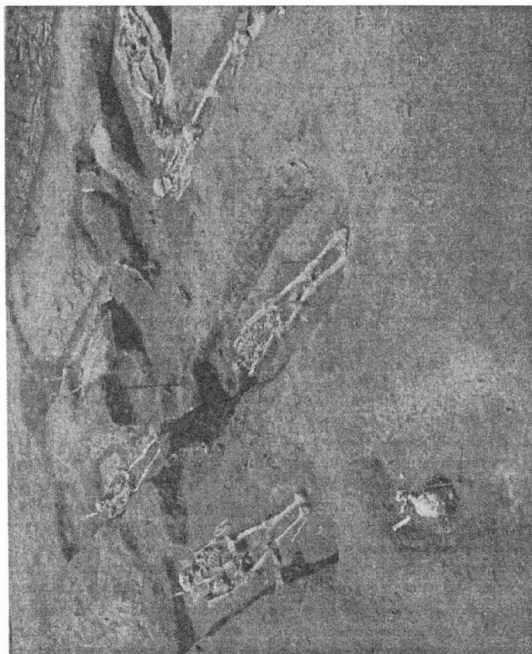
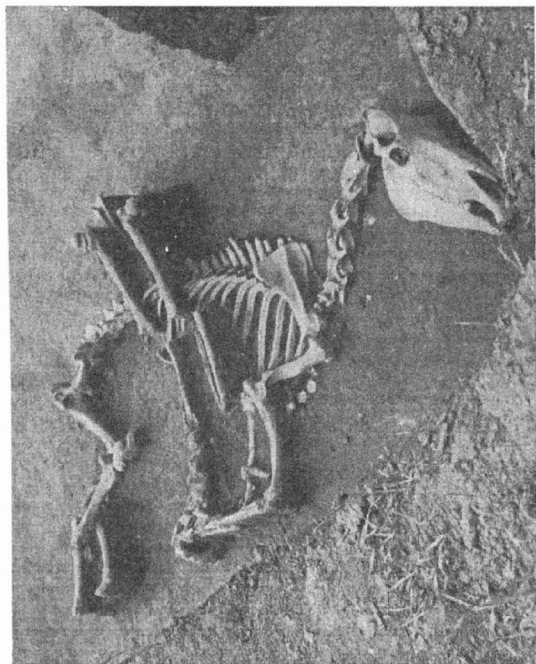
3 4

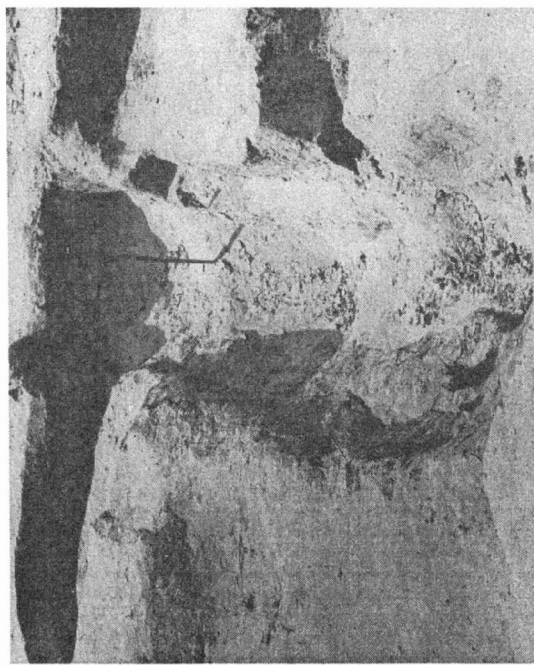
Obr. 22:1 Situace objektu 931. 2 Destrukce mladší pece s hroby v objektu 931. 3 Situace západní jámy obj. 712b a žlábků dřevěné konstrukce. 4 Kostrové hroby podél žlábků v zásepu západní jámy obj. 712b.

1 Situation des Befundes 931. 2 Destruktion des jüngeren Ofens mit den Gräbern in dem Befund 931. 3 Situation der Westgrube des Befundes 712b und die des Pfostengräbchens der Holzkonstruktion. 4 Körpergräber längs des Pfostengräbchens in der Einfüllung der Westgrube des Befundes 712b.

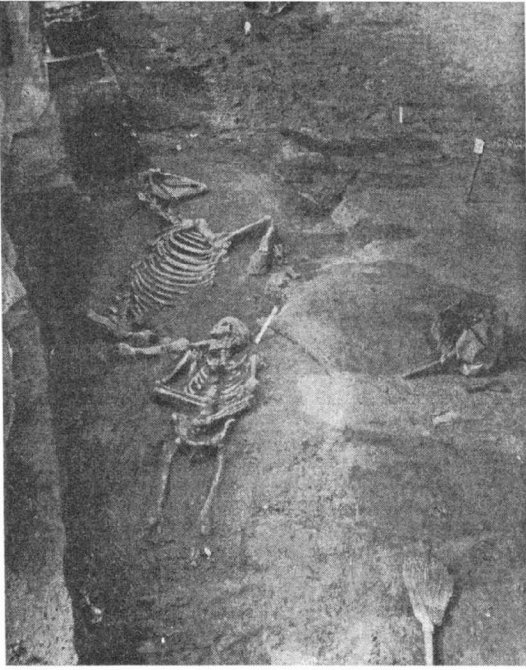

1 2
3 4

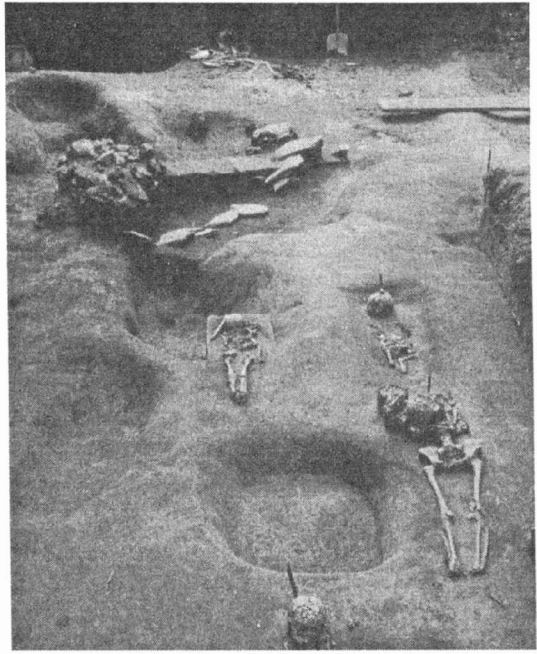

Obr. 23:1 Hrob pod destrukcí písčité úpravy v zásypu východní jámy obj. 712b. 2 Pohřeb koně 1 s kostrovým hrobem 981. 3 Vyčištěný objekt 935 se zbytky hřobových jam. 4 Kostrové hroby nad zásypem obj. 935.

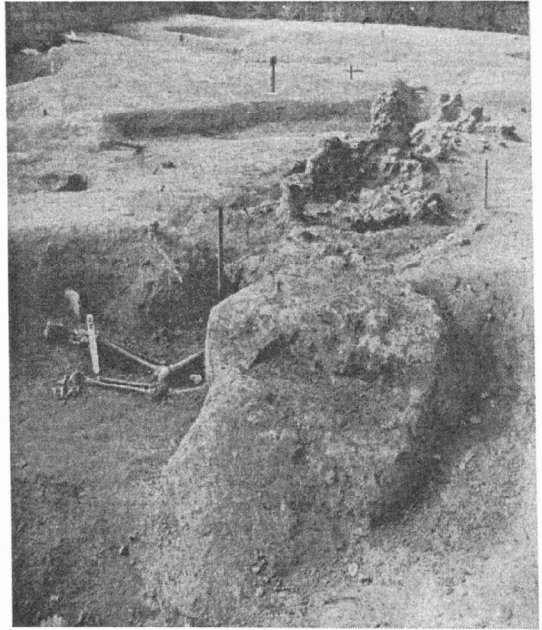
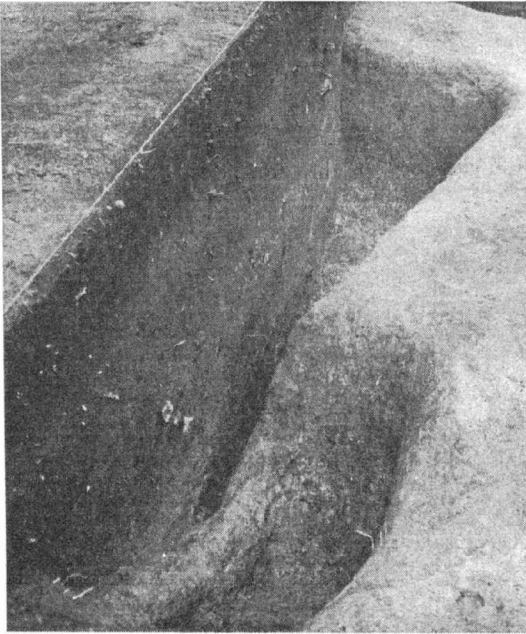
1 Grab unter der Destruktion der sandigen Herrichtung in der Einfüllung der Ostgrube des Befundes 712b. 2 Grab des Pferdes 1 mit dem Körpergrab 981. 3 Gereinigter Befund 935 mit den Resten der Grabgruben. 4 Körpergräber über der Einfüllung des Befundes 935.

1 2

3 4

Obr. 24:1 Pohřeb koně 2 s kostrovým hrobem 1348. 2 Kameny vymezená mladší fáze objektu 793. 3 Profil zásyvu objektu 789. 4 Pec nad žlábkem dřevěné konstrukce a její destrukce do jámy objektu 931.

1 Grab des Pferdes 2 mit dem Körpergrab 1348. 2 Die mit Steinen begrenzte jüngere Phase des Befundes 793. 3 Profil der Einfüllung des Befundes 789. 4 Ofen über dem Gräbchen der Gründe der Holzkonstruktion und seine Destruktion in die Grube des Befundes 931.

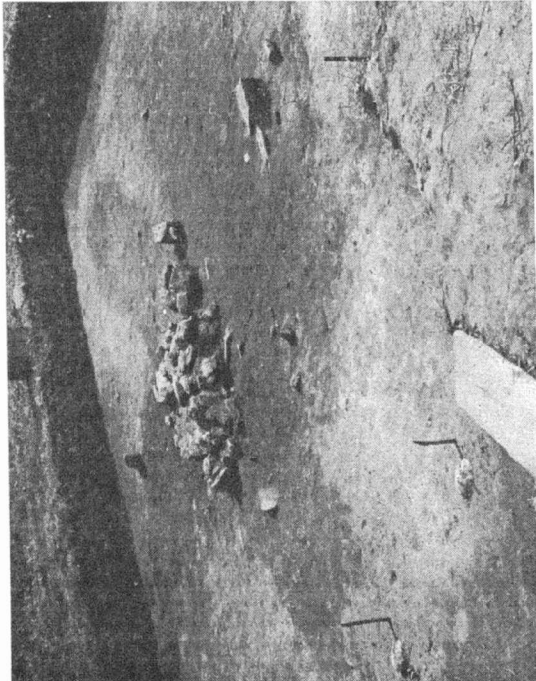

1

2

3

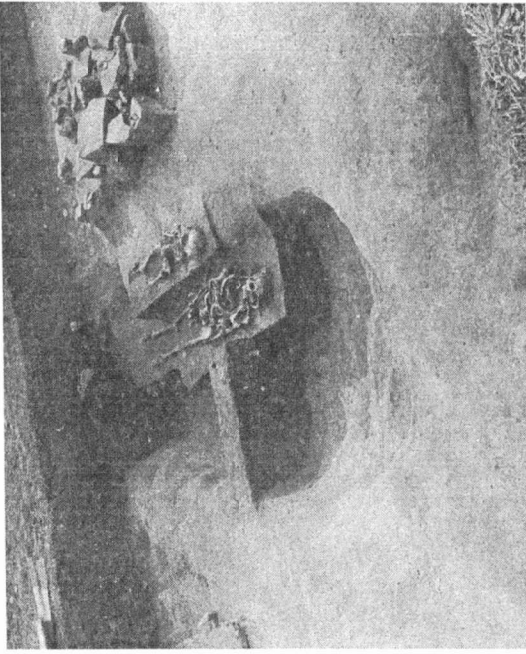

4

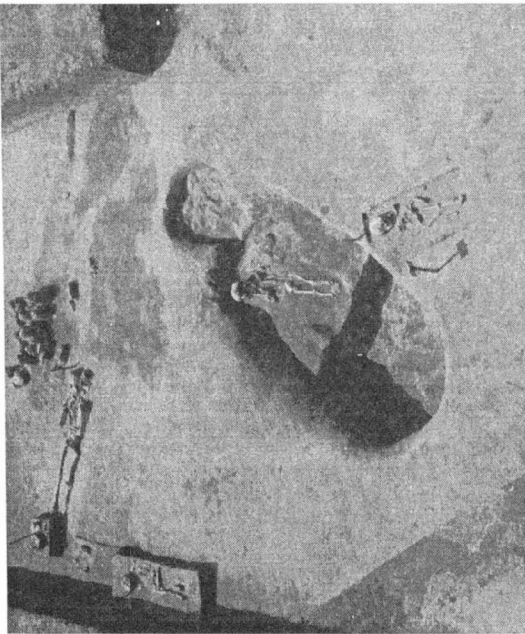
Obr. 25:1 Objekt 793 - kameny a úprava mladší fáze. 2 Kamenná pec mladší fáze s nádobou. 3 Profil zasypu objektu. 4 Systém vyčištěných jam objektu.
 1 Befund 793 - Steine und die Herrichtung der jüngeren Phase. 2 Steinofen der jüngeren Phase mit dem Gefäß. 3 Profil der Einfüllung des Befundes. 4 System der gereinigten Gruben des Befundes.

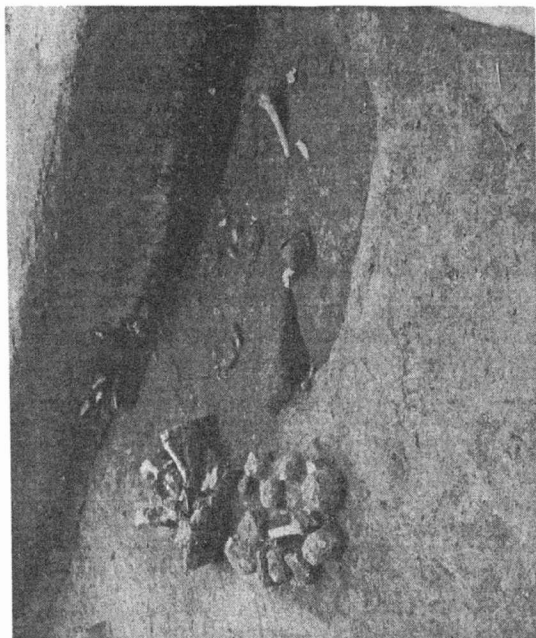
1 2

3 4

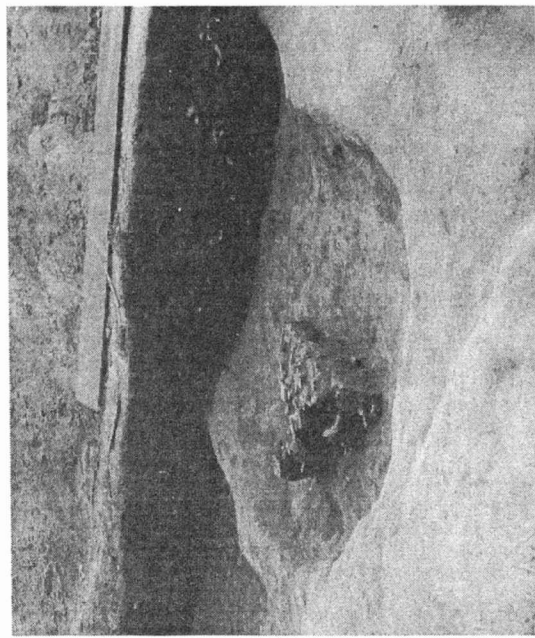

Obr. 26:1 Objekt 786. 2 Objekt 760 s kostrovými hroby. 3 Objekt 713 s hrobem 1050. 4 Objekt 791 s úpravou.

1 Befund 786. :2 Befund 760 mit den Körpergräbern. 3 Befund 713 mit dem Grab 1050. 4 Befund 791 mit der Herrichtung.

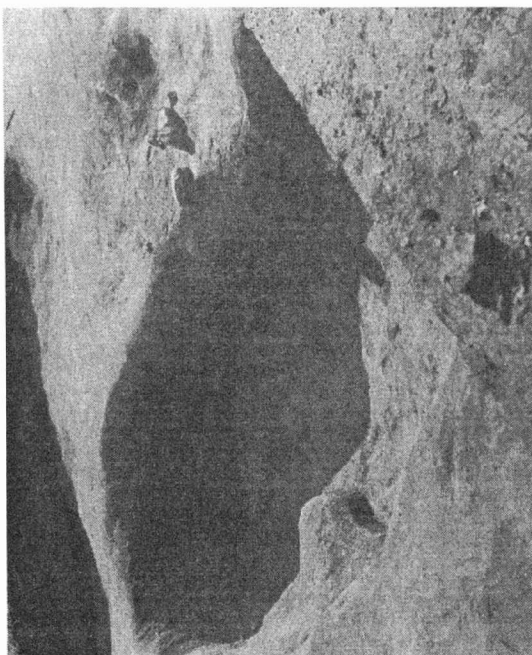
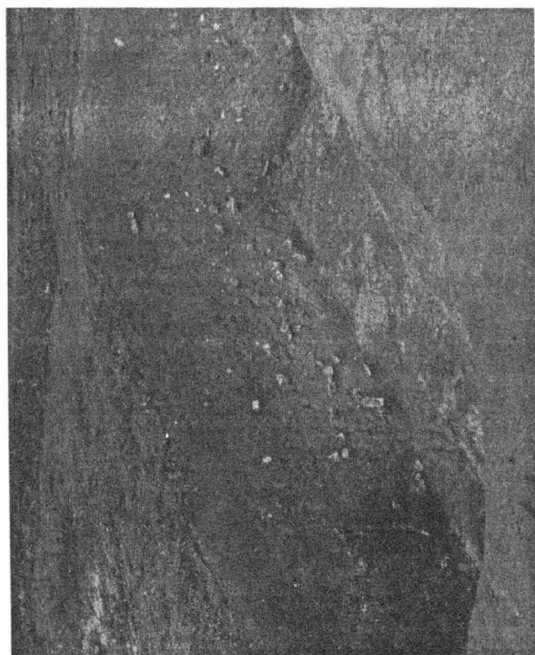
1

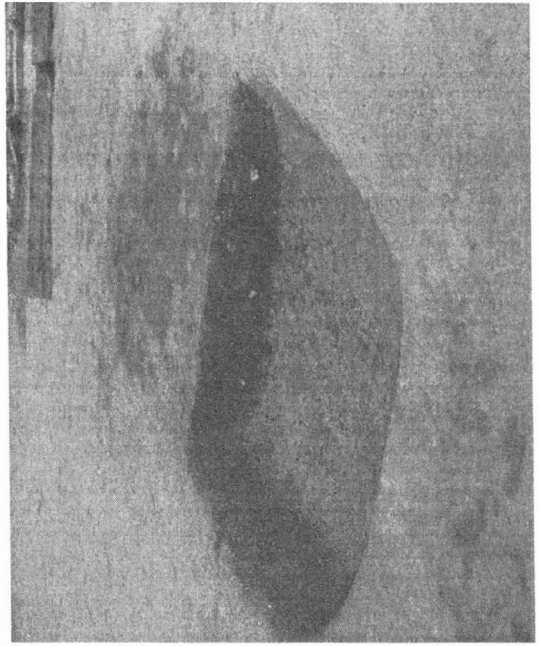
2

3

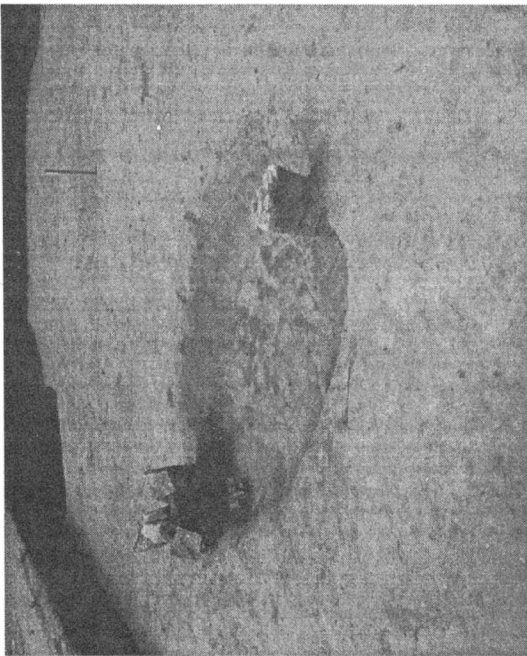
4

Obr. 27:1 Profil záspy objektu 758. 2 Vrstva jílu v objektu 758. 3 Jihovýchodní část objektu 759. 4 Jihovýchodní část objektu 712a.
1 Profil der Einfüllung des Befundes 758. 2 Lehmschicht in dem Befund 758. 3 Südostteil des Befundes 759. 4 Südostteil des Befundes 712a.

1 2
3 4

Obr. 28:1 Objekt 929. 2 Objekt 934. 3 Severní jáma objektu 712b a kostrový hrob 1370. 4 Objekt 790.

1 Befund 929. 2 Befund 934. 3 Nordgrube des Befundes 712b und das Körpergrab 1370. 4 Befund 790.